

**'n Onderzoek na die rolbelevens van Afrikaanse joernaliste wat oor politiek verslag
doen by Netwerk24, Maroela Media, eNuus en KykNET Verslag**

deur

Mia-Ann Spies

Tesis ingelewer ter gedeeltelike voldoening aan die vereistes vir die graad van Magister in
Joernalistiek in die Fakulteit Lettere en Sosiale Wetenskappe aan die Universiteit
Stellenbosch

UNIVERSITEIT
iYUNIVESITHI
STELLENBOSCH
UNIVERSITY

100
1918 · 2018

Studieleier: Marenet Jordaan

Departement Joernalistiek, Stellenbosch

Maart 2018

Verklaring

Ek, die ondergetekende, verklaar hiermee dat die werk in hierdie tesis vervat my oorspronklike werk is en dat ek dit nie vantevore in die geheel of gedeeltelik by enige universiteit ter verkryging van 'n graad voorgelê het nie.

Handtekening:

Datum: 31 Oktober 2017

Bedankings

Met liefde en dankbaarheid word hierdie tesis opgedra aan my steunpilaar, rolmodel en beste vriendin, dr. Magriet Coetzee-Spies. Ma is die toonbeeld van die sterk vrou wat ek daaglik nastreef om te wees.

Spesiale dank aan my studieleier, Marenet Jordaan, vir haar uitstekende leiding, deurlopende vinnige terugvoer en eindelose geduld met my.

Baie dankie ook aan die volgende vriende en familielede: Esté, sonder wie se ondersteuning, motivering en maaltye ek nie die jaar sou oorleef het nie; Pa, wat eerder sy dogters wil sien graadvang as trou; Hennie, vir die lekker vakansies waar ek my battery kon herlaai; Naas, vir al die koppies Earl Grey-tee aandra; en Oumie vir die daaglikse stroom motiveringsboodskappe op WhatsApp.

When you learn, teach. When you get, give – Maya Angelou.

Opsomming

Die media is verantwoordelik daarvoor om gewone landsburgers in te lig oor kwessies wat hulle raak. Dit is danksy politieke joernaliste wat die rol van die sogenaamde “waghond” inneem dat voorvalle van korrupsie, magsmisbruik en staatskaping in Suid-Afrika toenemend blootgelê word. Die verhouding tussen die media en die regering, ’n verhouding wat al dekades lank tot hewige debat lei, kan egter dié soort verslaggewing beïnvloed – veral in die geval van die Afrikaanse hoofstroomnuusmedia. Hierdie studie stel ondersoek in na die huidige stand van politieke verslaggewing in Afrikaans deur vas te stel hoe Afrikaanse joernaliste self hul rol binne die samelewing beskryf en hoe hierdie joernaliste hul verhouding met die regering sowel as hul verantwoordelikhede teenoor hul gehore beskou. Ten einde die rolbelewenis van Afrikaanse joernaliste te ondersoek, het die navorser staatgemaak op die kombinasie van drie normatiewe etiese teorieë: sosiale-verantwoordelikheidsteorie, libertynse teorie en die ontwikkelingsteorie. Die studie is uitgevoer deur middel van ’n kwalitatiewe veldnavorsingsontwerp ten einde vas te stel tot hoe ’n mate Afrikaanse joernaliste elkeen van hierdie etiese raamwerke tydens hul verslaggewing toepas. Semi-gestruktureerde onderhoude is met joernaliste van vier Afrikaanse hoofstroommedia-instellings – Netwerk24, Maroela Media, eNuus en KykNET Verslag – gevoer. Die data is deur middel van tematiese analise ontleed. Daardeur is bevind dat Afrikaanse politieke joernaliste aanvaar dat hulle ’n sosiale verantwoordelikheid het, maar voorkeur gee aan die sogenaamde waghondrol, deur die werklikhede van wat in die land aangaan, bloot te lê – veral korrupsie onder politici. Die deelnemers beleef egter nie die rol as eksklusief nie, aangesien hulle ook die welstand van die samelewing in ag neem in hul verslaggewing, en dus ook, tot ’n mindere mate, hulself as ontwikkelingsjoernaliste beskou. Deur joernaliste se persoonlike indrukke en ervarings te ondersoek, beklemtoon die studie die belangrikheid van joernaliste se eie rolpersepsie, en werp die studie lig op die Afrikaanse medialandskap.

Abstract

It is the media's responsibility to inform citizens about issues that affect them. Thanks to political journalists assuming a classic "watchdog" role incidents of corruption, abuse of power and state capture in South Africa are increasingly being exposed. However, the relationship between the media and government, a relationship that has led to ongoing debate, can impact this kind of reporting – especially in the case of the Afrikaans mainstream news media. This study investigates the current state of political reporting in Afrikaans by identifying how Afrikaans journalists describe their role in society and how they regard their relationship with the government, as well as their responsibilities towards their audiences. In order to investigate the role perceptions of Afrikaans journalists, the researcher relied on the combination of three normative ethical theories of the press: Social responsibility theory, libertarian theory and the developmental theory. A qualitative research design was applied in order to determine to what extent Afrikaans journalists apply each of these ethical frameworks in their reporting. Semi-structured interviews were conducted with journalists from four Afrikaans mainstream media institutions – Netwerk24, Maroela Media, eNuus and KykNET Verslag. The data was analysed by means of thematic analysis. The findings show that Afrikaans political journalists assume that they have a social responsibility but give preference to the so-called watchdog role by monitoring government and exposing corruption, especially among politicians. However, the participants do not experience the role as exclusive, as they also regard the well-being of society in their reporting, and thus, to a lesser extent, also regard themselves as developmental journalists. By investigating journalists' personal impressions and experiences, the study emphasises the importance of journalists' own role perception, and sheds light on the Afrikaans media landscape.

Inhoudsopgawe

Hoofstuk 1: Inleiding

1.1 Motivering vir studie.....	1
1.2 Navorsingsprobleem	2
1.3 Voorlopige literatuuroorsig.....	4
1.4 Definisie van sleuteltermes.....	5
1.5 Probleemstelling.....	6
1.6 Teoretiese uitgangspunte.....	7
1.7 Navorsingsvrae.....	8
1.7.1 Algemene navorsingsvraag.....	8
1.7.2 Spesifieke navorsingsvrae.....	8
1.8 Navorsingsontwerp.....	9
1.9 Struktuur van hoofstukke.....	10

Hoofstuk 2: Literatuuroorsig

2.1 Inleiding.....	12
2.2 Gapings in navorsing.....	14
2.3 Die Suid-Afrikaanse medialandskap.....	15
2.3.1 Die media tydens apartheid.....	16
2.3.2 Van apartheid na demokratisering.....	19
2.3.3 Die hedendaagse Suid-Afrikaanse medialandskap.....	21
2.4 Die Afrikaanse joernalistieke landskap.....	25
2.4.1 Netwerk24.....	26
2.4.2 Maroela Media.....	27
2.4.3 eNuus.....	27
2.4.4 KykNET Verslag.....	27
2.5 Die normatiewe rol van die media.....	28

2.5.1 Die rol van media in demokrasie	28
2.5.2 Die rol van politieke joernalistiek	30
2.6 Joernalistieke rolbelewensse	31
2.6.1 Algemene temas in die rolbelewens van joernaliste	32
2.6.2 Die rolpersepsie van joernaliste in ontluikende demokrasieë	34
2.7 Samevatting	38

Hoofstuk 3: Teoretiese raamwerk

3.1 Inleiding	40
3.2 Sosiale-verantwoordelikheidsteorie in die Suid-Afrikaanse konteks	41
3.3 Libertynse teorie	43
3.4 Ontwikkelingsteorie	45
3.5 Samevoeging van normatiewe mediateorieë	47
3.6 Samevatting	48

Hoofstuk 4: Navorsingsmetodologie

4.1 Inleiding	50
4.2 Kwalitatiewe veldnavorsing	51
4.3 Data-insameling	52
4.3.1 Steekproefneming	53
4.3.2 Semi-gestruktureerde onderhoude	55
4.4 Data-ontleding	57
4.5 Etiese oorwegings	58
4.6 Beperkinge van studie	59
4.7 Samevatting	61

Hoofstuk 5: Bespreking van bevindinge

5.1 Inleiding	62
5.2 Bevindinge van semi-gestruktureerde onderhoude	63
5.2.1 Tema 1: Benadering tot etiek en sosiale verantwoordelikheid	63
5.2.2 Tema 2: Die rol van die media as waghond	69
5.2.3 Tema 3: Waar waghond en ontwikkelingsjoernalis ontmoet	72
5.2.4 Tema 4: Impak van die verlede op rolpersepsie	77
5.3 Samevatting	80

Hoofstuk 6: Gevolgtrekking en Slot

6.1 Inleiding	82
6.2. Opsomming van literatuuroorsig en teoretiese raamwerk	82
6.2.1. Literatuuroorsig	82
6.2.2. Teoretiese raamwerk	83
6.2.3. Navorsingsmetodologie	84
6.3. Beantwoording van navorsingsvrae	84
6.4 Algemene gevolgtrekking	90
6.5 Voorstelle vir toekomstige navorsing	91
Verwysings	92

Addenda

Addendum A: Die Suid-Afrikaanse Perskode.....	102
Addendum B: Toelatingsbriewe van redakteurs Netwerk24, Maroela Media, eNuus en KykNET Verslag.....	103
Addendum C: Etiese klaring.....	105
Addendum D: Voorbeeld van toestemmingbrief aan deelnemers.....	108
Addendum E: Semi-gestruktureerde onderhoud-vraelys.....	109
Addendum F: <i>Turnitin</i> -verslag	112
Addendum G: Verklaring van taalpraktisyn.....	113

Lys van Tabele

Tabel 1. Deelnemers aan die studie volgens media-instelling.....	56
--	----

Hoofstuk 1: Inleiding

1.1 Motivering vir studie

Dit is die rol van politieke verslaggewers om politici verantwoordbaar te hou en die publiek met inligting te bemagtig sodat hulle, veral by die stembus, ingeligte besluite kan neem (Mtimde, 2016). Dié studie fokus op die huidige stand van politieke verslaggewing in Afrikaans deur ondersoek in te stel na hoe Afrikaanse politieke joernaliste self hul rol en verantwoordelikhede teenoor die demokratiese samelewing beskou.

Die navorser se persoonlike ervaring in die Afrikaanse medialandskap, waar sy reeds die afgelope ses jaar voltyds as joernalis by aanlyn-, druk- en uitsaaimedia werk, het die motivering vir hierdie studie verskaf. Tussen 2012 en 2015 het sy die Afrikaanse nuus vir die aanlyn- en radionuusplatform Eyewitness News behartig. Sy was vanaf 2015 tot September 2017 'n verslaggewer vir KykNET Verslag, 'n aktuele nuusprogram in Afrikaans wat gedurende weksdae politieke en aktuele sake ontleed. Tans is sy 'n verslaggewer by eNuus, 'n Afrikaanse nuusbuletin wat daaglik in samewerking met e.tv uitgesaai word. In die verloop van die navorser se daaglikse werksroetine het sy opgemerk dat die dekking oor politiek 'n groot deel van die Afrikaanse hoofstroommedia se nuusagenda uitmaak. Die navorser het ook opgemerk dat die Afrikaanse hoofstroommedia dikwels skerp krities teenoor die regerende party is. Dit staan in skrilte kontras met die nuwe bande wat die meerderheid Afrikaanse hoofstroommedia voor 1994 met die Nasionale Party-regering gehad het (Wasserman, 2009a).

'n Goeie voorbeeld van sodanige kritiek dateer uit 2014 toe die ANC-regering die destydse hoofredakteur van Netwerk24, Adriaan Basson, veroordeel het oor 'n rubriek waarin Basson president Jacob Zuma gekritiseer het. Basson het in die rubriek gesê Zuma moet in die pad gestee word omdat hy 'n las vir die land is: “Vet weet – Zuma kan nie baie langer aanbly as president van Suid-Afrika nie. Ons kan Zuma nie langer bekostig nie” (Basson, 2014). Die woordvoerder van die ANC, Zizi Kodwa, het in 'n verklaring op die rubriek gereageer en dit as minagterend en arrogant beskryf: “Die rubriek dui op 'n obsessie van Basson om 'n vasbeslote, desperate en nuttelose veldtog te voer om van president Jacob Zuma ontslae te raak” (Kodwa, 2014).

Hierdie soort beriggewing oor die regering laat vrae ontstaan oor watter rol Afrikaanse joernaliste vertolk wanneer hulle oor politieke sake verslag doen: Het Afrikaanse politieke joernaliste 'n sosiale verantwoordelikheid teenoor hul gehore? Tot hoe 'n mate moet Afrikaanse joernaliste nasiebou ondersteun? Hoe beskou Afrikaanse joernaliste hul verhouding met die regering? Wat is hulle verwysingsraamwerk wanneer hulle oor politieke sake verslag doen? Hoe beïnvloed hul siening oor die verlede hul verslaggewing?

Hierdie navorser is van mening dat daar 'n behoefte bestaan om 'n beter begrip te kry oor politieke verslaggewing in Afrikaans. Deur joernaliste se persoonlike indrukke en ervarings te ondersoek beoog die navorser om lig te werp op hoe Afrikaanse politieke joernaliste hul rol binne die samelewing beskryf en hoe hierdie joernaliste hul verhouding met die regering sowel as hul verantwoordelikhede teenoor hul gehore beskou. Die navorser stem saam met De Beer (2015:15) dat daar 'n gebrek is aan navorsing oor plaaslike joernalistiek in die algemeen en sodoende ook aan navorsing oor Afrikaanse joernaliste se rolbelewensse.

1.2 Navorsingsprobleem

Die media is 'n onontbeerlike deel van 'n demokrasie. Volgens Wasserman (2013) word die “vrye media algemeen beskou as 'n noodsaaklike voorwaarde vir die verdieping van demokrasie”. Die mediadekking oor die sogenaamde #GuptaLeaks-e-posse¹ in 2017 is 'n goeie aanduiding hiervan, en word beskryf as “waarskynlik die beste ondersoekende joernalistiek in die geskiedenis van Suid-Afrika” (Saunderson-Meyer, 2017; vertaal).

Wasserman (2013) sê 'n kernreël van die rol van die Suid-Afrikaanse media is om die demokrasie te beskerm en daarvoor is vryheid 'n voorvereiste. Hoewel die Suid-Afrikaanse Grondwet persvryheid uitdruklik waarborg, bestaan daar kommer dat mediavryheid in Suid-Afrika beperk word deur die regering se pogings om die media te reguleer. Volgens 'n onlangse verslag van die internasionale mediawaghond-organisasie, Freedom House, is daar veral twee pogings wat mediavryheid in Suid-Afrika bedreig: Die moontlike goedkeuring van die Wet op die Beskerming van Staatsinligting en die ANC se plan om die

¹Die *City Press*, die *Sunday Times*, die amaBhungane sentrum vir ondersoekende joernalistiek en die nuuswebwerf *Daily Maverick* se ondersoekteenheid, Scorpio, het in 2017 verslag gedoen oor 'n reeks uitgelekte e-posse tussen die omstrede Gupta-familie en hul sakevennote, werknemers en senior politici, wat illustreer hoe hierdie familie staatsamptenare en -entiteite beheer vir eie gewin.

selfregulerende Persraad en Pers-ombudsman met 'n staatsbeheerde media-appèltribunaal te vervang (Freedom House, 2017).

Volgens die uitvoerende hoof van Media24, Esmaré Weideman, is daar beslis “gevaarligte wat flikker vir media” (Weideman, 2017). Weideman voer aan dat 'n stelsel soos bogenoemde media-appèltribunaal onherstelbare skade aan die onafhanklike media sal aanrig:

Dit behoort die hare te laat rys van elke mediamens,
burgerlike organisasie en Suid-Afrikaner wat 'n sterk en
onafhanklike media – soos beskerm in ons Grondwet – na
waarde skat. Ons moet saamstaan om staatsbeheer oor die
media te beveg (Weideman, 2017).

Volgens Cowling (2015) dui pogings om stelsels soos die media-appèltribunaal in te stel en die hewige teenkanting daarteen vanuit mediakringe op die uiteenlopende verwagtinge wat bestaan oor die rol wat die media veronderstel is om in die Suid-Afrikaanse demokrasie te vertolk. Cowling (2015) voer aan dat sodanige meningsverskille sedert demokrasiewording verskeie debatte oor joernalistiek tot gevolg gehad het, veral aangaande die rol wat die media in geheel moet inneem. Cowling (2015) voer aan dat daar oor die algemeen twee uiteenlopende standpunte is: Joernaliste wat van mening is dat hul verantwoordelikheid by die regering lê, teenoor joernaliste wat van mening is dat hul verantwoordelikheid by die samelewing lê. Cowley (2014) noem verder dat Suid-Afrika meer verdeeld is oor die media as ooit vantevore, wat 'n direkte impak het op individuele joernaliste en hul verslaggewing. Diens ooreenkomstig voer Wasserman aan dat daar vanaf die begin van die demokratiese regering uiteenlopende verwagtinge oor die rol van die media in die demokratiese samelewing was en dat dit “tot gereelde botsings gelei” het (Wasserman 2013:).

In 'n poging om by te dra tot bogenoemde debat oor die rol van joernalistiek in Suid-Afrika stel hierdie studie ondersoek in na hoe hedendaagse politieke joernaliste hul rol en

verantwoordelikhede binne die demokrasie verstaan, beskryf en beleef. Die navorser glo dat dit nodig is om deur kwalitatiewe navorsingsmetodes onderhoude met joernaliste te voer om hulle sodoende die geleentheid te bied om in hul eie woorde uitdrukking te kan gee aan hoe hulle hul rol binne die samelewing verstaan.

1.3 Voorlopige literatuuroorsig

Volgens Wasserman (2013) het Suid-Afrika se demokrasiewording gedurende 1994 groot veranderinge vir die media ingehou. “Die media moes hulself heroriënteer ten opsigte van ’n nuwe demokratiese omgewing” (Wasserman, 2013). Hoewel die politieke oorgang, volgens Wasserman (2013), professionaliteit aan die Suid-Afrikaanse media verleen het deur die aanvaarding van onder meer ’n perskode (Addendum A) en ombudstelsel, het dit ook tot onsekerheid oor die rol van die media gelei. Volgens Rodney-Gumede (2014:55) is die feit dat die hoofstroomnuusmedia dikwels met die regering bots oor die rol wat die nuusmedia in die ontluikende demokrasie moet inneem, steeds ’n realiteit: “Die regering onder leiding van die ANC vra dikwels dat die media ’n meer ontwikkelingsrol moet inneem, en moedig joernaliste aan om meer ondersteunend van die regerende party se beleidsagenda en prestasies te wees” (Rodney-Gumede, 2014:55; vertaal).

Die verhouding tussen die media en die regering het ’n direkte impak op joernaliste en ook op hoe joernaliste hul eie rol in die samelewing beskou. Verskeie studies is al uitgevoer om die rol van die media in die Suid-Afrikaanse samelewing te bepaal. Rodney-Gumede (2014) het in haar studie oor Afrikaanse en Engelse joernaliste in Suid-Afrika tot die volgende gevolgtrekking gekom oor hoe Suid-Afrikaanse joernaliste hul rol beskou:

Die deelnemers het hul rol baseer op mededingende imperatiewe, waarin die samelewing en openbare belang voorkeur geniet bó die meer liberale konseptualiserings van die rol van die media in die demokrasie (Rodney-Gumede, 2014:55; vertaal).

De Beer, Malila, Beckett en Wasserman (2016) het ook onlangs 'n studie uitgevoer om vas te stel hoe Suid-Afrikaanse joernaliste hul rolbelewenis beskryf. De Beer et al. (2016) het tot die gevolgtrekking gekom dat binne die sosiale-verantwoordelikheidsteorie, die etiese raamwerk wat algemeen as die normatiewe raamwerk vir die Suid-Afrikaanse medialandskap beskou word, dit vir 'n joernalis moontlik is om beide die rol van waghond- en ontwikkelingsjoernalis in te neem. Hierdie bondige literatuuroorsig, waarop daar in Hoofstuk 2 uitgebrei word, dui aan dat daar steeds ruimte is vir studies wat spesifiek ondersoek instel na die rolbelewensse van Afrikaanse joernaliste wat oor politieke sake verslag doen.

1.4 Definisie van sleutelterme

Die onderstaande definisies omskryf konsepte wat sentraal tot die studie staan. Die terme waghond, sosiale-verantwoordelikheidsteorie, libertynse teorie en ontwikkelingsteorie word omskryf ten einde te bepaal watter van hierdie normatiewe uitgangspunte die meeste van toepassing is op die beroepsgroep wat vir die studie ondersoek word, naamlik Afrikaanse joernaliste wat oor politiek verslag doen. Die begrip rolbelewenis word ook omskryf, aangesien dit aansluit by die wyse waarop joernaliste se ervarings in hierdie studie ondersoek word.

Sosiale-verantwoordelikheidsteorie: Dié etiese raamwerk kom daarop neer dat die media 'n verantwoordelikheid teenoor die samelewing het (Retief, 2002:11). Volgens Fourie (2007:194) is die basiese beginsel van die teorie juis dat die media selfregulerend moet wees binne die raamwerk van wetgewing en gevestigde instellings. Die sosiale-verantwoordelikheidsteorie is volgens navorsers die verstek-raamwerk vir Suid-Afrika aangesien 'n stelsel van selfregulering in plek is (McQuail, 2010; Fourie, 2007; Retief, 2002).

Libertynse teorie: Die normatiewe siening wat in die tradisionele Westerse media aanvaar word, verwys daarna dat joernaliste losstaande waarnemers is (Worlds of Journalism, 2017). Die libertynse benadering beklemtoon persvryheid, onafhanklikheid en objektiwiteit (Retief, 2002:12).

Ontwikkelingsteorie: Die normatiewe siening verwys daarna dat die massamedia deel is van 'n groter ideaal om nasionale ontwikkeling te bevorder (Mischke, 2010). Hanusch (2015:560) definieer die ontwikkelingsteorie as die idee dat joernaliste as agente van sosiale verandering en ontwikkeling moet dien in die samelewings waarbinne hulle funksioneer. Die term ontwikkelingsjoernalis verwys na 'n joernalis wat in sy/haar verslaggewing die nasionale belang ter harte neem en daardeur positief wil bydra tot die ontwikkeling van die land (Fourie, 2007:198).

Rolbelewenis: Volgens Donsbach (2008) word hierdie konsep ingespan wanneer daar beskryf word hoe joernaliste in verskillende kulture en mediasisteme hul werksaamhede sowel as die sosiale funksie daarvan verstaan. Donsbach (2008) definieer die rolpersepsie van joernaliste as die algemene verwagtings wat joernaliste glo die samelewing en belanghebbendes van hulle het. “Dit kan 'n sterk invloed hê op joernaliste se professionele gedrag en ook gebruik word om die verskille tussen nuuskulture te verstaan” (Donsbach, 2008:56; vertaal).

1.5 Probleemstelling

Hierdie studie stel ondersoek in na die manier waarop Afrikaanse joernaliste wat oor politieke sake verslag doen, hul rol en verantwoordelikhede beskryf. Daar word spesifiek gekyk na die rolbelewensisse van joernaliste by die Afrikaanse media-instellings² Netwerk24, Maroela Media, eNuus en KykNET Verslag. Deur joernaliste se ervarings in hulle eie woorde te omskryf, poog die studie om 'n beter begrip te verkry oor hoe Afrikaanse joernaliste hul rol beskou, en hoe daardie rolbelewensisse hul werk beïnvloed. Deur te verwys na die libertynse en ontwikkelingsteorieë, twee uiteenlopende teoretiese konsepte, kan die navorser argumentsonthalwe bepaal watter een van hierdie normatiewe raamwerke deur Afrikaanse joernaliste as meer dominant beskou word.

Hierdie navorsing het ten doel om nuwe kennis te genereer ten opsigte van die Afrikaanse medialandskap en sy joernaliste se verhouding tot 'n demokratiese samelewing. Die bevindinge van die studie sal ook vergelyk kan word met ander studies wat oor joernaliste se rolbelewenis in Suid-Afrika, maar ook wêreldwyd, gedoen is.

² Verskeie pogings om die openbare uitsaaier, die SAUK, by die studie te betrek, was onsuksesvol.

1.6 Teoretiese uitgangspunte

Die sosiale-verantwoordelikheidsteorie word deur talle navorsers as die normatiewe raamwerk beskou en is tans van toepassing in die Suid-Afrikaanse mediakonteks, onder 'n stelsel van selfregulering (McQuail, 2010; Fourie, 2007; Retief, 2002). Volgens Retief (2002:11) is die stelsel van selfregulering in die post-apartheidsbedeling in werking gestel, wat beteken dat Suid-Afrikaanse media onder institusionele en professionele kodes funksioneer. Luidens hierdie professionele liggame het die media die verantwoordelikheid om vryheid van spraak te bevorder, maar word dit ook beklemtoon dat die media 'n verantwoordelikheid het om regverdig, akkurate en eerlike inligting te verskaf. Dit kom, volgens Retief (2002:11), daarop neer dat die media 'n verantwoordelikheid teenoor die samelewing het.

Ten einde die rolbelevens van Afrikaanse joernaliste te omskryf, steun hierdie studie op die teorie van sosiale verantwoordelikheid, soos toegepas binne die Suid-Afrikaanse samelewing. Die oorhoofse doel van die studie is om vas te stel of Afrikaanse joernaliste bloot aanvaar dat hulle 'n sosiale verantwoordelikheid het, en of hulle eerder die rol van libertynse waghond of 'n ontwikkelingsrol inneem tydens die uitvoering van hul daaglikse take.

Hierdie studie maak dus gebruik van twee uiteenlopende normatiewe teorieë om die rol wat die media binne die samelewing vertolk, te ondersoek: die libertynse en die ontwikkelingsteorie. Die libertynse teorie beskryf die geïdealiseerde siening, wat in tradisioneel Westerse media aanvaar word, dat joernaliste “'n absolute ‘losstaande waarnemer’ is wat onbetrokke en nie intervensionisties is nie” (Worlds of Journalism, 2017; vertaal). McQuail (2010:175) sê dit beteken dat die media onder geen verpligting is om sy vryheid uit te brei of om die vryheid van ander te akkommodeer nie, maar die waghond-rol van die media inneem. Die term “waghond” verwys in die media na die rol van “beskermer” wat die landsburgers met inligting bemagtig en sodoende magsmisbruik van owerhede voorkom (Fourie, 2017:55). Dit beteken die spesifieke doelwit van die media is om 'n wakende oog oor die regering te hou (Skjerdal, 2001:82).

Die alternatiewe normatiewe siening wat moontlik ook in die Suid-Afrikaanse konteks van toepassing is, is die ontwikkelingsteorie, wat beteken dat die media deel is van 'n groter ideaal om nasionale ontwikkeling te bevorder (Mischke, 2010). Volgens Mischke kom dit daarop neer dat daar “'n soort vennootskap tussen die staat en die joernalistiek bestaan, ter wille van die algemene welsyn van die ontwikkelingstaat” (Mischke, 2010; vertaal).

Volgens Truter (2005) bestaan daar ernstige dispute oor die rol van die media in Suid-Afrika. Die vraag wat die navorser deur hierdie studie probeer beantwoord, is of Afrikaanse joernaliste hul rol as kritiese waghonde in lyn met die libertynse benadering vervul en of hulle eerder 'n konstruktiewe rol inneem om die demokrasie te versterk, in lyn met die ontwikkelingsbenadering.

Volgens Truter (2005) veroorsaak hierdie vrae oor die uiteenlopende rol wat die Suid-Afrikaanse media behoort in te neem spanning, spesifiek tussen die media en die regering.

1.7 Navorsingsvrae

Ten einde die probleemstelling soos uiteengesit in afdeling 1.5 aan te spreek, sal die navorser die volgende algemene en spesifieke navorsingsvrae beantwoord:

1.7.1 Algemene navorsingsvraag:

Hoe beskryf Afrikaanse joernaliste wat oor politiek verslag doen by Netwerk24, Maroela Media, eNuus en KykNET Verslag hul rol binne Suid-Afrika as jong demokrasie?

1.7.2 Spesifieke navorsingsvrae:

SV1: Watter etiese raamwerk en beginsels onderskryf Afrikaanse joernaliste tydens politieke verslaggewing?

SV2: Hoe beskryf Afrikaanse joernaliste hul rol as die sogenaamde “waghond”?

SV3: Tot watter mate beskou Afrikaanse joernaliste die ontwikkelingsrol van die media as hul verantwoordelikheid?

SV4: Tot watter mate beïnvloed die verlede Afrikaanse joernaliste se rolbelevens en die wyse waarop hulle politieke verslaggewing doen?

1.8 Navorsingsontwerp

Volgens Du Plooy (2009:85) is die navorsingsontwerp 'n plan waarvolgens 'n navorser aandui wat nagevors gaan word, wie en wat betrokke is, asook waar en wanneer die studie sal plaasvind. Ten einde Afrikaanse joernaliste se rol en verantwoordelikhede teenoor die samelewing te bepaal, is 'n kwalitatiewe navorsingsbenadering as die mees gepaste benadering vir die studie geïdentifiseer. Dit laat die deelnemers toe om hul persoonlike ervaring in die Afrikaanse medialandskap te beskryf omdat kwalitatiewe navorsing 'n ondersoekende proses is om 'n spesifieke sosiale of menslike verskynsel in sy natuurlike konteks te verken (Steyn, 2009:71). Die navorser het op semi-gestruktureerde onderhoudvoering as data-insamelingsmetode besluit om relevante data oor Afrikaanse joernaliste in te samel.

Doelgerigte steekproefneming is gebruik om deelnemers van die vier Afrikaanse hoofstroommedia-instellings te identifiseer vir onderhoude wat gebaseer is op semi-gestruktureerde vraelyste. Volgens Lombard (2016:104) is die oogmerk van doelgerigte steekproefneming om die “inligtingryke gevalle of elemente vir die doel van die studie te betrek”. Die navorser het spesifieke kriteria vir die steekproefneming daargestel: joernaliste wat oor 'n minimum van een jaar ervaring in die Afrikaans media beskik en wat spesifiek beriggewing doen oor politieke sake. Slegs joernaliste wat aan die kriteria voldoen, is genader vir onderhoude.

Die data wat deur die semi-gestruktureerde onderhoude verkry is, is as geheel bestudeer voordat dit gekategoriseer is om ooreenkomste en teenstrydighede te identifiseer. Hierdie analise van data het die navorser in staat gestel om tot 'n gevolgtrekking te kom en moontlik aanbevelings te maak rakende die rolbelewensse van Afrikaanse joernaliste binne die Suid-Afrikaanse demokrasie.

1.9 Struktuur van hoofstukke

Die navorsing word in ses hoofstukke uiteengesit:

▪ **Hoofstuk 1: Inleiding**

In hierdie hoofstuk is eerstens die motivering vir die studie bespreek, naamlik dat daar 'n behoefte bestaan om 'n beter begrip te bekom oor politieke verslaggewing in Afrikaans. Deur die navorsingsprobleem te identifiseer, voer die navorser aan dat dit nodig is om deur kwalitatiewe navorsingsmetodes vir joernaliste die geleentheid te bied om in hul eie woorde uitdrukking te kan gee aan hoe hulle hul rol binne die samelewing verstaan. Die navorsingsdoelwitte is ook uiteengesit, en daarna die algemene en spesifieke navorsingsvrae wat beantwoord moet word om die navorsingsdoelwit te bereik. Die konteks waarbinne die studie gedoen is, is ook bespreek en 'n opsomming gegee van hoe die studie deur die literatuuroorsig, teoretiese raamwerk en navorsingsmetodologie benader is.

▪ **Hoofstuk 2: Literatuuroorsig**

Hierdie hoofstuk verken die konsepte en temas wat sentraal staan tot die studie. 'n Gedetailleerde analise word gedoen van die Afrikaanse joernalistieke landskap, politieke joernalistiek, die normatiewe rol van die media en studies wat reeds daarvoor uitgevoer is.

▪ **Hoofstuk 3: Teoretiese raamwerk**

Hierdie hoofstuk benader die probleemstelling op 'n teoretiese vlak. Die hoofstuk bespreek die twee normatiewe posisies van die media se rol, naamlik die libertynse en ontwikkelingsteorie, binne 'n sosiale-verantwoordelike raamwerk wat in die Suid-Afrikaanse medialandskap van toepassing is.

▪ **Hoofstuk 4: Navorsingsmetodologie**

In hierdie hoofstuk word die navorsingsmetodologie, naamlik kwalitatiewe veldnavorsing wat gebruik is om die navorsingsdoelwit van hierdie studie te bereik, bespreek. Die navorsingsontwerp, data-insamelingsmetode, data-ontledingsmetode, etiese oorwegings en beperkings tot die studie word ook bespreek.

- **Hoofstuk 5: Bespreking van bevindinge**

Hierdie hoofstuk bied die data en bevindinge aan van die semi-gestruktureerde onderhoude wat met 17 Afrikaanse politieke joernaliste van Netwerk24, Maroela Media, eNuus en KykNET Verslag gevoer is en deur middel van die kwalitatiewe data-analise uiteengesit is.

- **Hoofstuk 6: Gevolgtrekking en Slot**

In hierdie hoofstuk word 'n kort opsomming gegee van die vorige hoofstukke. Die vier spesifieke navorsingsvrae en die algemene navorsingsvraag word ook beantwoord.

Hoofstuk 2: Literatuuroorsig

2.1 Inleiding

In Hoofstuk 1 is die agtergrond van die studie sowel as die konteks waarbinne die studie gedoen is, bespreek. Die navorsingsvrae asook hoe die navorsing benader word, is ook daarin uiteengesit.

In hierdie hoofstuk word die literatuur wat op die navorsingsfenomeen van toepassing is, bespreek. Daar word dikwels aangevoer dat die hoofstroommedia deels die politieke-ideologiese agenda in 'n demokratiese samelewing bepaal (Walgrave & Van Aelst, 2016; McCombs, 2010; Tuchman, 1978). Die navorser stem saam met Grobler (2001:19) dat die media in 'n veelparty-demokrasie soos Suid-Afrika 'n onontbeerlike rol vervul deur landsburgers met kennis te bemagtig. “Dit is die hoofstroommedia wat die agenda stel en die kwessies van 'n land op 'n daaglikse basis definieer” (Grobler, 2001:19).

'n Demokratiese bestel maak ook daarvoor voorsiening dat landsburgers hul regeringsverteenvoerders kan kies. Volgens McQuail (2010:19) is die publiek slegs in staat om ingeligte besluite, insluitende oor politieke sake, te neem indien hulle toegang het tot akkurate inligting soos deur die hoofstroommedia aan hulle verskaf. Diens ooreenkomstig voer Scholtz (2017) aan dat 'n demokrasie net behoorlik kan funksioneer indien die publiek behoorlik ingelig is. Dit is dus duidelik dat die hoofstroommedia 'n sleutelrol in 'n demokrasie vertolk.

Soos bespreek in Hoofstuk 1, ondersoek hierdie studie hoe joernaliste – en spesifiek Afrikaanse joernaliste wat oor politiek verslag doen – self hul rol binne die demokratiese bestel beskryf. Individuele joernaliste, tesame met die media-instellings waarvoor hulle werk, kan 'n direkte invloed hê op mediadekking van politieke sake. Hoewel 'n hele redaksie dikwels betrokke is by die proses om nuus te selekteer, het 'n individuele joernalis self 'n onontbeerlike invloed op hoe die nuus voorgelê word aangesien die joernalis vanuit sy of haar eie persoonlike verwysingsraamwerk inligting in 'n bepaalde raamwerk plaas. “Dit is 'n

poging deur die individuele joernalis en die media-organisasie om die essensiële raamwerk van daardie gebeurtenis in 'n berig of 'n artikel te rekonstrueer" (De Beer, 2011:620).

Skovsgaard (2013) ondersteun die stelling en voer aan dat hoewel objektiwiteit die hoeksteen van professionele joernalistiek is, dit in gedagte gehou moet word dat dit steeds individue is wat die inligting insamel, selekteer en aanbied. "Daar word wyd aanvaar dat 'n een-tot-een-voorstelling van die werklikheid nie moontlik is nie en dus moet 'n bepaalde onderwerp deur joernaliste in hul daaglikse werk geïnterpreteer word" (Skovsgaard, 2013:22; vertaal). Skovsgaard (2013:23) is verder van mening dat hoewel joernaliste dikwels hul rol as objektiewe waarnemers beskryf, objektiwiteit opsigself 'n dubbelsinnige konsep is wat deur joernaliste geïnterpreteer moet word wanneer besluite geneem word. Die navorser stem saam met Skovsgaard (2013) dat joernaliste oor die algemeen 'n groot impak op die nuus het, omdat hulle uit 'n spesifieke verwysingsraamwerk verslag oor 'n bepaalde onderwerp doen.

Hierdie argument word ook gesteun deur Entman (2010:135; vertaal): "Die substantiewe politieke agenda word inhoudelik beïnvloed deur die manier waarop 'n kwessie deur joernaliste in die media-raamwerk geplaas word." Scholtz (2017) sluit hierby aan en noem dat 'n joernalis se rolpersepsie 'n groot impak het op hoe die media funksioneer omdat die media volgens hom nie net feite oordra nie, maar dit ook vertolk: "Hulle verkondig 'n mening, gegrond op die feite en bekyk deur die bril van hul politieke oortuigings. Niks mee verkeerd nie, solank jy nie lieg of ongemaklike feite verswyg nie" (Scholtz, 2017).

Om individuele joernaliste se rol in 'n bepaalde medialandskap te bepaal, bied hierdie hoofstuk 'n oorsig oor die huidige stand van die Suid-Afrikaanse medialandskap en die ontwikkeling wat sedert demokratisering plaasgevind het. Hierdie agtergrond is belangrik om 'n beter begrip te kry van die medialandskap en sodoende die rol van Afrikaanse joernaliste in dié bepaalde medialandskap vas te stel. Fourie (soos aangehaal in Ward & Wasserman, 2010:119) beklemtoon egter dat die Suid-Afrikaanse medialandskap nie maklik omskryf kan word nie, omdat dit deels 'n moderne medialandskap is wat met die

sogenaamde “Globale Noorde”³ vergelyk kan word, maar in ander gevalle ook diep gewortel is in Afrika-tradisie en -kultuur. “Daarbenewens is die kompleksiteit van die Suid-Afrikaanse samelewing geleë in die feit dat dit beide ’n ontwikkelde Eerste Wêreld-land en ’n ontwikkelende Derde Wêreld-land met groot verskeidenheid en heterogeniteit is” (Fourie, soos aangehaal in Ward & Wasserman, 2010:119).

Om Afrikaanse joernaliste se rolpersepsie in dié komplekse medialandskap te verstaan, verwys die hoofstuk ook na studies wat onder meer in Suid-Afrika, Egipte, Kenia, Serwië en Argentinië onderneem is, om vas te stel hoe joernaliste hul rol en verantwoordelikheid in verskillende samelewings beskou (De Beer et al., 2016; Lohner, Banjac & Neverla, 2016; Hanusch, 2015; Skovsgaard, 2013; Forsyth, Morrell, Lipworth, Kerridge, Jordens & Chapman, 2012).

Die hoofstuk kyk eerstens na die gapings in die navorsing wat spesifiek daarop gefokus is om ’n beter begrip te verkry oor hoe Afrikaanse politieke verslaggewers te werk gaan. Om die belangrikheid daarvan te bepaal, gee hierdie hoofstuk ook ’n opsomming van die Suid-Afrikaanse medialandskap tydens apartheid, tydens die oorgangsfase na ’n demokrasie en die medialandskap vandag. Die hoofstuk word afgesluit met ’n bespreking van die normatiewe rol van die media, en studies wat onderneem is om veral die rolpersepsie van joernaliste in ontluikende demokrasieë te ondersoek.

2.2 Gapings in navorsing

Die navorser het nie gedurende die aanvanklike literatuurstudie bestaande navorsingstudies gevind wat spesifiek daarop gefokus was om ’n beter begrip te verkry van hoe Afrikaanse politieke verslaggewers, in hul eie woorde, hul rol as joernaliste binne die Suid-Afrikaanse demokrasie beskou en beskryf nie. Die navorser het egter ná ’n omvattende ondersoek op verskeie akademiese databasisse (Google Scholar, JSTOR, SAGE Journals Online en Academic Search Premier) sowel as op die Universiteit Stellenbosch-biblioteek se aanlyn-databasis ’n aantal studies gevind wat ten doel gehad het om vas te stel hoe joernaliste hulle rol in ’n bepaalde samelewing beskou. Verskeie studies (De Beer et al., 2016; Rodny-

³Die Noord-Suid Divisie (ook bekend as die Ryk-Arm Divisie) is die sosio-ekonomiese en politieke divisie wat bestaan tussen die ryk ontwikkelde lande, wat gesamentlik bekend staan as “die Noorde” en die armer ontwikkelende lande (lande wat die minste ontwikkel het) wat gesamentlik bekend staan as “die Suid” (Confraria, Godinho & Wang, 2017).

Gumede, 2014; Wasserman & De Beer, 2012; Berger, 2001) fokus spesifiek op die rol van Suid-Afrikaanse joernaliste in die demokrasie. Verskeie studies is ook onderneem wat fokus op die transformasie en stand van die Afrikaanse media (Wasserman, 2009; Fourie, 2009; Verhoef, 1997). Hierdie studie sal dus 'n bydrae lewer en nuwe kennis ontgin rakende die Afrikaanse medialandskap, met spesifieke verwysing na die huidige rolpersepsie van Afrikaanse joernaliste in die post-apartheid demokratiese bedeling.

2.3 Die Suid-Afrikaanse medialandskap

Volgens Wigston (2007:28) was die media se verhouding met die regering in Suid-Afrika nog altyd troebel en is dit steeds die geval. Wigston noem dat die mate van spanning toegeneem het met verloop van die geskiedkundige ontwikkelings in die land, wat terugdateer na die 1600's toe die Nederlandse koloniale administrateur Jan Van Riebeeck in die Kaap van Goeie Hoop aangekom het (Wigston, 2007:28). Dus, soos Mpofu (1996:3) aanvoer, kan die geskiedenis van die Suid-Afrikaanse media nie geskei word van die historiese sosio-ekonomiese en politieke prosesse wat deur kolonialisme geïnisieer is nie. Rabe (2016:836) sluit hierby aan wanneer sy sê dat die eerste stryd om vryheid van spraak reeds aan die begin van die 1700's in die koloniale Kaap was, toe Adam Tas, “'n Vryburger van Stellenbosch”, teen dié bestel geprotesteer het. “Die goewerneur is van sy posisie onthef, en Tas kan vandag as die eerste vegter vir vryheid van spraak beskou word, selfs nog voor 'n pers 'n werklikheid aan die Kaap was” (Rabe, 2016:836). Die spanning en teenstrydighede wat deur kolonialisme en later deur die apartheidsbeleid meegebring is, word in die media weerspieël en ook in die media se verhouding met die verskillende regerings (Mpofu, 1996:3).

Volgens Wigston (2007:44) is die Suid-Afrikaanse media nog altyd gekategoriseer volgens ras en taal. Dit was veral die geval onder die regering van die Nasionale Party: “Toe die NP in 1948 aan bewind gekom het, het die party onmiddellik verskeie beleide in plek gestel om die posisie van die Afrikaner te versterk.” Binne dié bestel het die media 'n belangrike rol gehad:

Gegewe die noue band tussen die Afrikaanse media en die politiek wat in die eerste helfte van die twintigste eeu gevestig is, was dit geen verrassing dat die Afrikaanse pers homself (onder die regering van die NP) in 'n unieke en bevoorregte posisie bevind het nie (Fourie, 2007:45).

Uit die voorafgaande is dit duidelik dat die rol van die media sedert sy ontstaan in Suid-Afrika betwis word. Die rol van die Afrikaanse media spesifiek het veral onder die regering van die Nasionale Party (NP) telkemale onder die soeklig gekom. Ten einde die rolpersepsie van Afrikaanse joernaliste in 2017 te bepaal, het die navorser in die literatuuroorsig grootliks gefokus op twee fases: eerstens, op die media wat tydens apartheid binne 'n outokratiese bedeling onder die NP gefunksioneer het; en, tweedens, op die rol van die media binne 'n demokratiese bedeling onder die African National Congress (ANC). Die verhouding tussen die media en beide die regerings van die NP en die ANC is al dikwels ondersoek (sien byvoorbeeld Rabe, 2016; Lloyd, 2013; Fourie 2009; Wasserman, 2009). Uit bogenoemde studies is dit duidelik dat die verhouding tussen die media en die regering 'n groot impak het op die rol wat die media aanneem. Soos Fourie (2009) aanvoer, was die verhouding tussen die media en die regerings van die NP sowel as dié van die ANC troebel omdat beide tot 'n mate beheer oor die media wou uitoefen:

In weerwil van die ANC se meer liberale opvatting oor die rol van die media in die samelewing en in 'n demokrasie, word die vrees uitgespreek dat daar 'n terugkeer mag wees na onderdrukkende mediaregulering soos wat dit onder apartheid bestaan het (Fourie, 2009:64).

2.3.1 Die media tydens apartheid

Die NP is in 1914 gestig en het in 1948 onder dr. D.F. Malan die algemene verkiesing gewen (Aucamp, 2010). Die NP was 46 jaar lank aan bewind en gedurende hierdie tydperk

het apartheid amptelik in Suid-Afrika tot stand gekom. Die media het streng onder die NP-regering, wat gekenmerk was deur onderdrukking, gefunksioneer.

Volgens Du Preez (2005:3) wou die regering van die NP totale beheer op alle fasette van die Suid-Afrikaanse politiek uitoefen en derhalwe is die media se invloed ook deur die apartheidsregering ingeperk. Die media is in hierdie tydperk gesensor en daar was nie werklik vryheid van spraak nie (Fourie 2009:64). Die tydperk kan in verskillende fases ingedeel word en so ook die mate van beheer wat die regering op die media uitgevoer het. Volgens Aucamp (2010:6) was die dekade tussen 1984 en 1994 waarskynlik die mees kritieke tydperk, “nie net in die geskiedenis van die Nasionale Party nie, maar ook in dié van Suid-Afrika” (Aucamp, 2010:6). In dié tydperk het die regering van die NP direk beheer oor die media uitgeoefen met “’n magdom wette en dreigemente van verskerpte juridiese optrede” (Fourie, 2009: 64). Wasserman (2013:503) verduidelik dat “die Suid-Afrikaanse media onder apartheid self moes reguleer te midde van ’n onderdrukkende regering, wat die pers aan bande gelê het met verskeie wette en sensuur, asook dreigemente en aanvalle op joernaliste”. Diensooreenkomstig voer Fourie (2009) aan dat die regering “’n verlamende invloed” op die media en vryheid van spraak gehad het “met sy voortdurende dreigemente van strenger regulering, kommissie van ondersoek oor die praktyke van die media, en deur voortdurend die media te beskuldig dat hulle, onder meer, nie patrioties sou wees nie en konflik sou veroorsaak” (Fourie, 2009:81).

Die NP het ook indirekte beheer uitgeoefen deur die “media te dwing om selfsensuur toe te pas, wat gelei het tot selfregulering eers deur die Persraad en later deur die Mediaraad” (Serfontein, 2015:50). Die media was in hierdie tydperk grootliks verdeeld. Volgens Wasserman (2013:508) was die ingesteldheid van die media, in die geval van die meerderheid Afrikaanstalige media, onder apartheid óf ondersteunend van die apartheidsregime; óf soos met die Engelstalige en alternatiewe media, in opposisie daarteen. Du Preez (2005:3) beskryf hoe die Afrikaanse media gedurende hierdie tydperk “witvoetjie gespeel” het met die Botha-bewind. In teenstelling hiermee het die Engelse media oorwegend teen apartheid berig, “maar die media was tog versigtig om nie die konserwatiewe sakegemeenskap die harnas in te jaag en PW Botha en sodoende die Nasionale Party onnodiglik kwaad te maak nie” (Du Preez, 2005:4). In Armoudian (2011) se woorde was die hoofstroommedia in Suid-Afrika gedurende hierdie tydperk “’n slagveld wat grootliks verdeeld was weens taal en ras”. Armoudian (2011) haal Albie Sachs, die

oudregter van die Konstitusionele Hof en een van die skeppers van die Suid-Afrikaanse Grondwet, aan wat sê dat die groot meerderheid van die Afrikaanse media, veral die Suid-Afrikaanse Uitsaaikorporasie (SAUK), vir jare lank, veral gedurende die vroeë stryd teen apartheid “die apartheidsregime gehandhaaf het en die lelike werklikhede daarvan weggesteek het”. Armoudian (2011; vertaal) verwys ook na die woorde van Emeritaarsbiskop Desmond Tutu, wat die voorsitter van die Waarheids- en Versoeningskommissie was: “As ek uit my oogpunt praat as iemand wat te na gekom is, het die Afrikaanse media sowel as die elektroniese media apartheid ondersteun en grootliks as ’n mondstuk vir die regerende elite opgetree, en bykans nooit as ’n wag hond nie.”

Daar was egter enkele alternatiewe Afrikaanse nuusmedia wat gedurende die tydperk krities was teenoor die regerende Nasionale Party (Du Preez, 2005:3). Die weeklikse progressiewe teen-apartheidskoerant, *Vrye Weekblad*, wat tussen 1988 en 1994 bestaan het, was die bekendste daarvan. Volgens Nel (2012) het die *Vrye Weekblad* tot stand gekom in ’n tydperk waar onderdrukking van die media deur die regering op sy ergste in Suid-Afrika was.

Soos Aucamp (2010) aanvoer, het groot veranderinge in die laaste dekade van die apartheidsregime, wat in 1994 tot ’n val gekom het, plaasgevind. Die partypolitiek het dramaties verander in die “mees omvattende en lots-bepalende staatkundige veranderinge in die land se geskiedenis” (Aucamp 2010:7). Die alternatiewe Afrikaanse media het egter ’n belangrike rol gespeel voor die ontbanning van die ANC en die eerste demokratiese verkiesing. Die veteraan joernalis Allister Sparks, soos aangehaal deur Armoudian (2011:114), beskryf die *Vrye Weekblad* as ’n “uitgesproke, matige en dapper rolspeler in die stryd teen apartheid”. Sparks voer verder aan dat “mettertyd het selfs die Afrikaanse koerant, *Beeld*, die regering aangemoedig om oudpresident Nelson Mandela uit die tronk vry te laat en klein apartheid te beëindig”.

In hierdie tydperk het die verhouding tussen die NP-regering en die media verder verbrokkel en het die media ’n belangrike rol gespeel. Volgens Armoudian (2011) het die massamedia, tot in die buiteland, die ongeregtighede van die stelsel verwerp en gehelp om druk op die Suid-Afrikaanse regering te plaas. “Uiteindelik het die massamedia, deur die Waarheids-en Versoeningskommissie se bedrywighede regstreeks uit te saai, die deure na die ou Suid-

Afrika toegemaak en 'n nuwe Suid-Afrikaanse regering en gemeenskap het tot stand gekom” (Armoudian, 2011:114; vertaal).

Vandag word die rol en die verhouding tussen die NP-regering en die Afrikaanse media, veral Afrikaanse koerante ook dikwels betwis. Tydens die viering van *Die Burger* se 100ste verjaarsdag het die media-reus Media24 se uitvoerende hoof, Esmaré Weideman, amptelik vir sy “dekades lange ondersteuning van apartheid om verskoning gevra”. Dit is duidelik uit die voorafgaande bespreking dat die media, en veral die Afrikaanse media, 'n komplekse verhouding met die regering gehad het wat dikwels tot debatte gelei het. Hierdie debatte duur in die post-apartheidsera steeds voort.

2.3.2 Van apartheid na demokratisering

Volgens Wasserman (2013) is die Suid-Afrika wat ná die eerste demokratiese verkiesing in 1994 tot stand gekom het, beskou as 'n “nuwe demokrasie” toe Nelson Mandela as president van die land ingesweer is.

In sterk kontras met die apartheidswetgewing, word vryheid van uitdrukking en toegang tot inligting gewaarborg ingevolge die Suid-Afrikaanse Grondwet wat op 8 Maart 1996 aanvaar is. Hierdie vryhede word veral in artikel 16 en artikel 32 van die Grondwet beskryf:

Artikel 16. Elkeen het die reg op vryheid van uitdrukking, waarby inbegrepe is [a] die vryheid van die pers en ander media; [b] die vryheid om inligting of idees te ontvang of oor te dra; [c] die vryheid van artistieke kreatiwiteit; en [d] akademiese vryheid en vryheid van wetenskaplike navorsing.

Artikel 32. [1] Elkeen het die reg op toegang tot – [a] enige inligting wat deur die staat gehou word; en [b] enige inligting wat deur 'n ander persoon gehou word en wat vir die

uitoefening of beskerming van enige regte benodig word
(Suid-Afrikaanse Grondwet, 1996).

Die rol van die media word dus duidelik in die nuwe demokratiese Grondwet gedefinieer, en vryheid van spraak, insluitende vryheid van die media, word in die Grondwet gewaarborg (Wasserman, 2013:509). Nietemin bly die balans tussen mediavryheid en die media se verantwoordelikheid teenoor die nuwe demokratiese samelewing die onderwerp van heelwat onenigheid en meningsverskille. Die oorgangsfase was 'n uiters belangrike tydperk in die land en ook van die media se geskiedenis. “Suid-Afrika is 'n voorbeeld van 'n oorgangsamelewing wat ná vore gekom het na eeue van konflik en nou beskou kan word as 'n nuwe demokrasie” (Wasserman, 2013:519). Die politieke veranderinge in Suid-Afrika, in die aanloop tot demokratisering wat vroeg in die 1990's begin het, het dus ook groot veranderinge vir die media ingehou (Grobler, 2001:1). Die Suid-Afrikaanse medialandskap is sedert 1994 herskep, en daarmee saam moes die rol van die nuusmedia in 'n post-apartheidsamelewing herdefinieer word. Hadland (2007:51) sê dat die media kort ná 1994 enorme uitbreiding, diversiteit en groei ervaar het. “As deel van hierdie demokratisering het die Suid-Afrikaanse media betekenisvolle veranderinge in eienaarskap en regulering ondergaan, en die media moes hulself heroriënteer ten opsigte van 'n nuwe demokratiese omgewing” (Hadland, 2007:51; vertaal). Hadland (2007:51) noem verder 'n voorbeeld van die verandering is die liberalisering van die uitsaaiwese, sowel as die ontstaan van die massa gedrukte mediamark, met die opkoms van poniekoerante. Insgelyks is die media “genoop om sy etiese oriëntasie binne 'n nuwe, demokratiese openbare sfeer, en in verhouding tot 'n nou legitieme, demokratiese regering te ondersoek” (Wasserman, 2013:508).

Wigston (2007:19) beskryf die tydperk tussen 1992 en 2000 as die era van herstrukturering van die bedryf, onder meer ook van die eienaarskap en beheer van die media. Hoewel die eienaarskap tot 'n mate gediversifiseer het, is die konsentrasie van media-eienaarskap en beheer van die Suid-Afrikaanse medialandskap, volgens Mtimde (2016), steeds 'n uitdaging. Mtimde (2016) voer verder aan dat dié konsentrasie sigbaar is dwarsdeur die waardeketting, wat strek van die uitgewers, verspreiding, sirkulasie en navorsing tot advertensies. “Daar was egter al tot 'n mate veranderinge in die bedryf, wat die eienaarskap van die drukmedia

insluit, die ontstaan van die *New Age*⁴-koerant, die verandering van eienaarskap van Independent Newspapers en verskeie uitsaailisensies wat uitgereik is” (Mtimde, 2016; vertaal). Volgens Mtimde (2016) getuig die uitsaailisensies wat aan veral kommersiële radiostasies in die Vrystaat en Oos-Kaap sowel as aan gemeenskapsradiostasies en televisiestasies gegee is, hiervan. Lloyd (2013) sluit hierby aan en sê hoewel daar dramatiese groei in veral die uitsaaiwese was ná die streng staatsbeheer onder apartheid, is die eienaarskap van die Suid-Afrikaanse media twee dekades ná demokratisering steeds van die mees gekonsentreerde ter wêreld. “Dit, en die gevolglike fokus deur die groot mediamaatkappye op winste eerder as op redaksionele gehalte en integriteit, beperk landsburgers se toegang tot ’n wye reeks diepgaande nuus en analise” (Lloyd, 2013:13; vertaal). Dit veroorsaak ook dat die rol van die media in Suid-Afrika nog nie behoorlik uitgespel is nie. Rodney-Gumede (2014:55) bevestig die stelling, en sê dat die rol wat die media moet vertolk, steeds meer as twee dekades ná die instelling van die Grondwet, nie ten volle gedefinieer is nie. “Die rol van die media in ’n post-apartheid samelewing word dikwels betwis, en die hoofstroomnuusmedia bots gereeld met die regering oor die rol wat hy moet inneem in die ontluikende demokrasie” (Rodney-Gumede, 2014:55; vertaal).

Vervolgens gaan die verhouding tussen die media en die regering in die hedendaagse Suid-Afrika bespreek word. Dit sal ’n aanduiding gee van hoe die studie by bestaande literatuur aansluit en gapings daarin kan vul.

2.3.3 Die hedendaagse Suid-Afrikaanse medialandskap

Die openbare debat oor die rol van die media in post-apartheid Suid-Afrika word oorheers deur ’n sterk klem op vryheid van spraak (Wasserman, 2009:113). Die stelsel van selfregulering wat in die post-apartheidsbedeling in werking gestel is, beteken die Suid-Afrikaanse media funksioneer onder institusionele en professionele kodes, soos dié van die Pers-ombudsman, die Uitsaaiklagtekommissie van Suid-Afrika en die Suid-Afrikaanse Nasionale Redakteursforum. Volgens McQuail (2010:14) het die Suid-Afrikaanse Persraad

⁴ *The New Age*-koerant, wat aan die omstrede Gupta-familie behoort het, word dikwels deur sy mededingers van regeringsteun beskuldig (Saunderson-Meyer, 2017).

'n etiese en gedragskode vir gedrukte en aanlynmedia aangeneem om as 'n riglyn vir redakteurs, uitgewers en joernaliste te dien. Luidens die Suid-Afrikaanse Perskode bestaan die pers om die samelewing te dien:

Die vryheid maak voorsiening vir onafhanklike ondersoek van die kragte wat die samelewing vorm en noodsaaklik is om die belofte van demokrasie te bereik (Press Council, 2017; vertaal) (Addendum A).

Wasserman (2013:509) beklemtoon dat in die post-apartheidsera die Persraad en ombudsman vir die gedrukte en aanlynmedia, en die Uitsaaklagtekommissee vir die uitsaaimedia, klem lê op die grondwetlike beskerming van vryheid van spraak, wat vryheid van die media omvat. Dit beteken egter nie 'n volkome vrye media nie:

Hoewel daar minder beperkings in plek is vandag om die media te reguleer, is daar steeds wetgewing wat die media beperk, wat onder meer wette rakende eienaarskap, laster, haatspraak en pornografie insluit (Hyde-Clarke, 2011:155; vertaal).

Ondanks die belangrike rol wat die media ter ondersteuning van die demokrasie in Suid-Afrika vervul en die grondwetlike erkenning en beskerming wat aan mediavryheid verleen word, word joernaliste en media-instellings steeds voortdurend onder groot druk geplaas. Hyde-Clarke (2011:22) voer aan dat daar al heelwat spanning tussen die media en die regering in die post-apartheidsera was, grootliks weens die voorgestelde media-tribunaal en die Wetsontwerp op die Beskerming van Staatsinligting. Dit het daartoe gelei dat daar dikwels 'n gespanne verhouding tussen die media en die regering is.

Die verhouding tussen die ANC en veral die drukmedia was egter al vir baie jare gespanne; daar is wantroue tussen die regerende party, sy bondgenote en die media, dit is moontlik gewortel in die kompleksiteit van die hoofstroommedia wat baie van die apartheid-brutaliteit verberg het (Lloyd, 2013:13; vertaal).

Wasserman beaam dat ondanks die inwerkingstelling van selfreguleringsmaatreëls in die nuwe grondwetlike bedeling, daar voortdurend vrese is dat mediavryheid bedreig word. Volgens Wasserman (2013:509) sal die voorgestelde statutêre mediatribunaal vrese laat ontstaan omdat dit by magte sal wees om boetes of selfs gevangenisstraf aan joernaliste op te lê. Ontleders noem ook dat daar vrese vir 'n terugkeer na apartheidsera-wetgewing vir die media is en dat mediavryheid, soos Rabe (2016) dit stel, op verskeie vlakke geërodeer word:

Politieke kommentators is dit eens dat die huidige staatshoof en sy regering al hoe meer outokraties optree en die hoekstene van 'n demokrasie ondermyn, waarvan een, mediavryheid, die waarborg vir alle ander vryhede is, soos in die woorde van 'n vroeë vegter om persvryheid (Rabe, 2016:858).

Ondanks bogenoemde bedreigings, is veral politieke joernaliste steeds krities teenoor die regering, en Scholtz (2017) benadruk dat joernaliste in die post-apartheid era nie skroom om die huidige regerende party te kritiseer nie:

Daar gaan geen week verby sonder dat die media die een of ander skandaal rakende korrupsie of magsmisbruik oopruk nie. Hulle kan dit doen omdat die Grondwet hulle beskerm, omdat hulle – ondanks die foute wat gereeld gemaak word –

meer dinge reg as verkeerd doen, omdat hulle netto 'n positiewe krag in ons demokrasie is (Scholtz, 2017).

'n Voorbeeld van verslaggewing in 'n post-apartheidsera wat korrupsie in die regerende party ontbloom het, is die ondersoekende joernalis, wyle Mandy Rossouw, se beriggewing in 2009 oor die Nkandla-skandaal. Rossouw het na 'n ondersoek onthul dat die opgradering van president Jacob Zuma se private woonkompleks in Nkandla in KwaZulu-Natal teen 'n koste van R65 miljoen uitgebrei sou word, en dat belastingbetalers se geld vir die grootste deel daarvan gebruik gaan word (Rossouw, 2009). In die daaropvolgende ondersoek deur die media is daar mettertyd onthul dat altesaam R246 miljoen aan die Nkandla-opgraderings bestee is. Die Konstitusionele Hof het in 2016 beslis dat Zuma 'n gedeelte van die geld moet terugbetaal. Ontleders is egter van mening dat dié geskiedkundige gebeurtenis 'n groter impak gehad het as bloot of Zuma 'n gedeelte van die Nkandla-geld moet terugbetaal of nie. Du Preez (2016) beskryf die Konstitusionele Hof se uitspraak oor die Nkandla-skandaal as 'n "reuse-politieke aardbewing wat die politieke landskap van Suid-Afrika onherroeplik verander het en dat Suid-Afrika die naskokke daarvan nog vir jare lank gaan voel".

Volgens Pienaar (2014) het die Nkandla-skandaal ook opnuut lig gewerp op die verhouding tussen die media en die politiek. "Die Nkandla-omstredenheid plaas die fokus spesifiek waar die skeidslyn tussen politici en nuusmakers duidelik getrek word" (Pienaar, 2014).

Rossouw is in 2013 oorlede, maar sy word onthou vir die groot rol wat sy in die media en politieke landskap gehad het, spesifiek oor haar grensverskuiwende verslaggewing oor Nkandla. Die EFF-leier Julius Malema (soos aangehaal in Mailovich, 2016) het Rossouw as 'n vreeslose held van die land beskryf: "Ons is dankbaar vir daardie soort joernalistiek. Vir joernaliste wat altyd bereid is om die waarheid te praat oor dié wat aan bewind is." Volgens Pienaar (2014) plaas onthullings soos die Nkandla-skandaal weer klem op die belangrikheid van die media en die werk van individuele joernaliste, sowel as die verhouding tussen politici en die joernaliste. In die lig van die Nkandla-sage sowel as die onthullings van beweerde staatskaping en korrupsie in die regerende party, beklemtoon Beukman (2017) dat 'n vrye, onafhanklike en sterk hoofstroommedia meer nodig is as ooit tevore: "Die

hoofstroommedia hou openbare en private magshebbers verantwoordbaar deur onder meer die onthulling van korrupsie.”

Hierdie navorser het verder ondersoek ingestel na die verhouding tussen die media en die huidige Suid-Afrikaanse politieke bewind – spesifiek vanuit die oogpunt van Afrikaanse joernaliste – om sodoende die joernaliste se eie ervarings oor politieke berigging te omskryf.

2.4 Die Afrikaanse joernalistieke landskap

Volgens Wigston (2007:35) was die ontwikkeling van die Afrikaanse media in die eerste helfte van die twintigste eeu nou verweef met die politiek. Wigston verwys onder meer na *De Burger* (later *Die Burger*) wat in Julie 1915 gestig is. Wigston beskryf die beginnaam van *Die Burger*, destyds bekend as die vlagskip-titel van die Naspers-groep, as volg: “Dit (*De Burger*) is beskou as die Kaapse stem van Afrikaner-nasionalisme omdat die koerant aanvanklik deur ryk professionele mans op die been gebring is om hul eie politieke sienings bekend te maak en om potensiële besigheidsbeleggings vir hul kapitaal te kry ...” (Fourie, 2007:35).

Dit is al meer as ’n eeu later en volgens Wasserman (2009:112) is die rol van die Afrikaanse nuusmedia in Suid-Afrika vandag steeds ’n onderwerp van heftige debat. Wasserman voer aan dat die Afrikaanse nuusmedia, “wat tydens apartheid grootliks as ondersteunende instellings vir apartheid gedien het, ná demokratisering ’n herposisionering ondergaan het om aan te pas by die veranderende demokratiese politieke en sosiale omgewing” (Wasserman, 2001:1). Volgens Wasserman (2001:1) gaan Afrikaanse joernaliste in die jong Suid-Afrikaanse demokrasie dikwels steeds gebuk onder die las van die verlede. Grobler (2001:4) bevestig die standpunt dat die posisie van die Afrikaanse media in die nuwe demokratiese orde sedert die vroeë negentigs telkens onder die soeklig kom, veral wanneer die Afrikaanse media krities teenoor die ANC verslag doen of korrupsie onthul.

’n Voorbeeld van ’n belangrike onthulling deur die Afrikaanse media was ’n reeks berigte deur ’n voormalige ondersoekende joernalis van *Rapport*, Pieter-Louis Myburgh, oor die

Passasierspooragentskap van Suid-Afrika (Prasa) se aankoop van diesellokomotiewe wat daartoe gelei het dat Prasa se uitvoerende hoof, Lucky Montana, afgedank is. “*Rapport* het in Julie 2015, eksklusief berig dat Prasa lokomotiewe ter waarde van R600 miljoen uit Spanje ingevoer het ondanks uitdruklike waarskuwings dat die lokomotiewe nie geskik is vir plaaslike spoorlyne nie” (Netwerk24, 2016). Hierdie beriggewing het egter tot groot kritiek gelei. “Lucky Montana, Prasa se destydse uitvoerende hoof, het die berigte nie net ontken nie, maar Myburgh ook van ’n rassistiese komplot beskuldig” (Netwerk24, 2016). Myburgh is vir sy Prasa-ondersoek vereer, en het ten tye van die Prasa-sage beklemtoon dat politieke en ondersoekende joernalistiek ’n kernrol in Suid-Afrika het (Netwerk24, 2016).

Die Afrikaanse media word dikwels daarvan beskuldig dat hulle té krities teenoor die ANC-regering verslag doen. Volgens Wasserman (2013:4) is daar ’n “beduidende toename in die vlak van ontevredenheid en woede wat op die ANC gerig is”.

Die navorser voer aan dat hoewel dit maklik is om die media as ’n geheel te beskou, daar beduidende verskille is in, byvoorbeeld, die Afrikaanse media se siening oor hul rol in vergelyking met die persepsies van die Engelse en Afrikataal-media. Daarom fokus hierdie studie op joernaliste by vier Afrikaanse nuusorganisasies om te bepaal hoe hulle self hul rolle binne die demokratiese bestel beskryf om sodoende ’n beter insig te kry oor die hedendaagse aard en rol van Afrikaanse joernalistiek.

’n Bondige oorsig oor elkeen van hierdie Afrikaanse nuusorganisasies – Netwerk24, Maroela Media, eNuus en KykNET Verslag – word in die volgende onderafdelings aangebied.

2.4.1 Netwerk24

Netwerk24 is Suid-Afrika se grootste digitale subskripsie-nuuswebwerf en is die elektroniese tuiste van Media24 se nuuspublikasies *Beeld*, *Die Burger*, *Volksblad* en *Rapport* (www.netwerk24.com). Dit word vanaf September 2014 bedryf. Die nuusredakteur van Netwerk24, Henriëtte Loubser het met die aankondiging van haar aanstelling in Maart 2017 gesê: “Ons het die mees geslaagde betaalmuurmodel in Suid-Afrika gebou en die volgende uitdaging is om aan ons intekenare selfs meer waarde vir hul

geld te bied” (Netwerk24, 2017). Syfers soos gemeet deur *Effective Measure*, ’n onafhanklike navorsingsinstansie, dui aan dat Netwerk24 gedurende 2017 gemiddeld 1,4 miljoen lesers per maand gelok het.

2.4.2 Maroela Media

Maroela Media is ’n Afrikaanse digitale media-organisasie wat gedurende Augustus 2011 tot stand gekom het. “Die Solidariteit-beweging het die behoefte in die Afrikaanse gemeenskap geïdentifiseer vir ’n onafhanklike, objektiewe mediahuis wat kompetisie skep vir die bestaande Afrikaanse mediamonopolieë in die gedrukte digitale en uitsaaimeidiabedryf” (www.maroelamedia.co.za). Die nuusredakteur van Maroela Media, Nico Strydom sê: “In minder as vyf jaar het Maroela Media gegroei tot die grootste gratis Afrikaanse nuuswebwerf, en boonop een van die top 20 Suid-Afrikaanse webwerwe oor alle tale heen” (www.maroelamedia.co.za). Syfers soos gemeet deur *Effective Measure* dui aan dat Maroela Media gedurende 2017 gemiddeld 1,6 miljoen lesers per maand gehad het.

2.4.3 eNuus

eNuus is ’n Afrikaanse nuusbuletin wat in samewerking met e.tv se eNews daaglik om 19:00 op kykNET (DStv-kanaal 144) en kykNET & Kie (DStv-kanaal 145) uitgesaai word. eNuus se eerste uitsending is in Julie 2010 gebeeldsend. Die nuusprogram roem homself daarop dat hy die eerste onafhanklike nuusbuletin in Afrikaans is. “Die bulletin dek Suid-Afrikaanse en internasionale nuusgebeure, die nuutste sportuitslae en word met ’n weervoorspelling afgesluit” (www.enca.com). Volgens die nuusredakteur Paul Dunn was die gemiddelde aantal kykers in 2017 tussen 300 000 en 400 000 per aand. Die navorser is tydens hierdie studie in diens geneem by eNuus, en sal dus daaroor reflekteer wanneer die resultate aangebied word.

2.4.4 KykNET Verslag

KykNET Verslag, wat weksdae om 21:30 op kykNET (DStv-kanaal 144) uitgesaai word, bied ’n oorsig van die dag se nuusgebeure. Die eerste program is in Augustus 2014 uitgesaai, en word deur die nuusredakteur Werner Swart beskryf as die eerste daaglikse aktuele in-diepte program in Afrikaans wat belangrike nuusgebeure in konteks plaas (www.kyknet.dstv.com).

Volgens Swart was die gemiddelde aantal kykers in 2017 ongeveer 200 000 per aand. Die navorser was tydens die studie 'n werknemer van KykNET Verslag, en sal daaroor reflekteer wanneer die resultate aangebied word.

2.5 Die normatiewe rol van die media

Om die rol van die Afrikaanse joernaliste te beskryf wat by bogenoemde vier organisasies oor politiek verslag doen, gee die navorser vervolgens 'n uiteensetting van die normatiewe rol van die media.

Normatiewe teorieë verwoord die ideale rol wat die media in 'n samelewing vertolk of behoort te vertolk. In hierdie studie word spesifiek verwys na die ideale rol van die media binne 'n demokrasie, en die verwagtinge wat dit van politieke joernaliste skep. Luidens Severs, Celis en Meier (2013:48) is die rol wat die media in 'n samelewing vertolk of behoort te vertolk 'n onderwerp wat wyd gedebatteer word, in beide die wetenskap en openbare debat, maar word dit desondanks steeds nie volkome verstaan nie.

2.5.1. Die rol van media in demokrasie

Volgens Curran (2011:6) is die kernbeginsel van 'n demokrasie dat landsburgers die kapasiteit het om verkose politici verantwoordbaar te hou vir hul dade. Dié politieke verantwoordbaarheid word deur 'n verskeidenheid institusionele ooreenkomste daargestel, wat onder meer vrye en gereelde verkiesings insluit, 'n verskeidenheid sterk politieke partye, sowel as 'n mediastelsel wat genoeg en betekenisvolle inligting oor openbare sake verskaf dat dit selfs die “oog van betreklik onoplettende burgers vang” (Curran 2011:6; vertaal).

Die navorser is van mening dat die verwagtinge van die media binne 'n bepaalde gemeenskap vervat word in die normatiewe teorie van die media. Sy sluit dus aan by McQuail (2010:162, vertaal) wat sê: “Wanneer daar na ‘normatiewe teorie’ verwys word, verwys ons na die regte en verantwoordelikhede wat die media behoort te hê, sowel as die verwagtinge van die media, met ander woorde die kriteria waarvolgens die media beoordeel word binne 'n bepaalde samelewing.”

In 'n demokratiese samelewing is die algemene verwagting dat die media bepaalde sosiale doelwitte moet dien en bydra tot openbare belang (Wasserman, 2013:510). Dat die media 'n kritieke rol in 'n demokrasie vervul, is nie te betwyfel nie, en word beklemtoon deur die aanhaling van oudpresident Nelson Mandela (soos aangehaal in Rabe, 2016:870) wat in 1994 gesê het: “'n Kritiese, onafhanklike en ondersoekende pers is die lewensbloed van 'n demokrasie.”

In sy studie oor die rol van die media binne 'n demokrasie het Müller (2014) die media se funksionering in 47 demokratiese lande bestudeer. Müller se navorsing het bevind dat veral in die jonger demokrasieë (onder meer Oos-Europa, Asië en Latyn-Amerika) die waghondrol nie so sterk ingeneem word nie, terwyl heelwat ander mediapatrone in meer volwasse demokrasieë waargeneem is. Müller (2014) het in sy studie bevind dat mediadeelname direk verband hou met die deelname aan 'n demokratiese regime. “Lande met 'n hoër graad van mediadeelname het beduidend meer politieke deelname en minder korrupsie. Die lande het ook oor die algemeen 'n meer aktiewe burgerlike samelewing en verkose verteenwoordigers wat blyk die voorkeure van die landsburgers beter te reflekteer” (Müller, 2014).

Wasserman (2013:510) argumenteer dat daar verskeie menings bestaan oor wat presies die media se rol in 'n demokratiese samelewing behoort te wees. Ook in die Suid-Afrikaanse konteks word hierdie verwagtinge van die media wyd gedebatteer. Wasserman voer aan dat daar “sedert demokratisering 'n konsensus onder die hoofstroommedia was en grotendeels dat die media 'n liberaal-demokratiese ‘waghond’- of ‘Vierde Stand’-monitorparadigma behoort na te volg” (Wasserman, 2013:510).

In debatte oor die ideale rol vir die media in post-apartheid Suid-Afrika, word daar dikwels tussen twee hoofbenaderings onderskei: die “waghond” en die “ontwikkelingsjoernalistiek”. Hierdie normatiewe rolle word in Hoofstuk 3 in meer besonderhede ontleed en beskryf as deel van die teoretiese agtergrond van die studie.

Die navorser voer aan dat hierdie normatiewe benaderings op verskillende maniere geartikuleer word en spesifieke nuanses verkry na gelang van die omstandighede. Daarom

het die navorser se studie spesifiek ondersoek ingestel na hoe 'n geselekteerde groep Afrikaanse joernaliste in Suid-Afrika hul rol beskou en dit in hul eie woorde beskryf en verwoord.

Wat egter duidelik is, is dat die media 'n noodsaaklike rol in 'n demokrasie vertolk, soos wat Serfontein (2015) beklemtoon: “'n Onafhanklike, ondersoekende en verantwoordelike media word beskou as een van die belangrikste rolspelers waarvan die behoud van die demokrasie in Suid-Afrika afhanklik is” (Serfontein, 2015:ii). Hyde-Clarke (2011) voer aan dat hoewel Suid-Afrika 'n geskiedenis van teenstrydighede het oor die rol en verantwoordelikheid van die media, is die rol van die vrye media in die jong demokrasie belangriker as ooit vantevore (Hyde-Clarke 2011:21).

2.5.2 Die rol van politieke joernalistiek

Tegnologiese vooruitgang en nuwe digitale en netwerkkommunikasietegnologie tesame met die afname in tradisionele massamedia het 'n beduidende invloed op politieke joernalistiek gehad. Volgens Kuhn en Nielsen (2013:2017) het die 21ste eeu dramatiese veranderinge meegebring wat 'n groot impak op die politieke en medialandskap gehad het. Hulle verduidelik dat die nuwe digitale en sosiale media die metode hoe die politici met die publiek kommunikeer, verander het omdat boodskappe direk oorgedra kan word, en dit behels dikwels dat die joernalis as middelman uitgesny word:

Koerante wat eens op 'n tyd politieke leiers verantwoordbaar gehou het, sukkel om te oorleef; uitsaaiers wat eens op 'n tyd hele nasies vir die aandnuus saamgebring het, veg nou om relevant te bly; aanlynmedia, blogs en sosiale media-netwerke verander die manier hoe daar oor politiek verslag gedoen word. Nuusmedia bly 'n sentrale deel van die publieke proses, maar die interaksie tussen joernaliste en politici is snel besig om te verander (Kuhn & Nielsen, 2013:2017; vertaal).

Dat politieke joernaliste 'n groot impak op 'n regering kan hê deur veral politici verantwoordbaar te hou, korrupsie oop te vleek en landsburgers in te lig, is nie te betwyfel nie. Soos reeds bespreek, het beriggewing ook in Suid-Afrika onder meer met die Nkandla-sage tot politieke hervorming gelei. “Robuuste kwaliteit mediamaatkappye, wat openbare uitsaaiers insluit, bied die beste forum vir joernalistiek en bespreking rondom die strewe na betekenisvolle politieke hervorming” (O’Sullivan, 2017; vertaal). Maar daarvoor is goeie politieke joernaliste nodig. O’Sullivan (2017) voer verder aan dat in 'n breër perspektief, nuuskantore met genoeg hulpbronne nodig is om joernaliste te ondersteun wat diegene aan die stuur van demokrasieë verantwoordbaar hou. “Dit is die rol van politieke joernaliste om sistematiese tekortkominge van ons politieke sisteme, wat al staatskaste tot finansiële bankrotskap gebring het, te ontbloot” (O’Sullivan, 2017; vertaal).

In Suid-Afrika staar politieke joernaliste ook groot uitdagings in die gesig, veral tydens hul interaksie met politici. Volgens Tabane (2015) verwag politici van politieke joernaliste om verbatim verslag te doen sonder om gebeure te bevraagteken of in 'n breër konteks te plaas. Terselfdertyd, voer Tabane (2015) aan, diskrediteer politici dikwels joernaliste se werk en professie. “Die eindelose reeks verklarings van politici wat joernaliste se stories weerlê, nadat politici in die eerste plek nie op versoeke om kommentaar wou reageer nie, is verontwaardiging. Maar dit is die wêreld waarin ons leef vandag” (Tabane, 2015; vertaal).

2.6 Joernalistieke rolbelewensisse

Dit is duidelik uit die literatuurstudie dat daar in studies wêreldwyd geargumenteer en gedifferensieer word oor die rol wat die media moet inneem, ook spesifiek oor hoe joernaliste hul eie rol beleef (“rolbelewenis”) en verwoord.

Die navorser stem saam met Zelizer (2007) dat dit belangrik is om te verstaan hoe joernaliste hul rol in hul mediasisteem verstaan, maar ook die breër funksie wat hulle in die samelewing vertolk. “Dit kan 'n sterk invloed op joernaliste se professionele gedrag hê en ook 'n beter begrip gee oor 'n bepaalde mediasisteem, wanneer verskille tussen kulture en mediasisteme vergelyk word” (Zelizer, 2007; vertaal). Donsbach (2008) sluit by Zelizer (2007) aan en brei verder uit dat die term “rol” 'n “hele reeks verwagtinge (is) wat deur ander gebruik word om die persoon in 'n bepaalde posisie te beskryf”. Dit is dus die

verwagtinge wat die samelewing van 'n professie het, maar ook wat 'n bepaalde rolspeler in die posisie se eie ervaring is. Donsbach (2008) sê joernaliste se rolpersepsies kan gedefinieer word as 'n algemene verwagting van joernaliste wat in 'n samelewing onder verskillende belanghebbendes bestaan, wat hulle as normatief aanvaar en wat dus hul gedrag en werk beïnvloed. “Daardie verwagtinge skep dus die persepsies dat die persoon in daardie rol in hul sosiale omgewing funksioneer en as legitiem aanvaar word” (Donsbach, 2008; vertaal).

Die rolpersepsie van joernaliste in 'n bepaalde medialandskap is al deur verskeie navorsers ondersoek. In Forsyth et al. (2012) is dit duidelik dat daar al heelwat ondersoek gedoen is oor die konsep van professionele rolle vir joernaliste in die algemeen, soos die rol van “hekwagters” (*gatekeeping* in Engels); en die invloed van beraming (*framing* in Engels). Volgens Forsyth et al. (2012:131) is “elkeen van die rolle, soos die rolverpligting wat enige beroep omskryf, normatief, wat beteken dit definieer hoe 'n professionele groep behoort op te tree” (Forsyth et al., 2012:131; vertaal).

Donsbach (2008) sluit hierby aan en noem dat joernaliste se spesifieke rolpersepsie 'n integrale rol het, veral wanneer daar oor die nuusdekking van aktuele sake en politiek verslag gedoen word. Volgens Donsbach (2008) het hierdie persepsie dus 'n groot impak op die manier hoe joernaliste met nuus en nuusmakers omgaan, sowel as die keuses wat individuele joernaliste maak wanneer dit kom by die skep en aanbieding van nuus vir hul gehore.

Die navorser stem saam dat die algemene, maar ook die spesifieke rolpersepsie van joernaliste aangaande hul rol, 'n invloed kan hê op hul objektiwiteit oor en dekking van aktuele sake. Die navorser fokus vervolgens op studies wat spesifiek die joernaliste se rolpersepsie in bepaalde mediasisteme ondersoek het. Hierdie ontleding van bestaande literatuur dien as agtergrond en het die navorser gelei in haar eie ondersoek na die rolbelewens van joernaliste wat oor politiek verslag doen by Netwerk24, Maroela Media, eNuus en KykNET Verslag.

2.6.1 Algemene temas in die rolbelevens van joernaliste

In 'n internasionale studie deur Herscovitz (2006) word die persepsies van Brasiliaanse joernaliste in hul soeke na professionele identiteit ondersoek. Die navorsingsdoel was om vas te stel wat joernaliste se rolpersepsie en professionele identiteit in Brasilië is, 'n land met 'n diverse medialandskap. Herscovitz (2006) het na aanleiding van die navorsingsbevindings in hierdie studie tot die gevolgtrekking gekom dat Brasiliaanse joernaliste hulle rol hoofsaaklik beleef as verspreiders en interpreteerders van inligting. In die studie ontleed die navorser die selfpersepsie van Brasiliaanse joernaliste rakende hulle mediarolle, etiek en hul identifikasie met Amerikaanse en Franse style van joernalistiek wat beide, op verskillende tydskiede, 'n groot invloed op Brasiliaanse massamedia gehad het (Herscovitz, 2006:72).

Herscovitz (2006) se bevindings stem ooreen met die studie van Lohner et al. (2016:47) dat joernaliste regoor die wêreld gemeenskaplike waardes en rolpersepsies deel in hulle pogings om nuus aan te pas, te definieer en dienoreenkomstig daaroor verslag te doen. Herscovitz (2006:71) het bevind dat Brasiliaanse joernaliste 'n spesifieke pluralistiese benadering het ten opsigte van hul rol in die samelewing.

Net soos die navorser se studie op 'n spesifieke groep joernaliste (Afrikaanse politieke joernaliste) fokus, het Forsyth et al. (2012) gefokus op die rolpersepsie van 'n spesifieke groep joernaliste, naamlik gesondheidsjoernaliste in Australië. Deur in-diepte onderhoude met 13 joernaliste in Sydney, Australië te voer, kon die navorsers bevind hoe hulle hul professionele rol en verantwoordelikhede beskou. Volgens die bevindinge van Forsyth et al. (2012) se studie stel joernaliste wat aan die studie deelgeneem het, hul verantwoordelikheid en verpligting teenoor die publiek eerste, voordat hulle 'n verantwoordelikheid teenoor die bedryf of hulle werkgever het. “Wat betref spesifieke professionele verantwoordelikhede, het die joernaliste in hierdie studie die tradisionele mediabeginsels beklemtoon, wat onder meer akkuraatheid, balans en onafhanklikheid insluit” (Forsyth et al., 2012:132; vertaal).

Skovsgaard (2013) het op sy beurt die hipotetiese skakel tussen joernaliste se rolpersepsies en objektiwiteit met 'n opname onder Deense joernaliste in 'n kwalitatiewe studie nagevors (Skovsgaard, 2013:30). Skovsgaard het in die studie, deur middel van vraelyste wat aan 2008 respondente gestuur is, tot die gevolgtrekking gekom dat die rolpersepsies van

joernaliste in Denemarke 'n groot impak het op hoe joernaliste die objektiwiteitsnorm implementeer. “Die objektiwiteitsnorm dring deur die nuusproduksieproses, en lei joernaliste in hulle keuse van hoe hulle nuus prioritiseer en aanbied. Die uiteinde van die nuusprodukt bied 'n insig oor hoe joernalistieke rolpersepsies die produksieproses kan beïnvloed deur die objektiwiteitsnorm en daarvolgens ook die nuusinhoud” (Skovsgaard, 2013:30; vertaal).

Vervolgens word gefokus op studies wat in ontluikende en jong demokrasieë soos Suid-Afrika oor die rolbelewenis van joernaliste uitgevoer is.

2.6.2 Die rolpersepsie van joernaliste in ontluikende demokrasieë

Die navorser se studie fokus spesifiek op die rolbelewenis van Afrikaanse joernaliste in Suid-Afrika as jong demokrasie, wat steeds 'n politieke oorgangsfase beleef. Hierdie navorsing sluit aan by Lohner et al. (2016) se studie wat tussen November 2014 en Mei 2015 onderneem is. Die doel van daardie studie was om die rolpersepsie vas te stel van joernaliste wat in demokratiese konflikte verslag doen (Lohner et al., 2016:7). Die studie het die rolpersepsies van joernaliste in vier lande wat in politieke oorgangsfases verkeer, ondersoek, deur data in te samel deur middel van in-diepte onderhoude met 100 professionele joernaliste wat in Egipte, Kenia, Serwië en Suid-Afrika werk. Lohner et al. (2016) het in die vergelykende studie bevind dat die meeste joernaliste verwys na soortgelyke en algemene joernalistieke rolle, terwyl hul konkrete begrip en implementering daarvan aansienlik kan verskil in verskillende samelewings.

Lohner et al. (2016:47) het tot die gevolgtrekking gekom dat joernaliste se werkspraktyk, rolpersepsies en etiese oriëntasie tot 'n groot mate bepaal en beïnvloed word deur die strukturele konteks in 'n bepaalde land (Lohner et al., 2016:47). “Wat die meeste joernaliste in ons steekproef in gemeen het, is 'n hoë bewustheid en kennis van die algehele rol van joernalistiek in die samelewing, en as eweknie in die politieke omgewing, ook spesifiek met betrekking tot demokrasie en demokratisering” (Lohner et al., 2016:47; vertaal). Die deelnemers in Lohner et al. se studie (2016:47) het hul professionele rol in die algemeen beskryf deur klem daarop te lê dat dit verskeie rolle insluit. Hierdie bevinding sluit aan by Donsbach (2008) se argument dat joernaliste se rolpersepsies beskou word as algemene

verwagtinge van joernaliste in 'n samelewing en wat hul gedrag en werk beïnvloed. Joernaliste se rolbelewenis word dus duidelik beïnvloed deur die konteks waarbinne hulle funksioneer.

Lohner et al. (2016:47) het verder bevind dat joernaliste dit as hul primêre verantwoordelikheid beskou om akkurate en regverdige inligting oor demokratiseringskonflikte te publiseer, om toesig te hou en om politieke owerhede te bevraagteken. Derhalwe het joernaliste hulself met die wagbond-rol vereenselwig. Dit is dus duidelik dat joernaliste objektiwiteit prioritiseer in beriggewing. Lohner et al. (2016:42) haal 'n Suid-Afrikaanse deelnemer van die studie aan wat sterk klem lê op objektiwiteit:

Ek skryf vir my lesers om vir hulle die waarheid te bring...Dit is my werk om 'n storie te vertel. Ek vertel dit soos dit is.
(Lohner et al., 2016:42; vertaal).

Lohner et al. (2016:47) het ook bevind dat joernaliste hulle rol onder meer beskou as om inligting in 'n bepaalde konteks te plaas en te verduidelik, om alle gemeenskapslede se stemme te laat hoor, mense te bemagtig en te veg vir menseregte. Die vier Egiptiese, drie Keniaanse, tien Serwiese en ses Suid-Afrikaanse onderhoude maak spesifiek melding daarvan dat die joernaliste tot 'n mate poog om 'n impak op sosiale verandering te maak (Lohner et al., 2016:47). Van die joernaliste se eie woorde oor hul rol, soos aangehaal in die studie, sluit in:

'Kry die stem van die stemlose' (Suid-Afrika, 7), 'beskerm sekere waardes' (Serwië, 18), 'om 'n impak te hê' (Suid-Afrika, 7), 'om veranderig mee te bring' (Suid-Afrika, 12) of selfs 'om die proses van verandering mee te bring' (Egipte, 24) (Lohner et al., 2016:42; vertaal).

Lohner et al. (2016:47) het verder bevind dat joernaliste ook hul rol beleef het as moderering tussen konflikpartye en om openbare debat te fasiliteer. Die joernaliste in Lohner et al. (2016:1) se studie is van mening dat hul werk 'n reeks potensiële produktiewe rolle insluit. 'n Deelnemer (Egiptiese joernalis) het aan Lohner et al. gesê:

My politiese doelwitte is om die samelewing deel van die gesprek te hou, te vra hoekom, wanneer en hoe. Die media het die mag om almal deel van die gesprek te hou en skep ruimte vir interaksie (Egipte, 22) (Lohner et al., 2016:42; vertaal).

Lohner et al. (2016) het tot die gevolgtrekking gekom dat die joernaliste deur hul beriggewing probeer om vrede te bewerkstelling en boodskappe van verdraagsaamheid en vrede te stuur (“agent vir vrede”).

‘Dit is die joernalistieke taak om die land saam te hou’ (Kenia, 4) Dit is die media se taak om 'n boodskap van verdraagsaamheid en vrede te gee (Serwië, 3) (Lohner et al., 2016:42; vertaal).

'n Onlangse soortgelyke studie is in Suid-Afrika uitgevoer deur De Beer et al. (2016) as deel van die Worlds of Journalism Study (2017). Die Worlds of Journalism⁵ is 'n akademiesgedrewe projek wat die stand van joernalistiek regoor die wêreld evalueer. De Beer et al. (2016:48) het deur 'n kwalitatiewe en kwantitatiewe navorsingbenadering te volg, spesifiek gefokus op Suid-Afrika en het in hierdie studie bevind dat joernaliste die persepsie het dat hulle beide die rol van wag hond- en ontwikkelingsjoernalis vervul (De Beer et al., 2016:35).

⁵ www.worldsofjournalism.org

Vir die doeleindes van hierdie studie is die kwantitatiewe data ingesamel deur 'n nasionale elektroniese opname met 365 joernaliste, terwyl vir die kwalitatiewe deel van die navorsing gestruktureerde vraelyste aan 37 joernaliste, spesifiek in die Oos-Kaap, gestuur is. Die doel van die navorsing was om te bepaal hoe Suid-Afrikaanse joernaliste, nasionaal sowel as in 'n spesifieke streek, hul rolpersepsie omskryf. Die studie het probeer vasstel of die nasionale persepsie en houdings van joernaliste ten opsigte van hul rol in die samelewing in hul eie woorde verskil van 'n spesifieke streek, in die studie synde die Oos-Kaap (De Beer et al., 2016:35). De Beer et al. (2016:35) het tot die gevolgtrekking gekom dat die navorsingsrespondente van mening is dat hoewel die rol van joernaliste deur die Westerse, liberale joernalistieke tradisie (“die tradisionele libertynse rol van die media”) belangrik is, dit ook belangrik is om nasionale ontwikkeling en regeringsbeleid te ondersteun (“die ontwikkelingsrol van die media”) (De Beer et al., 2016:48). Samevattend dui die studie van De Beer et al. (2016:35) ook daarop dat joernaliste in 'n spesifieke streek oor die algemeen verantwoordelike verslaggewing prioritiseer.

Op dieselfde trant het Johnson (2011:376) 'n kwalitatiewe vergelykende studie in Argentinië en Uruguay onderneem om joernaliste se rolpersepsie te vergelyk. Deelnemers het dit ook duidelik gemaak dat die twee rolle van wag hond- en ontwikkelingsjoernalis verenigbaar is en dat die media daarna moet streef om die dubbele rolle te laat realiseer (Johnson, 2011:376). Johnson (2011:376) het sy data ingesamel deur onderhoude te voer met joernaliste, redakteurs, mediadeskundiges en regeringsamptenare. Die navorsingsvraag wat die studie ondersoek het, was of joernaliste in die Suid-Amerikaanse lande, Argentinië en Uruguay, twee uiteenlopende rolle kan vertolk: van regeringswag hond sowel as die beskermmer van gemeenskapsbelange. Johnson (2011:377) het bevind dat joernaliste geargumenteer het dat die verskillende rolle nie eksklusief is nie, en dat joernaliste meer as een rol kan inneem.

Die navorser is van mening dat die bevindinge van verskeie navorsers wat die rol van joernaliste in 'n ontluikende demokrasie ondersoek het, toon dat joernaliste hul rol beleef as meervoudig en dus nie as eksklusief verbind tot die een of ander rol nie (De Beer et al., 2016; Lohner et al., 2016; Johnson, 2011:376).

Die navorser wou met haar studie ook probeer vasstel of Suid-Afrikaanse joernaliste se rolbelevens vereenselwig kan word met, onder meer, die bevindinge van Lohner et al. (2016:1) waarvolgens joernaliste glo dat hul werk 'n reeks produktiewe rolle insluit.

Hierdie rolle sluit in om akkuraat en regverdig oor demokratiese konflik verslag te doen, en ook om 'n oorsigrol te bied oor, en politieke owerhede te bevraagteken (wagbondrol), ondersoek in te stel oor die konteks van konflik, dit te verduidelik (ondersoeker en opvoeder), 'n stem vir die stemlose te gee en vir menseregte te veg (agent vir sosiale verandering), modereer tussen partye in konflik en fasiliteer openbare debat, en laastens om die land bymekaar te hou en 'n boodskap van verdraagsaamheid en vrede te wees (agent vir vrede) (Lohner et al., 2016:1).

2.7 Samevatting

Hierdie hoofstuk het meer agtergrond oor die Suid-Afrikaanse medialandskap gegee. Sodoende is bevestig dat die media en die regerende politieke partye in Suid-Afrika al oor dekades, en onder verskillende regimes, 'n troebel verhouding het. Gedurende kolonialisme en apartheid sowel as die nuwe demokratiese bedeling was persvryheid telkemale onder skoot en was die media onder die indruk dat sy vryheid van spraak bedreig word. Dit is ook duidelik uit die literatuur dat die verhouding tussen die hoofstroom Afrikaanse media en die regering 'n ommekeer beleef het kort voor, tydens en ná demokrasiewording. Dit word ook bevestig dat die hoofstroom Afrikaanse media noue bande met die regering van die NP gehad het, en sodoende die apartheidsregime beskerm het. Wat egter ook duidelik is, is hoe die media en politieke joernaliste gedurende demokrasiewording getransformeer het om die regering verantwoordbaar te hou en die publiek in te lig.

Die hoofstuk het ook beklemtoon hoe belangrik joernaliste se eie rolpersepsie is, aangesien hul rolbeskouing 'n direkte impak het op die werk wat hulle doen. Wat ook duidelik is, is dat

joernaliste meer as een rol kan inneem, alhoewel daar 'n universele rolpersepsie vir joernaliste is dat hulle 'n professionele gemeenskap is wat kennis en oortuigings deel. Dit het ook geblyk dat daar geen navorsing is wat fokus op die rolpersepsie van Afrikaanse joernaliste in Suid-Afrika nie. Die navorser is dus van mening dat hierdie studie se bevindinge en gevolgtrekkings waarde toevoeg tot bestaande kennis van die Suid-Afrikaanse media. In die volgende hoofstuk word die teoretiese raamwerk wat as grondslag vir die studie gebruik is, bespreek.

Hoofstuk 3: Teoretiese raamwerk

3.1 Inleiding

Die algemene teoretiese uitgangspunt wat op die studie van toepassing is, word in hierdie hoofstuk bespreek. Die navorser fokus op die normatiewe teorieë wat van toepassing is op die Suid-Afrikaanse medialandskap ten einde 'n beter begrip te kry van die rolbelewenis van Afrikaanse joernaliste wat oor politiek verslag doen by Netwerk24, Maroela Media, eNuus en KykNET Verslag.

Normatiewe mediateorie fokus op die ideale rol wat die media in 'n samelewing behoort te vertolk (Fourie, 2007:178). McQuail (2010:14) verduidelik dat normatiewe mediateorie 'n "omskrywing is van hoe die media behoort te funksioneer indien sekere sosiale waardes in ag geneem word". Volgens McQuail (2010:14) het hierdie teorieë "n rol in die vorming en legitimering van media-instellings". Die navorser stem saam met McQuail dat sodanige teorieë 'n "aansienlike invloed" op die "verwagtinge wat ander maatskaplike agentskappe en ook die samelewing van die media het" (McQuail, 2010:14). Normatiewe mediateorie bied 'n riglyn waarvolgens die gehalte en plig van die media gemeet en beheer kan word (Fourie, 2007:178). Dit bepaal egter nie net wat die media behoort te doen of wat van hulle verwag word nie, maar kan as uitgangspunt gebruik word om te beskryf hoe joernaliste self hul rol en verantwoordelikhede beskryf.

Tradisionele normatiewe teorieë wat die media se rol in verskillende samelewingsisteme beskryf, is reeds gedurende 1956 in 'n seminale studie deur drie Amerikaanse professors in kommunikasie, naamlik Fred Siebert, Theodore Peterson en Wilbur Schramm, omskryf (McQuail, 2010:175). Die vier teorieë sluit in die outoritêre teorie, die libertynse teorie, die sosiale-verantwoordelikheidsteorie en die Sowjet-totalitêre teorie. Hierdie vier tradisionele teorieë moes intussen aangepas en uitgebrei word om tred te hou met veranderinge in die samelewing en die media (McQuail, 2010:175). Fourie (2009:186) noem dat die teorieë nie universeel op alle wêreldmediasisteme van toepassing gemaak kan word nie. Volgens Fourie (2009:186) is die klassieke vier persteorieë van Siebert, Peterson en Schramm. (1956) Westersgeoriënteerd en bevooroordeel ten gunste van die Weste. Ten einde die Westersgeöriënteerde uitkyk op die media aan te pas of meer inklusief te maak, is ander

normatiewe teorieë ontwikkel, insluitende die ontwikkelingsteorie (McQuail 2010:176), wat ook bekend staan as die “vyfde teorie van die pers” (Piontek, 2016).

Binne die Suid-Afrikaanse mediakonteks word die sosiale-verantwoordelikheidsteorie steeds as die norm aanvaar. Die navorser is egter van mening dat die libertynse en ontwikkelingsteorieë van die media, as alternatiewe en/of aanvullend tot die sosiale-verantwoordelikheidsteorie, in hierdie studie ingesluit moet word. Hierdie argument is gebaseer op anekdotiese ervarings van die navorser self, gesprekke met ander joernaliste, sowel as die literatuurstudie (soos uiteengesit in Hoofstuk 2). Die navorser sal dus vervolgens die sosiale- verantwoordelikheidsteorie, libertynse teorie en die ontwikkelingsteorie as algemene teoretiese uitgangspunt van die studie bespreek.

3.2 Sosiale-verantwoordelikheidsteorie in die Suid-Afrikaanse konteks

Die sosiale-verantwoordelikheidsteorie is volgens navorsers die verstek-raamwerk vir joernaliste in Suid-Afrika, aangesien ’n stelsel van selfregulering in plek is (McQuail, 2010; Retief, 2002; Fourie, 2007). Dié benadering het tot stand gekom uit die Hutchins-kommissie⁶ se gedragskodes vir die media en kom daarop neer dat die media ’n verantwoordelikheid het teenoor die samelewing (Severin & Tankard, 1992:289). Volgens Skjerdal (2001:34) het die sosiale-verantwoordelikheidsteorie ontwikkel uit ’n ontevredenheid met die libertynse media. “Die kommissie het die kontemporêre Amerikaanse media gekritiseer dat hulle boodskappe deur die media in ’n bepaalde konteks oordra vir hul eie persoonlike gewin, eerder as vir die verbintenis wat hulle tot die samelewing het” (Skjerdal, 2001:34). Dit het gelei na ’n teorie wat volgens Retief (2002:11) tussen die outoritêre en die libertynse teorie lê omdat dit totale mediavryheid aan die eenkant gee, maar eksterne beheer aan die anderkant.

Dié Westerse benadering tot die pers het deur die jare ook neerslag gevind in die hoofstroommedia in Suid-Afrika (Froneman, 1997: 202). Die teorie lê klem op “die media se verantwoordelikhede teenoor die samelewing, maar terselfdertyd die media se reg om

⁶Die Kommissie oor die Vryheid van die Pers, oftewel die Hutchins-kommissie, is gedurende die Tweede Wêreldoorlog gevorm, toe Henry Luce, die uitgewer van die *Time*- en *Life*-tydskrifte, die president van die Universiteit van Chicago, Robert Hutchins, versoek het om ’n kommissie te vorm om ondersoek in te stel na die behoorlike funksionering van die media in ’n moderne demokrasie (Skjerdal, 2001:34).

homself te reguleer” (Froneman 1997:202). ’n Eienskap van die sosiale-verantwoordelikheidsteorie is dat die media demokratiese politieke beginsels moet ondersteun maar ook onafhanklikheid moet handhaaf (McQuail, 1987:115). Om daardie verantwoordelikheid na te kom moet die media sekere standaarde handhaaf en sekere verpligtinge nakom, onder meer “om ’n forum te skep om verskillende oogpunte te debatteer” (McQuail, 1987:115). Volgens Fourie (2007:194) is die basiese beginsel van die teorie juis dat die media selfregulerend moet wees binne die raamwerk van wetgewing en gevestigde instellings. In Suid-Afrika bestaan daar verskeie instellings en forums wat verskillende aspekte van die media reguleer en debatteer.

Volgens Retief (2002:11) is die stelsel van regulering en selfregulering in die post-apartheidsbedeling in werking gestel, wat beteken die Suid-Afrikaanse media funksioneer onder regulerende liggame wat onafhanklik van die regering staan. Soos voorheen bespreek, sluit hierdie institusionele liggame onder meer die Persombudsman, die Uitsaaiklagtekommissee van Suid-Afrika en die Suid-Afrikaanse Nasionale Redakteursforum in (McQuail, 2010:14). Luidens hierdie professionele liggame het die media die verantwoordelikheid om vryheid van spraak te bevorder, maar word dit ook beklemtoon dat die media ’n verantwoordelikheid het om regverdige, akkurate en eerlike inligting te verskaf.

Volgens Froneman is een van die grootste vorms van kritiek teenoor dié benadering in Suid-Afrika dat dit ontoereikend in die praktyk is (Froneman, 1997). ’n Ander groot beperking van die benadering, volgens McQuail (2010:99), is dat dit net suksesvol toegepas word indien persvryheid gewaarborg word. Soos reeds bespreek, word persvryheid nie altyd in Suid-Afrika gewaarborg nie. Daar is ook in die nuwe politieke bedeling voorgestelde wetgewing wat mediavryheid verder sal beperk, soos die mediatribunaal en die Wetsontwerp op die Beskerming van Staatsinligting. “Desondanks funksioneer die hoofstroompers in Suid-Afrika nog steeds grootliks in terme van hierdie model” (Froneman, 1997:202).

Navorsingstudies oor die Suid-Afrikaanse media word dikwels ondersteun deur die teorie van sosiale-verantwoordelikheid (De Beer et al., 2015; Fourie, 2009; Kloppers, 2009).

Kloppers (2009) het byvoorbeeld in 'n ondersoek na die ontwikkeling van *Die Matie*-studentekoerant bevind dat dit onafhanklik funksioneer en selfregulerend is. Kloppers het onder meer haar studie gebaseer op die sosiale-verantwoordelikheidsteorie, wat een van die vier oorspronklike persteorieë is en waarvan regulering en selfregulering 'n deel vorm. “Die mate waartoe die studentekoerant onafhanklik is en die hoeveelheid persvryheid op kampus, is 'n teken van hoe demokraties die betrokke universiteit is en dat hulle besef hoe belangrik 'n gesaghebbende wag hond is” (Kloppers, 2009:85). Laasgenoemde is ook tot 'n mate in lyn met die libertynse benadering, wat later in hierdie hoofstuk bespreek word.

Rabe (2016:871) het ook gebruik gemaak van twee van die oorspronklike teorieë van die pers in haar studie om die stand van mediavryheid in Suid-Afrika as vrye samelewing te ondersoek. Volgens Rabe (2016) is die sosiale-verantwoordelikheidsteorie gepas as vertrekpunt vir die studie van persvryheid, omdat dit beteken dat die media professionele standaarde volgens 'n gedragskode met 'n sekere verantwoordbaarheid moet handhaaf, maar vry moet bly van regeringsbeheer. Rabe het die sosiale-verantwoordelikheidsteorie tesame met die libertynse teorie aangewend:

Wat betref 'n teoretiese begronding, word die konsep van mediavryheid vanuit die media se libertariese cum sosiaal verantwoordelike rol in die samelewing beskou, wat kortliks daarop neerkom dat 'n demokratiese samelewing 'n vrye media voorveronderstel (Rabe, 2016:871).

Beide bogenoemde studies oor die media in Suid-Afrika het dus die sosiale-verantwoordelikheidsteorie as vertrekpunt gebruik en dit met alternatiewe teorieë gekombineer, onder meer die libertynse en ontwikkelingsteorieë. In die volgende afdelings beskryf die navorser hierdie twee teorieë as moontlike alternatiewe of aanvullende teorieë vir die sosiale-verantwoordelike raamwerk waarbinne Suid-Afrika tans funksioneer.

3.3 Libertynse teorie

Die libertynse benadering beklemtoon persvryheid, onafhanklikheid en objektiwiteit en dié benadering word dikwels in die Westerse media aangetref (Retief, 2002:13). Volgens die libertynse teorie het die media in 'n demokratiese vryemarkstelsel vrygeraak van beheer en invloed deur die regering, sensuur was nie meer aanvaarbaar nie en kritiek teenoor die regering was nie meer strafbaar deur die regering nie (Fourie, 2007:193; Retief, 2002; Ochs, 1986:6). Een van die belangrikste eienskappe van die libertynse teorie is dat die media vry moet voel om enigiets na goeddunke te publiseer en dat die media nie onderworpe is aan eksterne sensuur nie (McQuail, 1987:115). “Die publisering en verspreiding moet toeganklik en moontlik wees vir enige groep of individu sonder 'n permit of lisensie” (McQuail, 1987:115). Dit beteken dat daar geen beperkings moet wees op die vloei van inligting nie en dat redaksionele aanvalle op die regering of politieke partye nie strafbaar mag wees nie.

Volgens die libertynse teorie is mense rasionele wesens wat self tussen goed en kwaad, en leuens en waarheid, kan onderskei en dus hoef die regering nie die onderskeid vir die publiek te maak nie (Fourie, 2007:192). Daarom moet die media, luidens die benadering, poog om 'n losstaande waarnemer te wees.

Die model berus op die idee dat elke individu vry moet wees om iets te publiseer wat hy of sy wil, solank dit nie op ander se vryheid inbreuk maak nie. Dit kan terug gedateer word na die filosoof uit die 1700's, John Milton, wat beweer het dat die vryheid om keuses te maak uiteindelik die beste moontlike orde tot stand sal bring, beide vir die individu as vir die samelewing in geheel (Skjerdal, 2001:33).

Volgens McQuail (2010) kom die libertynse teorie daarop neer dat die media as 'n wag hond moet dien en dat elkeen die reg tot inligting het (McQuail, 1987:114). “In 'n libertariese sin word mediavryheid gebalanseer deur die wigte en teenwigte van 'n samelewing as geheel, of diegene wat namens die samelewing optree” (Diederichs & De Beer, 1998:104). Skjerdal

(2001: 82) voer aan dat die Suid-Afrikaanse media grootliks beïnvloed word deur die Westerse libertynse ideologieë, waar joernaliste en politici saamstem dat 'n vrye pers in 'n demokrasie noodsaaklik is. “Die spesifieke doelwit van die media is om 'n wakende oog oor die regering te hou, insluitend om 'n wag hond te wees” (Skjerdal, 2001:82).

Hierdie teorie, waarna ook soms verwys word as konfrontasie-soekende joernalistiek, word egter gekritiseer omdat dit nie die demokrasie in geheel se belange in ag neem nie. Volgens Skjerdal (2001:82) word libertynse dilemmas, onder meer die eienaarskap van media-instellings, selde bespreek, wat dikwels tot kritiek lei. Die media kan volgens kritici onder die libertynse benadering misbruik word om sekere individue te bevoordeel, onder meer diegene wat eienaarskap daarvan het (Skjerdal, 2001: 82).

3.4 Ontwikkelingsteorie

Uit kritiek teen die libertynse teorie het die ontwikkelingsteorie ontstaan. Volgens Froneman (1997:201) vorm die ontwikkelingsmodel tot 'n mate 'n teenpool vir die libertynse teorie, wat dikwels in die Weste aangetref word. Hanusch (2015:559) maak in 'n kritiese hersiening van ontwikkelingsjoernalistiek, gefokus op die Suid-Afrikaanse konteks, melding daarvan dat die konsep van ontwikkelingsjoernalistiek 'n klassieke derde-wêreldmodel is wat sowat vyf dekades terug by akademici, joernaliste en die Persraad van Asië ontstaan het (Hanusch 2015:560). Volgens Fourie (2008) is ontwikkelingsjoernalistiek al vir die afgelope halfeeu 'n sleutel fokuspunt in besprekings onder joernalistieke akademici wat in Afrika en Asië is. In die Afrika-konteks is daar byvoorbeeld druk om 'n meer Afrosentriese benadering as die Westerse tot die media te gebruik met betrekking tot die rol van die media. Dit het daartoe gelei dat alternatiewe benaderings wat op spesifieke medialandskappe van toepassing is, ontwikkel is, onder meer die term ubuntu-joernalistiek. “Dié benadering (ubuntu-joernalistiek) is in lyn met Afrika se waardes van medelye, wederkerigheid, waardigheid en harmonie – om by te dra tot die bou van harmonieuse gemeenskappe. Joernaliste word beskou as aktiewe deelnemers in hul gemeenskappe, eerder as losstaande waarnemers” (Fourie, 2008).

Hanusch (2015: 560) definieer die ontwikkelingsteorie as die idee dat joernaliste as agente van sosiale verandering en ontwikkeling moet dien in die samelewings waarin hulle

funksioneer. Dié spesifieke normatiewe teoretiese raamwerk ondersteun die idee dat die massamedia deel is van 'n groter ideaal om nasionale ontwikkeling te bevorder (Mischke, 2010). Volgens Mischke kom dit daarop neer dat daar “'n soort vennootskap tussen die staat en die joernalistiek bestaan, ter wille van die algemene welsyn van die ontwikkelingstaat” (Mischke, 2010). Volgens Mischke (2010) onderstreep die ontwikkelingsmodel nasiebou wat “dikwels die oorheersende doelwit van die benadering is”. Diensooreenkomstig voer Froneman (1997) en De Beer (1993) aan dat daar, luidens dié benadering, onder meer van die media verwag word om te fokus op positiewe nuus wat sal bydra tot die land in geheel, en om te fokus op nuus uit ander ontwikkelende lande.

In terme van die ontwikkelingsmodel het die staat die reg om beperkings op die media te plaas in die belang van ontwikkeling of nasiebou (McQuail, 1987:121). Dit beteken, volgens Froneman (1997:201), dat die staat sensuur, subsidies en selfs regstreekse beheer kan regverdig. Froneman (1997) noem dat die verwagtinge wat die ontwikkelingsteorie op die media plaas onder meer insluit: die bevordering van die “nasionale taal en kultuur”, 'n fokus op positiewe nuus. Volgens Romano (1998:60) kan ontwikkelingsjoernalistiek in die volgende kategorieë verdeel word:

Die eerste sien joernaliste as nasiebouers; die tweede as vennote van die regering, terwyl die derde hulle beskou as agente van bemagtiging. Die vierde kategorie beskou joernaliste as waghonde, terwyl die vyfde hulle as beskermers van deursigtigheid beskou (Romano, 1998:64).

Sommige akademici waarsku egter dat die gevaar van hierdie soort benaderings daarin lê dat daar aangeneem kan word dat “outoritarisme en regressiewe nasionalisme” ook deel is daarvan (Tomaselli, 2003:436). Hanusch (2015:560) som die Afrika-vasteland se situasie soos volg op:

Oor die Afrika-situasie voer sommige aan dat ontwikkelingsjoernalistiek niks meer as 'n dekmantel is vir streng staatsbeheer van koerante en die uitsaaimedia nie, terwyl ander dit as 'n 'rookskerm' beskryf. Dit laat diktators toe om hul pers te onderwerp om kontroles en streng sensuur te beheer (Hanusch, 2015:560).

Uit bogenoemde bespreking van die onderskeie teorieë is dit duidelik dat daar voor- en nadele verbonde is aan al die betrokke mediateorieë. Volgens kenners is die ontwikkelingsteorie ook van toepassing op die Suid-Afrikaanse konteks. Daar word dikwels in studies na die rol van die media as 'n kombinasie van mediateorieë verwys. Vervolgens bespreek die navorser die moontlikheid daarvan om twee normatiewe teorieë te kombineer.

3.5 Samevoeging van normatiewe mediateorieë

Die navorser stem saam met Fourie (2009:192) dat daar 'n tekort aan fundamentele navorsing is om die rol van die media, ook in die Suid-Afrikaanse landskap, te bepaal. Daar is ook gapings in literatuur rakende watter teoretiese raamwerk op 'n praktiese vlak vir die Afrikaanse media werk. Truter (2005) voer aan dat daar in 'n "brose demokrasie" soos Suid-Afrika, wat voortspruit uit outoritarisme, ernstige dispute oor die rol van die media is. Ondanks die algemeen aanvaarde perspektief dat die media 'n sosiale verantwoordelikheid het, is daar diegene wat argumenteer dat die media eerder as 'n onafhanklike waghond moet funksioneer (De Beer et al., 2015:35). Aan die ander kant word daar ook geargumenteer ten gunste van die ontwikkelingsteorie, waarvolgens joernaliste moet help om die demokrasie te bevorder (Truter, 2005).

Soos vroeër bespreek, het Rabe (2016) ook in haar studie, wat die huidige bedreigings van 'n vrye media in Suid-Afrika ondersoek het, vanuit 'n media historiografiese vertrekpunt gebruik gemaak van twee van die oorspronklike vier persmodelle, naamlik die libertynse en sosiale-verantwoordeliksteorieë. Sy het bevind dat dit gesamentlik gebruik kan word (Rabe, 2016). Dit word steeds beskou as die basiese vertrekpunte wanneer die rol van die media in 'n vrye samelewing bestudeer word. Rabe (2016) het dan ook bevind dat mediavryheid steeds as fundamentele rol van die media beskou word:

Die twee gekose teorieë kan kortliks beskryf word as 'n samevloeiing van die begrip dat die media vry moet wees om 'n verskeidenheid van menings weer te gee, om as wagbond te dien, dat elkeen die reg tot inligting het (hoofsaaklik die libertariese vertrekpunt) en dat die media professionele standaarde volgens 'n gedragskode moet handhaaf met 'n sekere verantwoordbaarheid, maar vry van regeringsbeheer (hoofsaaklik die sosiaal-verantwoordelike vertrekpunt) (Rabe, 2016:861).

Die navorser het ook in Hoofstuk 2 verwys na die studie van De Beer et al. (2016:48), wat die algemene siening, dat joernaliste hul rol uitsluitlik kan beleef as wagbond of ontwikkelingsjoernaliste, uitdaag. Dié navorsers argumenteer dat dit wel moontlik is dat die media beide rolle kan vervul (De Beer et al., 2016:48). Hierdie plaaslike studie dui op die potensiële nuwe tendens in die manier waarop Suid-Afrikaanse joernaliste hulle rol beskou: “Data-analise wys dat wanneer beide die rolle vergelyk word, dit duidelik is dat die wagbond- en die ontwikkelingsrol van die media statisties beduidend met mekaar verband hou (De Beer et al., 2016:48). Op dieselfde trant bevind Hanusch (2015:57) in sy studie rakende die media se rol in Fidji, dat joernalistiek op dié eilandgroep in die suidelike Stille Oseaan, baie soortgelyke kenmerke toon met Westerse joernalistiek en dieselfde ideale nastreef, maar ook tot 'n groot mate georiënteerd is binne die raamwerk van ontwikkelingsjoernalistiek. Volgens Hanusch (2015) is dit 'n kenmerk wat al meer in ontwikkelende gemeenskappe gesien word: “'n Vergelyking met ses lande van die globale Suide wys dat 'n kombinasie van modelle nie uniek is nie; ons argumenteer dat Westerse joernalistieke benaderings- en ontwikkelingsideale nie noodwendig wedersyds eksklusief is nie” (Hanusch, 2015:57). Hierdie studie stel ook ondersoek in na die mate waartoe Afrikaanse joernaliste wat oor politiek verslag doen binne die ontwikkelingsraamwerk funksioneer en hoe hulle dit met ander normatiewe raamwerke kombineer.

3.6 Samevatting

Gebaseer op die voorafgaande bespreking, word die sentrale teoretiese uitgangspunt van

hierdie studie soos volg opgesom: Afrikaanse joernaliste kan hul sosiale-verantwoordelikhedsrol tydens beriggewing binne Suid-Afrika as jong demokrasie aanvul deur hulself as onafhanklike waarnemers en ondersteuners van ontwikkelingsdoelwitte te beskryf. Ten einde die rolbelewenis van Afrikaanse joernaliste te ondersoek maak die navorser dus staat op die kombinasie van drie normatiewe teorieë, naamlik die sosiale-verantwoordelikheidsteorie, libertynse teorie en die ontwikkelingsteorie teorie, ten einde vas te stel tot hoe 'n mate hierdie raamwerke in isolasie en/of in kombinasie deur Afrikaanse joernaliste toegepas word.

Hoofstuk 4: Navorsingsmetodologie

4.1 Inleiding

Hierdie hoofstuk het ten doel om die metodologiese onderbou van die studie uiteen te sit. Die studie se algemene navorsingsvraag is in Hoofstuk 1 soos volg geformuleer:

Hoe beskryf Afrikaanse joernaliste wat oor politiek verslag doen by Netwerk24, Maroela Media, eNuus en KykNET Verslag hul rol en verantwoordelikhede binne Suid-Afrika as jong demokrasie?

Ten einde dié vraag te beantwoord, het die navorser van 'n kwalitatiewe veldnavorsingsontwerp gebruik gemaak. Hierdie navorsingsontwerp en die navorsingsmetodes wat as raamwerk vir die studie gebruik is om data in te samel en te ontleed, word bespreek. Daar word ook aandag geskenk aan die etiese oorwegings en beperkings van die studie.

Volgens Greeff (2011:341) lei die navorsingsdoelwit van die studie die navorser om die mees gepaste navorsingsmetode te kies. Du Plooy (2009:85) voeg by dat die navorsingsontwerp die beplanning uiteensit vir die insameling en organisering van data om uiteindelik die navorsingsbevindinge te bekom. Verder beskryf Du Plooy (2009:85) die navorsingsontwerp as 'n raamwerk waarvolgens 'n navorser uiteensit wat nagevors is, wie daarby betrokke is, en waar en wanneer die studie plaasvind.

'n Navorsingsontwerp kan kwalitatief en/of kwantitatief van aard wees. Kwalitatiewe navorsing beskryf 'n sosiale werklikheid, terwyl kwantitatiewe navorsing poog om voorspelbare hipoteses te toets (Fouché & Delport, 2002:77). Fouché en Delport (2002:77) noem verder dat kwalitatiewe navorsing 'n ondersoekende proses is wat gebaseer word op bepaalde metodes en riglyne ten einde 'n spesifieke sosiale of menslike verskynsel in sy natuurlike konteks te verken.

Volgens Babbie en Mouton (2001:75) is kwalitatiewe navorsing konteksgebonde, wat beteken dat die verskynsel in die konteks waarin dit voorkom, bestudeer word. In hierdie

geval is 'n kwalitatiewe benadering gepas aangesien die studie, wat hoofsaaklik ondersoekend van aard is, 'n verskynsel (Afrikaanse joernaliste wat oor politiek verslag doen) bestudeer in die konteks waarin dit voorkom (die Afrikaanse medialandskap).

4.2 Kwalitatiewe veldnavorsing

Volgens Leedy en Ormrod (2005:94) word kwalitatiewe navorsing gebruik om vrae te beantwoord oor die kompleksiteit van 'n fenomeen, dikwels met die doel om 'n fenomeen vanuit 'n deelnemer se oogpunt te beskryf en te verstaan. Kenmerke van kwalitatiewe navorsing sluit in dat algemene navorsingsprobleme en vrae geformuleer word, teenoor kwantitatiewe navorsing waar direkte, konkrete, meetbare veranderlikes gebruik word (Leedy & Ormrod, 2005). Kwalitatiewe navorsing word dikwels in joernalistiekstudies gebruik wat poog om joernaliste se rolpersepsie vas te stel.

Die oorhoofse doel van hierdie studie was om Afrikaanse joernaliste se rolpersepsie te ondersoek deur persoonlike semi-gestruktureerde onderhoude met joernaliste te voer. Volgens Fouché en Delport (2002:79) word deelnemers se persoonlike weergawe, betekenis, ervaring en /of persepsies deur middel van kwalitatiewe navorsing bestudeer.

Die navorser is self in die Afrikaanse nuusbedryf werksaam – voorheen by KykNET Verslag en tans by eNuus. Daar kan dus kritiek gelever word dat die keuse van steekproef 'n konflik van belange is en dat die inligting nie objektief gehanteer is nie. Die navorser is egter van mening dat haar indiensneming by twee van die organisasies wat deel is van die studie haar meer bekwaam maak om hierdie sensitiewe navorsing te onderneem. Creswell (2007:175) noem dat dit een van die grootste voordele van kwalitatiewe navorsing is dat die navorser data insamel deur interaktief met die navorsingsfenomeen om te gaan. Die navorser sal argumenteer dat haar werkomstandighede haar juis in staat stel om meer gemaklik met joernaliste om te gaan en om hul eerlike opinies en indrukke te verkry.

Een voorbeeld van 'n kwalitatiewe joernalistiekstudies-projek, soos bespreek in Hoofstuk 2, is die studie deur Lohner et al. (2016) om die rol van joernaliste in vier Afrika-lande te bestudeer en te vergelyk. Volgens Lohner et al. (2016) word kwalitatiewe data-insameling

gebruik omdat die navorser meer direk betrokke is by die deelnemers en dus eerstehandse inligting kan bekom. Die navorser het derhalwe die kwalitatiewe benadering gevolg omrede haar studie op die beskrywings, ervarings en interpretasies van die deelnemers gebaseer is.

Volgens De Beer (2015:63) is kwalitatiewe navorsing induktief, wat beteken die navorsing sal met waarnemings begin en met beskrywings eindig. Dit fokus ook meer op in-diepte onderhoude of 'n inhoudsontleding. Die studie maak gevolglik gebruik van in-diepte onderhoude om, soos reeds bespreek, die eerstehandse ervaring van die joernaliste te ontgin.

Volgens Amadi (2011:81) word die kwalitatiewe benadering as die mees gepaste metode beskou om menslike gedrag te bestudeer, te beskryf, en sosiale verskynsels te verstaan. Amadi (2011:81) is egter van mening dat kommunikasie-navorsing in Afrika ernstige tekortkominge het wanneer navorsing volgens die kwalitatiewe benadering uitgevoer word. Amadi (2011:81) voer aan dat resultate dan, onder meer, makliker beïnvloed kan word deur die navorser se persoonlike voorkeure. Die navorser het die kritiek aangespreek deur so ver as moontlik objektief te wees en nie haar eie ervaring in die onderhoudsvrae, wat later in die hoofstuk bespreek word, in te sluit nie. Creswell (2007) sluit hierby aan en noem dat die induktiewe aard van kwalitatiewe navorsing beteken dat die navorser tot sekere gevolgtrekkings en insigte kan kom (Creswell, 1994:145). 'n Ander moontlike tekortkoming van kwalitatiewe navorsing is dat dit oor die algemeen langer neem om data in te samel in vergelyking met kwantitatiewe navorsing. Die ontleding van die data is ook tydsaam omdat dit vereis dat die navorser die aksies van die deelnemers in besonderhede aanteken (De Beer, 2015:63). Die navorser het die probleem aangespreek deur vir haarself in die aanvanklike beplanning van die studie genoeg tyd te gee vir die data-insameling sodat sy na die meeste van die deelnemers kon reis en in persoon die onderhoude kon voer.

4.3 Data-insameling

Du Plooy (2009:179) beskryf veldnavorsing as 'n metode om data in te samel deur die deelnemers in hul natuurlike habitat of konteks te bestudeer. Die navorser word deel van die leefwêreld van die persone wat bestudeer word. Orb, Eisenhauer en Wynaden (2001:95) sê daar is verskeie potensiële etiese oorwegings wat veldnavorsing behoort te verreken, wat onder meer behels dat die navorsingsproses ten alle tye deursigtig moet wees. Dit sluit in dat

die deelnemers aan die navorsing deeglik ingelig moet word oor die aard van die navorsing en dat vertroulikheid in die navorsing gehandhaaf sal word.

In veldnavorsing word gebruik gemaak van verskillende data-insamelingsmetodes, soos deelnemende waarneming, onderhoudvoering en vraelyste. Volgens Engelbrecht (2016:112) is die kwalitatiewe veldnavorsing die primêre instrument by die identifisering van die steekproef en die data-insamelingsproses. Hierdie navorsing se betrokkenheid by die media-instellings as joernalis en die feit dat sy met die ander joernaliste bekend is, het tot 'n mate die proses beïnvloed. Die navorsing kon maklik met die deelnemers in verbinding tree en onderhoude reël, en omdat sy self as joernalis werk, was die deelnemers op hul gemak en het haar vertrou met die inligting wat hulle in die semi-gestruktureerde onderhoud gedeel het. Die data-insamelingsproses word vervolgens bespreek.

4.3.1 Steekproefneming

Patton (1990:69) is van mening dat daar in kwalitatiewe navorsing hoofsaaklik gefokus word op navorsing met kleiner groepe deelnemers. 'n Kwalitatiewe studie is meer gemoeid met nie-statistiese metodes en klein steekproewe wat dikwels doelgerig geselekteer word. Hartell en Bosman (2016:39) verduidelik dat die seleksie van deelnemers, of steekproefneming, 'n uiters belangrike deel van 'n studie is. Seleksie van deelnemers beteken dat slegs 'n bepaalde groep deelnemers uit 'n populasie geselekteer word om aan 'n studie deel te neem (Hartell & Bosman, 2016:39). Hierdie geselekteerde groep is gewoonlik baie kleiner as die totale aantal, maar dit is verteenwoordigend van die hele populasie (Hartell & Bosman, 2016:42).

Die teikenbevolkingsgroep vir hierdie studie was Afrikaanse joernaliste. Elke deelnemer aan die studie is noukeurig geselekteer om verteenwoordigend te wees van die hele bevolking waaruit hulle gekies is omrede dit nie moontlik is om die hele bevolkingsgroep in te sluit nie. Die raamwerk vir doelbewuste steekproefneming vir die studie is Afrikaanse joernaliste met minstens een jaar ervaring by hulle betrokke media-organisasie en wat minstens weekliks oor politiek verslag doen.

Hartell en Bosman (2016:39) verduidelik dat daar tussen twee hoofgroepe strategieë onderskei word vir steekproefneming, naamlik waarskynlikheidsteekproefneming en nie-waarskynlikheidsteekproefneming. In hierdie kwalitatiewe studie is daar van nie-waarskynlikheidsteekproefneming gebruik gemaak, wat “gewoonlik gebruik (word) vir kwalitatiewe navorsing waar ’n in-diepte-ondersoek van kleiner groepe deelnemers gemaak word en die resultate nie veralgemeen kan word nie” (Hartell & Bosman, 2016:39)

Om die navorsingsdoelwit van hierdie studie te bereik, is spesifiek van doelbewuste steekproefneming gebruik gemaak. ’n Doelbewuste steekproef is volgens Crookes en Davies (2004:235) die proses waartydens ’n navorser ’n bewuste keuse maak om sekere deelnemers by die studie in te sluit. Soos reeds genoem, is die gekose Afrikaanse joernaliste wat oor politiek verslag doen doelbewus geselekteer omdat hulle sekere eienskappe gemeen het.

Die media-organisasies wat aanvanklik deur die navorser vir die studie geselekteer is, is Netwerk24, Maroela Media, eNuus en KykNET Verslag, sowel as die openbare uitsaaier, die Suid-Afrikaanse Uitsaaikorporasie (SAUK). Die navorser het hierdie organisasies gekies omdat hulle onderskeidelik die grootste Afrikaanse nuusplatforms in Suid-Afrika is en die grootste gehore bereik, soos in Hoofstuk 1 uiteengesit. Die SAUK, eNuus en KykNET Verslag is van die Afrikaanse televisienuusplatforms wat die grootste Afrikaanse nuusgehere trek, terwyl Netwerk24 en Maroela Media die grootste digitaal-eerste nuusplatforms in Afrikaans is.

Aanvanklik is toestemmingsbriewe per e-pos aan die redakteurs van media-organisasies gestuur. Die betrokke redakteurs van Netwerk24, Maroela Media, eNuus en KykNET Verslag het ingestem dat hulle onderskeie joernaliste deel mag wees van die studie (Addendum B). Die Afrikaanse nuusredaksie van die SAUK het egter nie op die versoek gereageer nie en dus is die SAUK nie deel van die studie nie. Nagenoeg 25 joernaliste, is geïdentifiseer vir die in-diepte onderhoude. Altesame 12 vroulike en 13 manlike joernaliste tussen die ouderdomme van 24 en 60 jaar is gekies om aan die studie deel te neem. Die vlakke van ervaring verskil van junior, middel tot senior vlak en die opleiding wissel ook van ’n diploma in joernalistiek tot ’n meestersgraad in joernalistiek. Die verskeidenheid deelnemers het daartoe bygedra dat veelsydige en omvattende data ingesamel kon word.

4.3.2 Semi-gestruktureerde onderhoude

Die navorser het persoonlik met die meerderheid van die deelnemers onderhoude gevoer. Hoewel daar 'n spesifieke vraelys was, het die navorser soms van die vrae afgewyk en deur interaksie en gespreksvoering die mees omvangryke inligting bekom. Bogenoemde is 'n aanduiding dat die navorser van in-diepte semi-gestruktureerde onderhoude as data-insamelingsmetode gebruik gemaak het. Volgens Babbie en Mouton (2001:75) is hierdie metode die mees algemene metode waarmee kwalitatiewe navorsing gedoen word. Greeff (2011:292) definieer semi-gestruktureerde onderhoude as onderhoude wat georganiseer word rondom spesifieke areas of temas, maar steeds redelik buigsaam is.

Volgens Engelbrecht (2016:113) word by semi-gestruktureerde onderhoude die veronderstelling gemaak dat die deelnemers 'n grondige kennis het van die onderwerp waaroor die studie handel, “daarom kan die deelnemers maklik en spontaan antwoord”. Fouché en Delport (2002:90) sluit hierby aan en noem dat “semi-gestruktureerde onderhoude veral van pas is wanneer die navorser geïnteresseerd is in die kompleksiteit of prosesse”. Volgens Fowler (2008:103) is een van die voordele van semi-gestruktureerde onderhoudvoering dat daar buigsaamheid is omdat navorsers vrae kan herhaal en byvoeg wanneer hulle nie seker is of die deelnemer die vrae reg beantwoord nie. Die navorser kan ook nie-verbale kommunikasie van die deelnemer tydens die onderhoude monitor. Die navorser het ook tot 'n mate meer beheer oor die omgewing waarin die onderhoud plaasvind.

Volgens Fowler (2008:105) kan hierdie soort beheer egter ook een van die nadele van semi-gestruktureerde onderhoudvoering wees. “Die navorser kan dalk die deelnemer se antwoorde op die vraelys verkeerd interpreteer en dokumenteer. Dit mag ook gebeur dat die deelnemer se antwoorde beïnvloed kan word deur die navorser se geslag, ouderdom, ras voorkoms of aksent.” 'n Ander nadeel is dat hierdie tipe onderhoudvoering baie tyd in beslag neem omdat net een of twee onderhoude per dag gedoen kan word. Dit kan ook bydra tot die koste van die navorsing om onderhoudvoering te doen as gevolg van administratiewe koste, omrede dit veelvoudige telefoonoprope, e-posse en vervoerkoste na deelnemers insluit.

Die navorser het administratiewe uitgawes aangegaan omrede sy na Johannesburg moes reis vir agt van die onderhoude. Sy het ook ervaar dat die in persoon onderhoude baie tydrowend

was. Omdat sy egter deeglik beplan het voordat sy die studie onderneem het, was daar genoeg tyd om die meeste van die onderhoude in persoon uit te voer.

Die navorser het tydens die studie semi-gestruktureerde onderhoude, tussen Mei 2017 en Julie 2017, met vyf deelnemers by Netwerk24, vyf by Maroela Media, drie by eNuus, asook vier by KykNET Verslag gevoer. Elke in-persoon onderhoud het min of meer 'n halfuur tot 'n uur geduur en is op 'n informele manier hanteer, wat beteken dat deelnemers kon uitbrei op die vrae, omvattende antwoorde gee en voorbeelde noem. Dit het die navorser ook die geleentheid gebied om opvolgvrae te vra. Die navorser het 13 van die onderhoude in-persoon gedoen, maar weens tydbeperkings en deelnemers se werkskedules is vier onderhoude per e-pos gevoer. Die detail van die verskillende deelnemers aan die studie word in Tabel 1 uiteengesit:

DEELNEMER	MEDIA-ORGANISASIE	POSISIE	ERVARING
Deelnemer 1	Netwerk 24	Parlementêre buro-hoof	12 jaar
Deelnemer 2	Netwerk 24	Parlementêre joernalis	13 jaar
Deelnemer 3	Netwerk 24	Parlementêre joernalis	8 jaar
Deelnemer 4	Netwerk 24	Parlementêre joernalis	15 jaar
Deelnemer 5	Netwerk 24	Parlementêre joernalis	30 jaar
Deelnemer 6	Maroela Media	Nuusredakteur en verslaggewer	11 jaar
Deelnemer 7	Maroela Media	Junior joernalis	2 jaar
Deelnemer 8	Maroela Media	Senior joernalis	4 jaar
Deelnemer 9	Maroela Media	Senior joernalis	2,5 jaar
Deelnemer 10	Maroela Media	Junior joernalis	1,5 jaar

Deelnemer 11	eNuus	Senior joernalis	10 jaar
Deelnemer 12	eNuus	Senior joernalis	6 jaar
Deelnemer 13	eNuus	Joernalis	4 jaar
Deelnemer 14	KykNET Verslag	Verslaggewer	5 jaar
Deelnemer 15	KykNET Verslag	Senior joernalis	6 jaar
Deelnemer 16	KykNET Verslag	Senior joernalis	9 jaar
Deelnemer 17	KykNET Verslag	Joernalis	2 jaar

Tabel 1. Deelnemers aan die studie volgens media-instelling

4.4 Data-ontleding

Fouche en Delport (2002:91) verduidelik dat data-analise die proses is om orde, struktuur en betekenis aan die massa versamelde data te bring ten einde sin te maak van verskillende tipes data en uiteindelik om gevolgtrekkings te kan maak. Cresswell (2007:83) noem verder dat tydens dié proses, waar data op verskillende maniere geïnterpreteer word, die navorser 'n dieper begrip bekom van sodanige data en word daar ook 'n breër of kollektiewe betekenis aan die data gegee.

Greeff (soos aangehaal in De Vos et al., 2011:344) verduidelik dat die kwalitatiewe inligting ontleed word sodat gemeenskaplike kategorieë en temas van die inligting verkry kan word. Die navorser het die data geïnterpreteer aan die hand van hierdie beskrywing van data-analise. Dit het haar in staat gestel om tot 'n gevolgtrekking te kom oor hoe Afrikaanse joernaliste hul rol binne die Suid-Afrikaanse demokrasie beskou. Die data word bestudeer en gekategoriseer sodat ooreenkomste en teenstrydighede in die temas geïdentifiseer, geanaliseer, en opgesom kan word (De Vos et al., 2011:344). Data-analise en interpretasie was in-diepte, met die fokus op joernalistieke praktyk, rolpersepsies, etiese oriëntasie en werksomstandighede van Afrikaanse joernaliste.

Die onderhoude is digitaal opgeneem. Die navorser het ook gedurende die onderhoude notas geneem en het elke sug of huiwering binne die gesprek ook aangedui. Na die onderhoudvoering is die opnames op 'n rekenaar oorgeplaas as klankopnames. Hierdie opnames is na afloop van die onderhoude verbatim getranskribeer vir data-analise. Data-ontleding het begin tydens die transkripsie van onderhoude. Volgens Engelbrecht (2016:121) is transkribering meer as net 'n tegniese oefening omdat die navorser sodoende bekend raak met die data: "Tydens die transkripsie word die basis vir die latere interpretatiewe vaardighede van 'noukeurige lees' gelê."

Die navorser het gevolglik die transkripsies uitgedruk en ooreenkomste geïdentifiseer, deur met verskillende kleure glimpenne aandag op sekere dele van die teks te vestig. Die navorser kon die data as 'n geheel evalueer, kategoriseer en temas identifiseer. Duidelike hooftemas en sub-temas kon deur hierdie proses geïdentifiseer word. Die temas kon vervolgens vergelyk en geïnterpreteer word om betekenis daaraan te gee. Die proses het die navorser in staat gestel om tot 'n gevolgtrekking te kom oor hoe Afrikaanse joernaliste hul rol binne die Suid-Afrikaanse demokrasie beskou. Die spesifieke temas sal in die volgende hoofstuk uiteengesit word.

4.5 Etiese oorwegings

Dit bly die verantwoordelikheid van die navorser om die privaatheid van deelnemers, hul werksomstandighede en hul werkgewers te beskerm. Dit is veral die geval met kwalitatiewe navorsers wat in-persoon interaksie met individuele deelnemers het (De Vos et al., 2011:344).

Volgens Cohen et al. (2007:409) kan deelnemers se privaatheid moontlik in gedrang kom indien die navorser individue bloot gebruik ten einde 'n navorsingsdoelwit te bereik, sonder om die individu as mens in ag te neem. Die navorser het in elke stap van die navorsing die deelnemers se privaatheid gerespekteer. Die navorser het etiese klaring by Universiteit Stellenbosch se Etiekkomitee bekom, wat daarop dui dat die korrekte etiese proses gevolg is om die studie uit te voer (Addendum C).

Daarna het die navorser vir die deelnemers verduidelik waarom die studie gaan en waarvoor dit gebruik sal word. Ingeligte, geskrewe toestemming is van elk van die deelnemers en hul werkgewers verkry. Die deelnemers het ook elk 'n afskrif van die toestemmingsvorm gekry (Addendum D), wat die besonderhede van die studie duidelik uiteensit, onder meer die doel van die studie, moontlike risiko's en ongemak, vertroulikheid en die regte van deelnemers. Deelname aan die studie was vrywillig en die etiese beginsels met betrekking tot privaatheid, anonimiteit en vertroulikheid is regdeur die studie gehandhaaf.

Volgens Steyn (2009:90) is dit die navorser se plig om vertroulikheid en die anonimiteit van die navorsing te verseker. “Vertroulikheid impliseer dat die navorser alle rekords en identiteite van deelnemers konfidensieel sal hou” (Steyn, 2009:90). Die beskerming van die individue se reg tot privaatheid was 'n groot oorweging vir die studie, en die navorser het die belange van die deelnemers vooropgestel (Morrison, 2007:409). Die studie is anoniem uitgevoer, omrede die inligting wat bekend gemaak is 'n impak kan hê op die deelnemers se werksomstandighede. Die navorser het slegs na die betrokke media-organisasie se naam verwys, soos ooreengestem met die redakteurs. Daar is slegs 'n nommer aan elke deelnemer (aangedui as D) toegeken (D1-D17).

Volgens Steyn (2009:67) verwys privaatheid na die persoonlike beskerming van deelnemers se identiteit, terwyl vertroulikheid verwys na die hantering van inligting. Die navorser was bewus daarvan dat sy 'n etiese verpligting het om deelnemers te beskerm teen enige vorm van ongemak, en slegs inligting te verkry en te publiseer wat 'n bydrae tot die studie sal lewer. Die navorser het die etiese optrede nie net beperk tot die hantering van deelnemers nie, maar dit deurgaans in die navorsingsproses gehandhaaf, vanaf data-insameling, analisering en gevolgtrekkings.

4.6 Beperkings van studie

Die navorser het aanvanklik beplan om al die groot Afrikaanse nuusorganisasies in die studie in te sluit, wat die openbare uitsaaier, die staatsbeheerde Suid-Afrikaanse Uitsaaikoöperasie (SAUK), insluit. Die redaksie wat verantwoordelik is vir Afrikaanse nuus by die SAUK het egter nie op veelvuldige versoeke om deel te wees van die studie gereageer nie. Die deelname van die SAUK sou 'n omvattende insig gegee het in die

Afrikaanse nuusbedryf weens dié instelling se lang geskiedenis. Die data sou ook vergelyk kon word met die ander vier nuus-organisasies, wat heelwat jonger is en privaat bedryf word. Dit kan egter in 'n opvolgstudie gedoen word waar die resultate van dié huidige studie met die SAUK vergelyk kan word.

Die navorser sou wel kon argumenteer dat die navorsingsdoelwit beter ondersoek kon word sonder die insette van die SAUK, omrede die vier nuusorganisasies wat ingestem het om aan die studie deel te neem, naamlik die aanlyn-nuuskantore (Netwerk24 en Maroela Media), sowel as televisienuuskantore (KykNET Verslag en eNuus), almal in die private sektor is en al vier tot stand gekom het in die nuwe demokrasie (almal in die afgelope sewe jaar). Die navorser is egter van mening dat die relatiewe jong organisasies in privaatbeheer 'n goeie insig kon gee in die huidige belewenis van Afrikaanse joernaliste se rolpersepsies. Die nuus-organisasies het nie ten tye van die apartheid-bedeling verslag gedoen nie en kon nuwe kennis en inligting rakende verslaggewing in die nuwe demokrasie deel. Die organisasies het ook 'n wye verskeidenheid joernaliste waaruit die navorser deelnemers kon selekteer, met die wete dat almal nie sou instem om deel van die studie te wees nie.

Van die 25 joernaliste wat geïdentifiseer is om aan die studie deel te neem, het 20 ingestem dat die navorser met hulle onderhoude voer. Vyf van die deelnemers wat aanvanklik geselekteer is, wou nie deel wees van die studie nie, hoofsaaklik as gevolg van werksdruk en dat dit tydrowend sou wees. Daarna het die proses begin om die in-persoon onderhoude met die oorblywende 20 joernaliste te reël.

Dit was ook moeilik om gepaste tye te skeduleer vir die in-persoon onderhoude, aangesien die navorser 'n tydperk van drie maande beskikbaar gestel het om data in te samel (Mei 2017 tot Julie 2017). Dit is egter gevind dat dit genoegsame tyd was om goeie onderhoude met omvangryke inhoud in te samel.

Ten spyte van beplanning was dit tog nie maklik om onderhoude te reël tussen Johannesburg en Kaapstad nie en kon drie van die 20 deelnemers nie tyd in hul skedule afstaan vir die onderhoude nie. Van die 20 onderhoude wat dus beplan is, het 17 gerealiseer.

Dit was volgens die navorser steeds 'n goeie steekproef om verteenwoordigend van die populasie te wees. Die Afrikaanse nuusmedia wat oor politiek verslag doen, is op sigself 'n relatiewe klein groep. Die navorser is van mening dat die 17 onderhoude genoegsaam is omrede die deelnemers, namate die navorsing verloop het, geen nuwe inligting meer bygevoeg het nie en 'n versadigingspunt bereik is. Volgens Greeff (De Vos et al., 2011:294) is die versadigingspunt tydens semi-gestruktureerde onderhoudvoering “die punt waar die navorser besef dat inligting vanuit die onderhoude begin herhaal”.

Die navorser was ook aanvanklik van plan om al die deelnemers in-persoon te ontmoet, maar weens tydsbeperkings en deelnemers se werkskedules moes vier van die 17 onderhoude wat gerealiseer het, per e-pos uitgevoer word. Dit het die buigsaamheid van die semi-gestruktureerde onderhoude beperk, maar die navorser het opvolg vrae per e-pos gestuur en het baie deeglike antwoorde op al die vrae bekom.

4.7 Samevatting

Die navorser het in die voorafgaande hoofstuk die navorsingsmetodologie wat in die kwalitatiewe veldnavorsingstudie gebruik is, bespreek. Semi-gestruktureerde onderhoude is as data-insamelingstegniek gebruik en die navorser het die data ontleed deur middel van tematiese analise. Die etiese kwessies wat die navorser in ag geneem het, is ook bespreek, sowel as die tekortkominge en beperkings wat die navorser in die uitvoer van die studie ervaar het. Vervolgens word die data wat ingesamel is om die navorsingsdoelwit te bereik, aangebied en ontleed.

Hoofstuk 5: Bespreking van bevindinge

5.1 Inleiding

Soos reeds bespreek, het die navorser 'n kwalitatiewe navorsingsbenadering gevolg. Data is ingesamel deur individuele semi-gestruktureerde onderhoude ten einde uiteindelik die navorsingsvraag van die studie te kan beantwoord.

Tydens die onderhoude is verskeie temas aangeraak rakende etiek en die rolpersepsie wat verband hou met politieke verslaggewing. Die vrae wat in die semi-gestruktureerde vraelyste vervat is, sluit in watter etiese kode of raamwerk die deelnemer volg en watter etiese beginsels die deelnemer die belangrikste ag in terme van politieke verslaggewing. Om te bepaal of Afrikaanse politieke joernaliste meer neig na die waghond-rol of die rol van ontwikkelingsjoernalis, is vrae ook gefokus op hulle rolpersepsie met betrekking tot die regering. Die navorser het deurentyd daarop gefokus om vas te stel wat die deelnemers as hul belangrikste doelwit beskou wanneer daar oor politiek verslag gedoen word. Ten einde die rolpersepsie vas te stel, het die navorser ook vrae gevra oor die Afrikaanse media se nalatenskap (as sogenaamde “witbroodjies van die apartheidsregime”) en of dit 'n impak op deelnemers se daaglikse verslaggewing het en dus hul rolpersepsie beïnvloed. Die volledige vraelys is aangeheg as Addendum E.

Ten einde die data te ontleed, het die navorser gebruik gemaak van tematiese analise. Volgens Engelbrecht (2016:120) word tematiese analise beskou as 'n instrument om data te analiseer eerder as 'n spesifieke navorsingsbenadering. Die navorser het die stappe van tematiese analise gevolg soos deur Engelbrecht (2016:121) uiteengesit: bekend raak met data, skep van aanvanklike kodes, soek na temas, hersien temas, verfyn en benoem temas en laastens, lewer verslag.

Soos bespreek in Hoofstuk 4, het die navorser deeglik bekend geraak met die data terwyl sy die antwoorde getranskribeer het. Tydens die transkribering is soveel moontlike temas en inligting as moontlik gekodeer deur die ooreenkomste met verskillende kleure te merk, totdat daar uiteindelik temas ontwikkel is. Volgens Babbie en Mouton (2001:75) word die

data tydens die koderingsfase in hanteerbare temas afgebreek ten einde “patrone, temas, tendense en verhoudings” te identifiseer. Die navorser het die geïdentifiseerde kodes, die literatuuroorsig en die temas wat geïdentifiseer is sowel as die teoretiese raamwerk en navorsingsvrae in ag geneem tydens die ontwikkeling van spesifieke temas wat in die hoofstuk bespreek word.

Nadat die spesifieke temas geïdentifiseer is, is die hooftemas en subtemas benoem. Die laaste stap in die tematiese kodering is om verslag te lewer. Engelbrecht (2016) brei uit: “Tydens die analise sal daar retrospektief besin moet word oor elke tema, en die data sal georganiseer word totdat dit ’n gedetailleerde analise is wat konsekwente verslag lewer omtrent dit wat elke tema vertel” (Engelbrecht, 2016:122). Hierdie hoofstuk bied die samehangende narratief wat Engelbrecht (2016) beskryf as om die “oorkoepelende storie wat die data vertel, weer te gee”.

5.2 Bevindinge van semi-gestruktureerde onderhoude

Die navorser het die volgende vier breë temas geïdentifiseer tydens die kodering en ontleding van die 17 onderhoude met Afrikaanse joernaliste wat oor politiek verslag doen:

- Tema 1: Benadering tot etiek en sosiale verantwoordelikheid
- Tema 2: Die media se rol as waghond
- Tema 3: Waar waghond en ontwikkelingsjoernalis ontmoet
- Tema 4: Die impak van die verlede op joernalistieke rolpersepsies

Die data wat gedurende die onderhoude ingesamel is, word vervolgens na aanleiding van hierdie vier temas aangebied.

5.2.1 Tema 1: Benadering tot etiek en sosiale verantwoordelikheid

Die onderhoude met die joernaliste dui daarop dat die meerderheid van die deelnemers vanuit ’n streng etiese raamwerk oor politiek verslag doen en dat hulle ’n hoë premie plaas op etiese berigging. Hoewel die deelnemers verskillende vlakke van opleiding en ervaring het, het al die deelnemers beklemtoon dat hulle van professionele etiese kodes gebruik

maak. In die meeste gevalle het hulle verwys na die Perskode, soos uiteengesit deur die Suid-Afrikaanse Persraad. Die navorser het opgelet dat hoewel daar verskeie ooreenkomste is tussen die deelnemers se algemene grondslag vir etiese verslaggewing, die onderskeie media-instellings sowel as individuele joernaliste ook hul eie etiese raamwerk tot etiek het. Dit het duidelik geblyk dat die meerderheid van die deelnemers hul eie persoonlike etiese raamwerke in ag neem, met beginsels soos akkuraatheid, objektiwiteit, onafhanklikheid en onpartydigheid wat beklemtoon word.

Volgens deelnemer 2 van Netwerk24 verbind hy hom tot die standaarde van die Suid-Afrikaanse Perskode, soos deur Netwerk24 se moedermaatskappy, Media24, onderskryf. Hy sê daar word van joernaliste by Netwerk24 verwag om hul verslaggewing op die Suid-Afrikaanse Perskode te baseer. Hy het egter ook die raamwerk vir homself aangepas in die 13 jaar wat hy vir Media24 oor politieke sake verslag doen:

Dit is iets wat jy mettertyd aanpas, jou etiese kode, want dit kan nie dieselfde bly deur die bank nie. Jy kan dit ook nie deur die bank toepas nie, veral nie in politieke verslaggewing wat deurentyd verander nie (D2).

Die belangrikheid van professionele etiese kodes as grondslag is ook deur die deelnemers van eNuus beklemtoon. Deelnemer 12 van eNuus sê die Perskode van Suid-Afrika is ook vir hom die grondslag. Net soos in die geval van deelnemer 2, word hierdie kode ook vir deelnemer 12 in samewerking met ander etiese raamwerke toegepas:

Die Nasionale Perskode is die belangrikste, maar ek gebruik ook internasionale etiese kodes om my besluite te regverdig, en natuurlik is eNCA se etiese kode ook 'n belangrike raamwerk in my daaglikse beriggewing (D12).

Die navorser het opgelet dat die meerderheid van die deelnemers daarop klem lê dat daar nie een spesifieke stel reëls is wat hulle deurgaans kan implementeer nie. Deelnemer 8 van Maroela Media beaam dat 'n organisasie se eie redaksionele beleid 'n impak het op die etiese raamwerk wat 'n joernalis toepas:

Ons het ook reëls wat vasgelê is hier by Maroela Media waarvolgens ons moet werk, maar omdat ek al 'n paar jaar 'n joernalis is, pas jy dit aan met jou eie stel kodes en reëls maar dit kom eintlik maar net op die Perskode neer (D8).

Die deelnemers van Maroela Media sê hul media-organisasie se etiese raamwerk sluit onder meer by die geloofsoortuigings van die maatskappy aan. Deelnemer 9 van Maroela Media verduidelik dat Christelike waardes saam met die ander maatreëls toegepas word:

Maroela Media volg ook Christelike beginsels en dus word nie lasterlike meningstukke of kommentaar toegelaat nie, in teenstelling met ander Afrikaanse nuusagentskappe wat hulle nie noodwendig met spesifieke geloofswaardes verbind nie (D9).

Uit die onderhoude met en opvolg vrae aan deelnemers by Netwerk24, eNuus en KykNET Verslag, het dit duidelik geblyk dat nie een van hierdie media-instellings se joernaliste 'n soortgelyke benadering tot etiek volg nie. Deelnemer 15 van KykNET Verslag sê sy neem geensins geloofsoortuigings in ag wanneer sy verslag doen nie. Volgens haar kom dit “baie konserwatief” voor om verslaggewing vanuit 'n spesifieke geloofsuitgangspunt te benader. Vir deelnemer 15 gaan dit eerstens eerder oor 'n kombinasie van die Suid-Afrikaanse Perskode wat alle beriggewing onderskryf, maar ook oor die basiese etiese beginsels wat noodsaaklik is.

Al 17 van die deelnemers het egter daarop klem gelê dat die professionele etiese kodes en raamwerke, insluitende dié wat deur hul eie media-organisasie onderskryf word, aangevul word deur hul eie begrip van tradisionele joernalistieke beginsels en waardes. Die meerderheid van die deelnemers beskou objektiwiteit as die belangrikste joernalistieke beginsel. Deelnemer 16 van KykNET Verslag het gesê naas die Perskode is haar eie etiese beginsels wat sy ook oor die afgelope nege jaar as politieke joernalis opgebou het, vir haar die belangrikste:

Die etiese kode wat ons volg by KykNET Verslag word onderstreep deur basiese joernalistieke beginsels soos eerlikheid en objektiwiteit, regverdigheid en betroubaar ten alle tye (D16).

Vir deelnemer 2 van Netwerk24 is soortgelyke beginsels ook die hoeksteen van sy verslaggewing:

Dit beteken jy moet niemand voortrek of benadeel nie en jy moet onthou dat 'n saak altyd twee kante het, en jy moet na albei luister en vir albei 'n regverdige kans gee om hulle kant te stel en nie kant kies nie (D2).

Deelnemer 17 van KykNET Verslag glo dat dit van die uiterste belang is dat verslaggewing oor enige politieke gebeure gebalanseerd en onpartydig moet wees:

Die oomblik wat dit blyk dat kykNET Verslag hom by een politieke party meer as 'n ander skaar, sal kykers die program se onafhanklikheid begin betwyfel, en dit is 'n doodskoot vir

enige nuuskanaal – veral een wat so prominent oor politiek berig doen (D17).

Die oorgrote meerderheid van die deelnemers sê die beginsel om onpartydig te wees en nie kant te kies nie, is reeds tydens hulle joernalistieke opleiding beklemtoon. Deelnemer 13 van eNuus verduidelik dat objektiwiteit vir haar die belangrikste is:

Objektiwiteit is in ons ingemessel van ons universiteitsdae, daarom probeer ek altyd my uiterste beste om so gebalanseerd as moontlik verslag te doen en ek glo dit is wat my werkgewer by eNuus van my verwag (D13).

Aan die anderkant sê deelnemer 9, wat twee jaar gelede haar joernalistieke studies voltooi het en sedertdien by Maroela Media werk, sy is ook op universiteit geleer om altyd objektief te wees, maar dat dit vir haar moeilik is om daagliks daaraan te voldoen:

Politiek, soos met geloof, is 'n emosie-belaaide onderwerp en iets waaroor die meeste mense 'n sterk standpunt en siening het. Wanneer jy oor politiek berig, is dit belangrik om nie toe te laat dat jou feitlike beriggewing oorskadu word deur jou eie politieke oortuigings nie (D9).

Op dieselfde trant sê deelnemer 7 van Maroela Media, wat die afgelope 2 jaar as joernalis werk, dit is in daaglikse verslaggewing meer ingewikkeld as om bloot objektief te wees:

Ek weet die ding van objektiwiteit word vreeslik by jou ingedril as jy begin as joernalis en begin studeer en dan kom jy in die nuuskantoor en dan kom jy agter die wêreld is meer grys, jy skryf tog iemand se storie vanuit 'n sekere perspektief.

So ek weet nie hoe moontlik objektiwiteit is nie (D7).

Deelnemer 5, 'n parlementêre joernalis van Netwerk24 met meer as 30 jaar se ervaring in die Afrikaanse media, sê egter objektiwiteit beteken nie noodwendig om onpartydig te wees nie:

Objektief en onpartydigheid is nie die selfde ding nie en jy kan nie op die draad sit nie, jy gaan nou en dan afklim, jy is 'n mens, maar jy moet baie versigtig wees dat wanneer jy van die draad afklim jy (aan) die regte kant afklim (D5).

Een manier om die uitdagings te oorkom wat met 'n strewe na objektiwiteit gepaard gaan, is om met elke nuus storie 'n doelbewuste keuse te maak om nie kant te kies nie, sê deelnemer 1 van Netwerk24:

Soms wil mens kant kies, want mens is tog 'n mens. Buiten dat jy 'n joernalis is, is mens ook 'n lid van die samelewing, byvoorbeeld om 'n politieke party te ondersteun en daai politieke party te bevoordeel, maak dit verkeerd, ons moet almal gelyke kans gee en dekking gee aan almal en nie vyande maak nie (D1).

Die sosiale-verantwoordelikheidsteorie, wat in Hoofstuk 3 bespreek word, kom daarop neer dat die media 'n verantwoordelikheid teenoor die samelewing het. Dit blyk deur die meerderheid deelnemers se reaksie dat die verantwoordelikheid teenoor die samelewing baie belangrik is sodat die publiek ingeligte besluite kan neem. Dit is vir deelnemer 15 die belangrikste beginsel:

As mense nie die feite het nie, kan hulle nie ingeligte besluite maak nie; as mense nie ingelig is nie word verkeerde leiers gekies, dit is dus 'n groot verantwoordelikheid (D15).

Ook deelnemer 4 van Netwerk24 beskou dit as haar grootste verantwoordelikheid om die samelewing in te lig en voel geensins daarvoor verantwoordelikheid om enige politikus of politieke party of selfs Media24 se agenda te bevorder nie:

Op die einde van die dag is die groter rol wat ons het om die gemeenskap in te lig en die waghondrol namens die gemeenskap te vertolk (D4).

Dit blyk dus dat die deelnemers hul verantwoordelikheid teenoor hul lesers en kykers tot 'n groot mate gelykstel aan etiese verslaggewing. Die deelnemers het ook deurentyd beklemtoon dat objektiwiteit en onpartydigheid belangrike etiese beginsels is tydens politieke verslaggewing en dat geen politieke partye voorkeurbehandeling kan kry nie. Dit het duidelik geblyk dat die deelnemers se verantwoordelikheid teenoor die samelewing lê, en dat hulle dit bereik deur diegene in magposisies aanspreeklik te hou. Dit beteken dat hulle politieke beriggewing sterk neig na die waghond-rol, wat in die volgende tema uitgelig sal word.

5.2.2 Tema 2: Die rol van die media as waghond

Die Afrikaanse joernaliste wat aan hierdie studie deelgeneem het, beleef hul rol hoofsaaklik as kritiese waghonde wat ten doel het om politici aanspreeklik te hou en sodoende te verhoed dat die demokrasie in 'n diktatorskap verval.

Die term “waghond” verwys, soos in Hoofstuk 3 bespreek, na die rol van die media as “beskermer” wat landsburgers met inligting bemagtig en sodoende magsmisbruik van

owerhede voorkom (Fourie, 2007:55). Dit beteken ook dat die spesifieke doelwit van die media is om 'n wakende oog oor die regering te hou (Skjerdal, 2001:82). Hoewel al die deelnemers saamstem dat hulle die waghond-rol nastreef, is dit nie vir almal ewe wesenlik om dié rol ten volle uit te leef nie. Die deelnemers is dit ook eens dat dit veral in die huidige politieke klimaat belangrik is om die rol van waghond in te neem.

Deelnemer 4 van Netwerk24 sê dit is uiters belangrik dat regeringslui op alle vlakke aanspreeklik is aan die parlement, aan provinsiale wetgewings en die munisipale rade omdat dit juis die landsburgers is wat daardie rol aan hulle toevertrou het:

Daarom moet ons hulle heeltyd onder die vergrootglas hou om te sien of hulle die werk reg doen, en indien nie, dit ontbloom (D4).

Verskeie deelnemers het daarvan melding gemaak dat die media 'n belangrike rol het om die demokrasie te beskerm en om te waak teen die verbrokkeling daarvan. Deelnemer 3 van Netwerk24 sê dit is vir hom die belangrikste rol wat hy inneem “want anderste (*sic*) gaan dit in 'n diktatuur ontaard”. Deelnemer 1 van Netwerk24 stem saam dat die media se rol as waghond 'n diktatorskap en die erosie van demokrasie verhoed deur diegene in magposisies verantwoordbaar te hou om die bevolking in te lig.

Dit (die media as waghond) kan saam met die burgerlike samelewing 'n teenwig wees sodat politici nie hulle mag misbruik en landsburgers vertrap nie (D1).

Vir deelnemer 13 van eNuus staan die media ook sentraal tot die beskerming van 'n demokratiese bestel:

Ek glo geen demokrasie ter wêreld kan oorleef sonder 'n onafhanklike en magtige media wat as fluitjieblasers kan optree teen korrupsie, bedrog, selfverryking, staatskaping, aanhitsing en allerhande ander negatiewe dinge wat gewoonlik met politiek gepaardgaan nie (D13).

Volgens deelnemer 13 van eNuus behoort die rol as waghond nie net aan individuele joernaliste nie, maar moet media-instellings ook dié rol vervul:

Enige media-organisasie wat sy sout werd is, moet die rol van waghond vervul. As een politieke party uitlatings maak wat die kyker kan mislei of optree in 'n wyse wat die kyker negatief sal raak, is dit my plig om daardie inligting aan die kyker oor te dra (D13).

Dit is ook vir deelnemer 15 van KykNET Verslag 'n kritieke tydperk om 'n waghond-rol in te neem. Sy sê die waghond-rol van die Suid-Afrikaanse media is prioriteit nommer een:

Dit raak net al hoe belangriker, ek dink met dit wat ons nou sien in die politiek rondom die beleidskonferensie en die ANC wat nou in 'n verkiesingstadium ingaan waar hulle weer hulle nuwe leier moet kies en alles wat rondom die Guptas uitkom, raak dit net al hoe belangriker (D15).

Deelnemer 11, wat al 11 jaar lank as Afrikaanse joernalis oor politiek verslag doen, beklemtoon dat kwessies soos staatskaping dit selfs belangriker maak vir joernaliste om die waghond-rol in te neem:

Dit is verskriklik belangrik as jy sien wat op die oomblik aan die gang is rondom staatskaping. As dit nie vir die media was nie, wat heeltyd karring nie, sou ons nie eers geweet het wie die Guptas⁷ is nie (D11).

Volgens deelnemer 14 van KykNET Verslag dui die #GuptaLeaks e-posse ook weer aan hoe belangrik dit is vir die media om diegene in magsposisies verantwoordbaar te hou:

Dis die media se werk om daai waghond rol te vervul, om daai verkeerde dade, om daai inligting, om die wanbestuur aan die groot klok te hang en dit is hoekom ek sê ons kan nie die waghondrol wat ons vir die samelewing moet speel, ondermyn nie (D14).

Ook deelnemer 17 van KykNET Verslag glo die media se rol as beskermmer in die huidige politieke klimaat is nou belangriker as ooit vantevore. Hy sê die media het 'n verpligting om op te tree as onafhanklike waghond en om sodoende die samelewing te dien. Deelnemer 17 sê dat die R246 miljoen wat aan Nkandla bestee is en die geld wat deur die staatskaping rondom die Guptas uit die land geneem is, kon gebruik geword het vir dienslewering. Daarom is hy van mening dat dit veral politieke joernaliste se verantwoordelikheid teenoor die samelewing is om diegene in magsposisies verantwoordbaar te hou en korrupsie soos Nkandla en staatskaping bloot te lê.

Dit is uit bogenoemde duidelik dat Afrikaanse joernaliste wat deelgeneem het aan die studie die rol van die media as waghond en spesifiek as fluitjieblasers as krities beskou om korrupsie, bedrog en selfverryking van politiek partye aan die kaak te stel. Tog verstaan hulle dat dit nie die enigste rol is wat joernaliste kan of moet vertolk nie.

⁷Die skatryk Gupta-familie is in die kollig hoofsaaklik weens hul verdagte verhouding met president Jacob Zuma en hul bande met ander invloedryke Suid-Afrikaanse politici (Saunderson-Meyer, 2017).

5.2.3 Tema 3: Waar waghond en ontwikkelingsjoernalis ontmoet

In ontluikende demokrasieë word dikwels van joernaliste verwag om die ontwikkelingsrol in te neem, wat beteken dat hulle deur hul verslaggewing 'n bydrae tot die land in geheel moet lewer. Soos bespreek in Hoofstuk 3, verwys die ontwikkelingsrol na die normatiewe siening dat die massamedia deel is van 'n groter ideaal om nasionale ontwikkeling te bevorder (Mischke, 2010). 'n Ontwikkelingsjoernalis word beskryf as 'n joernalis wat 'n positiewe bydrae tot die ontwikkeling van die land wil lewer deur sy/haar verslaggewing (Fourie, 2007:198).

Die meerderheid van die deelnemers aan hierdie studie het tydens die semi-gestruktureerde onderhoude dit duidelik gemaak dat hulle hulself tot 'n mindere mate as ontwikkelingsjoernaliste beskou. Wanneer die navorser die konsep van 'n ontwikkelingsjoernalis aangeroei het, het die joernaliste deurentyd terugverwys na die waghond-rol. Desondanks het die deelnemers wel genoem dat hulle balans probeer vind tussen hul rol as waghond en die ontwikkelingsrol van die media. Deelnemer 4 van eNuus is van mening dat sy bydra tot die demokrasie deur haar politieke verslaggewing:

Ek het nog nooit aan myself gedink as 'n ontwikkelingsjoernalis nie, maar ek sal graag wil glo dat ek 'n positiewe bydrae tot die land en die demokrasie maak deur die leiers van die dag aanspreeklik te hou vir hul woorde en daede (D4).

Deelnemer 11 van Maroela Media beskou homself ook nie as 'n ontwikkelingsjoernalis nie:

Ek doen verslag oor politieke sake en beskou myself geensins as 'n ontwikkelingsjoernalis nie. Maroela Media het spesifieke afdelings vir goeie en sagte nuus en nuus wat spesifiek die land in 'n goeie lig stel, maar ek is nie daar werksaam nie (D11).

Deelnemer 8, ook van Maroela Media, sê verder dit behoort geensins 'n joernalis se eerste prioriteit te wees om tot nasiebou by te dra nie:

Ek voel mens kan nie nasiebou op die voorgrond stoot en dan die werklikhede van wat in ons land aangaan, ignoreer nie, veral korrupsie onder politici (D8).

Ook deelnemer 1 van Netwerk24 glo dat dit die media se eerste verantwoordelikheid is om die samelewing behoorlik in te lig. Sodanige inligting kan soms voorkom asof dit die land skade aandoen, maar volgens dié deelnemer is dit dikwels op die langtermyn in die beste belang van die land. Deelnemer 1 beskou dit as sy primêre rol om mense in te lig oor wat op die oomblik aan die gang is, en die ontwikkelingsrol of om by te dra tot nasiebou, as sekondêr.

Net soos die joernaliste nie die ontwikkelingsrol belangrik ag nie, beskou hulle hulself ook nie as sogenaamde agente vir vrede nie. Soos bespreek in Hoofstuk 3 beteken agent vir vrede dat joernaliste deur hul beriggewing probeer om vrede te bewerkstelling en boodskappe van verdraagsaamheid en vrede te stuur (Lohner et al., 2016:47). Die deelnemers is dit eens dat politieke nuus nie “sagter” gestel behoort te word nie. Vir deelnemer 12 van eNuus is dit belangrik om sake van die dag te weerspieël soos dit werklik is:

Dis nie ons rol om mense te beskerm nie, of dinge vir hulle sagter te maak nie. Hoe gaan mense ingelig bly as ons probeer om doekies om te draai en nie vir mense sê hoe dit is nie? (D12).

Hy sal nooit doelbewus probeer konflik aanhits nie, het deelnemer 17 van KykNET Verslag

gesê, dog sal hy ook nie sy benadering tot verslaggewing aanpas om konflik te minimaliseer nie:

Ek skryf en publiseer die feite. As dit mense kwaad maak, is dit as gevolg van die feite en die ware gebeure en nie as gevolg van my nie (D17).

Volgens deelnemer 3 van Netwerk24 sal hy nooit uit sy pad gaan om die nuus “sagter te stel” nie, al kan dit soms tot konflik en ongelukkigheid lei. Hoewel hy nooit die demokrasie doelbewustelik sal skaad nie, weet hy sy verslaggewing kan moontlik die land in ’n slegte lig plaas, soos byvoorbeeld toe hy oor die krisis by die SAUK⁸ verslag gedoen het:

Ek was baie hard op Faith Muthambi⁹ gewees, want Muthambi was onbevoeg. Ek gaan dit nie wegsteek net om haar te beskerm nie, of om te verhoed dat ons afgradeer word nie, mense moet weet wanneer die mense van die staatsdiens *incompetent* is en dat dit ernstige gevolge het, omdat hulle daardie *incompetent* mense in daardie magsposisie instem” (D3).

Hoewel die joernaliste dit duidelik gemaak het dat hulle nie daar is om “goeie nuus” te verkondig nie, glo van die deelnemers dat die media wel soms ’n ontwikkelingsrol kan inneem. So sê deelnemer 7 van Netwerk24 byvoorbeeld dat ’n ontwikkelingsrol deel van jou verantwoordelikheid as joernalis kan wees, solank ’n balans gehandhaaf word:

So ek dink die primêre doel van die media is om liewer wagfond te wees maar ek dink beslis die media het ’n verpligting om by te dra tot ontwikkeling, maar nie soos die

⁸Die parlementêre portefeuljekomitee oor kommunikasie het in 2016 ’n ondersoek geloods na die stand van die Suid-Afrikaanse Uitsaaikorporasie oor ’n reeks kwessies, waaronder die omstrede verbod op die uitsaai van gewelddadige betogings en die afdanking van joernaliste (Thamm, 2016).
⁹Die parlement se regdienste het na die SAUK-ondersoek bevind dat die voormalige minister van kommunikasie, Faith Muthambi, die parlement mislei het oor ongeruimdheid by die openbare uitsaai (Thamm, 2016).

New Age nie. Ek doen definitief positiewe stories ook oor die regering en politici nou en dan, maar as daar groot politieke nuus is, is daar geen tyd om doekies om te draai en dit te probeer *sugarcoat* nie (D7).

Deelnemer 6 van Maroela Media sê dit is moontlik om te probeer om 'n middeweg tussen die uiteenlopende rolle te vind, en dat 'n joernalis tot 'n mate albei rolle kan vertolk, afhangende van die soort joernalistiek:

As jy byvoorbeeld politieke joernalistiek doen, is dit vrek moeilik want aan die een kant moet jy die wagbond wees, jy moet die regering verantwoordelik hou vir wat hy doen en aan die anderkant is dit ook belangrik dat jy 'n versoeningsrol speel en dit is baie moeilik om die twee te balanseer (D6).

Deelnemer 4 van Netwerk24 sê sy was al in heelwat sulke situasies, omdat sy inligting het wat moontlik die land in 'n slegte lig kan stel, deur byvoorbeeld korrupsie van staatsamptenare te ontbloot. Sy sê hoewel dit op die korttermyn 'n negatiewe impak op byvoorbeeld die land het, het dit gewoonlik oor die langtermyn 'n positiewe impak op die demokrasie:

Ek moet sê ek word baie gekruisig omrede ek daai tipe inligting uitbring, maar ek dink aan die anderkant baie van die lesers waardeur dit, veral weens die wanpersepsie van die Afrikaanse media wat meer die ontwikkelingsrol in die apartheidsregering ingeneem het (D4).

Volgens deelnemer 8 van Maroela Media weeg sy ook gereeld die rolle teen mekaar op:

So vir my persoonlik kom die waghondrol eerste en dan ontwikkelingsrol, maar ek dink op die stadium, is die waghondrol net eenvoudig belangriker (D8).

Baie van die deelnemers is van mening dat die rol van waghond en ontwikkelingsjoernalis nie mekaar uitsluit nie. Deelnemer 11 van eNuus noem dat sy albei rolle gelyk vertolk. Sy sê egter dat soos sake vandag staan, is die waghondrol egter belangriker. Vir deelnemer 6 van Maroela Media beteken “aanbeweeg” egter om nie die hele tyd te fokus op die foute van die verlede nie, maar eerder te fokus op die hede:

Ek dink nie jy kan jou doel nog meer sien om nou ’n verskil te maak in terme van die versoening, of oor hoe jy berig en die manier oor hoe jy mense inlig nie. Ek dink daar is dalk nog ’n groter bonus om dit op die ou end so te doen en ek dink dit is heeltemal *okay*, maar ja ek dink nie daar hoef heeltyd hierdie ding van jammer sê, jammer sê te wees nie, want dit gaan ’n groot invloed op jou geloofwaardigheid hê (D6).

5.2.4 Tema 4: Impak van die verlede op rolpersepsie

Die deelnemers het gemengde gevoelens gehad oor of daar steeds ’n persepsie bestaan dat Afrikaanse media-organisasies die las van die verlede dra. Soos bespreek in Hoofstuk 2 was dit algemeen aanvaar dat die Afrikaanstalige media meestal ondersteunend van die apartheidsregime gefunksioneer het. Volgens Du Preez het die Afrikaanse media “witvoetjie” by die PW-bewind gesoek en was versigtig om nie die Nasionale Party en die konserwatiewe sakegemeenskap kwaad te maak nie (Du Preez, 2005:4).

Deelnemer 1 van Netwerk24 sê die Afrikaanse media het nog nie heeltemal die persepsie afgeskud dat hulle ’n mondstuk vir die apartheid-regering was nie. Tog het hierdie persepsie al heelwat verander.

Ek dink nie dit is meer 'n wolk wat oor ons hang nie, of wel ek voel nie so nie, ek ervaar dit nie, dat mense, sê maar jy is van die Afrikaanse koerante, (dink) jy ondersteun nog steeds die ou apartheidsbedeling nie, maar ek dink dis dikwels joernaliste self wat daardie persepsie het, dat mense so dink (D1).

Deelnemer 14 van eNuus sê daar is verskillende persepsies van hulle onderskeie media-organisasies, en dat sommige van die organisasies beslis tot 'n groter mate as ander die las van die verlede saamdra. Sy sê byvoorbeeld dat Naspers beskou is as die mondstuk van die Nasionale Party, soos bespreek in Hoofstuk 2. Sy sê vandag word Media24 dikwels as die mondstuk van die DA beskou:

Ek dink baie mense daar buite beskou steeds soort van hulle word nog baie verbind aan die voormalige regering (D14).

Haar kollega van Netwerk24, deelnemer 4, is van mening dat Afrikaanse media, veral Naspers publikasies, “nog onder daai wolk is”. Deelnemer 4 beklemtoon egter dat dit nie 'n negatiewe impak op Afrikaanse joernaliste se verslaggewing hoef te hê nie.

Ek voel nooit ek moet 'n sekere agenda dryf nie, daar is nog steeds 'n bietjie van 'n behoudendheid en ek dink ons kan meer doen om daai las af te skud, ek dink daar het al heelwat gebeur om dit af te skud, maar jy kan nie die geskiedenis uit *figure* nie (D4).

Sommige van die deelnemers aan die studie is van mening dat die beeld van die Afrikaanse nuusmedia ook 'n impak kan hê op die rol wat hulle vertolk. Deelnemer 17 van KykNET Verslag sê hy kom agter dat die negatiewe konnotasie wat steeds met die Afrikaanse media se nalatenskap gepaard gaan, sy beriggewing raak wanneer nuusmakers nie met hom wil praat wanneer hulle uitvind dat hy van die Afrikaanse media is nie:

Dit kan my werk soms moeilik maak. Ek het al gevalle gehad waar lede van politieke partye se houdings heeltemal teenoor my verander wanneer ek sê ek werk vir 'n Afrikaanse nuusprogram (D17).

Op dieselfde trant is deelnemer 17 van KykNET Verslag van mening dat hierdie persepsie van die Afrikaanse media sy werk beïnvloed:

My persoonlike ervaring is dat sommige regeringsamptenare, veral vanuit die ANC, soms aanvanklik krities is as hulle hoor ek is Afrikaans en as hulle hoor ek werk vir 'n Afrikaanse media-organisasie. Dit is beslis iets waaroor ek bewus moet wees, maar ek bewys hulle dan verkeerd deur middel van my berigte (D17).

Die meerderheid van die deelnemers sê doelbewuste keuses word gemaak om die las af te skud en daarom deels ook by te dra tot demokrasie en versoening. Enkele joernaliste was egter van mening dat die Afrikaanse media se verlede geensins 'n impak op hul werk het nie, veral omdat die media-organisasie wat aan die studie deelgeneem het relatief jonk is. Deelnemer 8 van Maroela Media sê sy media-organisasie is ses jaar oud en word dus geensins beïnvloed deur die nalatenskap van die Afrikaanse media se beeld tydens apartheid nie. Hy sê die Maroela Media verslagspan is ook relatief jonk, wat daartoe bydra dat hulle nie die “las van die verlede saamdra nie”:

In daai mate dink ek nie regtig daai spook van die verlede lê op ons skouers nie, maar ons moet dit in gedagte hou om elke dag deur ons beriggewing te wys dat ons nie dieselfde paadjie loop nie (D8).

5.3 Samevatting

Uit hierdie bespreking van die bevindinge blyk dit duidelik dat Afrikaanse joernaliste met verskillende vlakke van opleiding asook ervaring en wat by verskeie media-organisasies werk, baie ooreenkomste het as dit by etiese verslaggewing en hul rolpersepsie kom. Die gesprekke met die joernaliste het getoon dat die meerderheid van die deelnemers vanuit 'n streng etiese raamwerk oor politiek verslag doen. Die deelnemers het beklemtoon dat hulle tot 'n mate van professionele etiese kodes gebruik maak, grootliks dié van die Suid-Afrikaanse Persraad, maar dit kombineer met hulle werknemers se etiese raamwerk, sowel as hul eie beginsels.

Die deelnemers is van mening dat hulle primêr die rol van wag hond inneem deur die owerheid verantwoordbaar te hou. Hoewel joernaliste glo hulle moet ook tot 'n mate tot ontwikkeling bydra, is dit belangriker om die rol van wag hond in te neem. Die deelnemers glo oor die algemeen dat geen demokrasie ter wêreld kan oorleef sonder 'n onafhanklike en magtige media wat korrupsie, bedrog en ander negatiewe elemente wat gewoonlik met politiek gepaard gaan, ontbloot nie.

Dit het ook uit die data-ontleding na vore gekom dat baie van die deelnemers steeds van mening is dat Afrikaanse media-organisasies met die las van die verlede saamleef. Die Afrikaanse media is as die mondstuk van die apartheidsregering beskou, maar hulle kan die juk afskud deur gebalanseerde en objektiewe beriggewing. Daar is 'n gevoel onder veral die jonger joernaliste dat dié stigma wat met Afrikaanse publikasies gepaard gaan nie meer van toepassing is nie.

In die volgende hoofstuk word die studie afgesluit deur die data aan te wend om die

algemene en spesifieke navorsingsvrae te beantwoord. Die navorser sal ook aandui watter moontlike opvolgstudies onderneem kan word.

Hoofstuk 6: Gevolgtrekking en Slot

6.1 Inleiding

In Hoofstuk 1 het die navorser meer agtergrond gegee oor die betrokke onderwerp wat ondersoek word, naamlik die rolbelewenis van Afrikaanse joernaliste wanneer hulle oor politieke sake verslag doen. Die oorhoofse doel van die studie is ook bespreek, naamlik om vas te stel of Afrikaanse joernaliste bloot aanvaar dat hulle 'n sosiale verantwoordelikheid het, en of hulle eerder 'n libertynse wagbond- of ontwikkelingsrol inneem tydens politieke verslaggewing.

Ten einde die navorsingdoelwit te bereik sal hierdie hoofstuk die navorsingsprobleem aanspreek deur die algemene en spesifieke navorsingsvrae soos in Hoofstuk 1 uiteengesit te beantwoord. Die algemene navorsingsvraag van die studie is: **Hoe beskryf Afrikaanse joernaliste wat oor politiek verslag doen by Netwerk24, Maroela Media, eNuus en KykNET Verslag hul rol binne Suid-Afrika as jong demokrasie?**

Die navorser beantwoord bogenoemde vraag deur die data wat met die semi-gestruktureerde onderhoude ingesamel is, te interpreteer en te bespreek aan die hand van die betrokke literatuur en teorieë wat voorgestel is in Hoofstuk 2 en Hoofstuk 3. Hierdie hoofstuk sit ook moontlike toekomstige studies oor hierdie onderwerp uiteen na aanleiding van leemtes wat in die studie geïdentifiseer is. Vervolgens verskaf die navorser eers 'n bondige opsomming van die studie as geheel.

6.2 Opsomming van literatuuroorsig en teoretiese raamwerk

6.2.1 Literatuuroorsig

Hoofstuk 2 het die konsepte en temas wat sentraal is tot die studie verken deur die literatuur wat op die navorsingsfenomeen van toepassing is, te bespreek. Eerstens is 'n oorsig gegee van die belangrikheid van die media se rol in 'n veelparty-demokrasie soos Suid-Afrika vervul. Daarna is na die gapings in die bestaande navorsing verwys, wat daarop dui dat daar relatief min navorsingstudies is wat daarop gefokus was om 'n beter begrip te verkry van hoe Suid-Afrikaanse joernaliste hul rol beskou. Die navorser het ook geen bestaande navorsingstudies gevind wat spesifiek daarop gefokus is om Afrikaanse politieke

verslaggewers se rolbeskouing te ondersoek nie. Hierdie hoofstuk het ook gefokus op die Afrikaanse joernalistieke landskap, en het politieke joernalistiek in Suid-Afrika aan die hand van die beskikbare literatuur uiteengesit. Sodoende is bevestig dat die media onder verskillende regimes in Suid-Afrika 'n troebel verhouding met die regering gehad het. Dit is ook bevestig dat die Afrikaanse media noue bande met die regering van die NP gehad het en gevolglik die apartheidsregime beskerm het. Dit word egter ook beklemtoon dat die verhouding tussen die hoofstroom Afrikaanse media en die regering 'n ommekeer beleef het voor en na demokrasie-wording.

Voorts het die hoofstuk 'n bondige oorsig gebied oor elkeen van die instellings – Netwerk24, Maroela Media, eNuus en KykNET Verslag – wat vir die studie gebruik is. Die literatuuroorsig bespreek ook die normatiewe rol van die media en studies wat reeds daarvoor uitgevoer is met betrekking tot joernaliste se rolpersepsie. Dit blyk duidelik uit die studies wat die navorser geraadpleeg het dat joernaliste se eie rolpersepsie belangrik is, aangesien hul rolbeskouing 'n direkte impak het op die werk wat hulle doen. Dit word oor die algemeen aanvaar dat daar 'n universele rol vir joernaliste is, naamlik dat hulle 'n professionele gemeenskap is wat hulle kennis en oortuigings deel om die samelewing ingelig te hou. Wat ook duidelik uit die literatuurstudie blyk, is dat joernaliste meer as een rol kan inneem tydens hul verslaggewing.

6.2.2 Teoretiese raamwerk

Die navorser het in Hoofstuk 3 normatiewe mediateorieë bespreek wat van toepassing is op dié studie van die rolbelewenis van Afrikaanse politieke verslaggewers. Die studie steun, eerstens, sterk op die basiese eienskappe van die sosiale-verantwoordelikheidsteorie, soos toegepas binne die Suid-Afrikaanse samelewing. Die doel van die studie was om vas te stel of Afrikaanse joernaliste bloot aanvaar dat hulle 'n sosiale verantwoordelikheid het en of hulle eerder 'n libertynse wagbond- as 'n ontwikkelingsrol inneem tydens die uitvoering van hul daaglikse take. Die navorser het ondersoek of die een teorie nie noodwendig die ander uitsluit nie en dat daar vanuit 'n kombinasie van normatiewe uitgangspunte beriggewing gedoen word. Die navorser wou dus bepaal of Afrikaanse joernaliste afwyk van die verstek teoretiese raamwerk wat in Suid-Afrika algemeen aanvaar word, en hul rol as kritiese waghonde inneem, in lyn met die libertynse benadering en of hulle eerder 'n konstruktiewe

rol inneem om die demokrasie te versterk, in lyn met die ontwikkelingsbenadering.

6.2.3 Navorsingsmetodologie

Hoofstuk 5 het die resultate wat tydens die voer van semi-gestruktureerde onderhoude met die 17 joernaliste by die Afrikaanse media-instellings Netwerk24, Maroela Media, eNuus en KykNET Verslag, gerapporteer. Die navorser het die data wat met die semi-gestruktureerde onderhoude ingesamel is deur middel van tematiese analise ontleed. Hierdie resultate is belyn met die teorieë wat in Hoofstuk 2 bespreek is. In Hoofstuk 4 het die navorser die navorsingsontwerp en die navorsingsmetodologie van die studie bespreek deur die navorsingsontwerp, data-insamelingsmetode, data-ontledingsmetode, etiese oorwegings en beperkings tot die studie in oënskou te neem. Die hoofstuk het die navorsingsbenadering bespreek wat toegepas is om die navorsingsdoelwit van die studie te bereik. Die navorsingsmetodologie van die kwalitatiewe veldnavorsingstudie wat in die studie gebruik is, is bespreek. Semi-gestruktureerde onderhoude is as data-insamelingstegniek gebruik en die navorser het die data ontleed deur middel van tematiese analise. Die etiese kwessies wat die navorser in ag geneem het, is ook in die hoofstuk bespreek sowel as die tekortkominge en beperkings wat die navorsing in die uitvoer van die studie ervaar het. Hierdie hoofstuk het die basis gelê vir die volgende hoofstuk, waar die navorser die data wat ingesamel is, aangebied en ontleed het. Hoofstuk 5 het derhalwe die basis gelê vir Hoofstuk 6, wat tot 'n gevolgtrekking van die studie kom.

6.3 Beantwoording van navorsingsvrae

In hierdie onderafdeling word die algemene en spesifieke navorsingsvrae beantwoord. Die antwoorde is gebaseer op data wat ingesamel is tydens die semi-gestruktureerde onderhoude wat aan die hand van die betrokke teorieë en literatuur, soos voorgestel is in Hoofstuk 2 en Hoofstuk 3, ontleed is.

Die eerste spesifieke navorsingsvraag in die studie was:

SV1: Watter etiese raamwerk en beginsels onderskryf Afrikaanse joernaliste tydens politieke verslaggewing?

Die sosiale-verantwoordelikheidsteorie, wat in Hoofstuk 3 bespreek is, kom daarop neer dat die media 'n verantwoordelikheid teenoor die samelewing het. Volgens die data wat tydens

die onderhoude ingesamel is, beskou die deelnemers dit as hul grootste verantwoordelikheid om die samelewing in te lig. Dit blyk dus dat die deelnemers hul verantwoordelikheid teenoor hul lesers en kykers tot 'n groot mate gelykstel aan etiese verslaggewing. Dit het uit die ontleding van die data duidelik geblyk dat die deelnemers vanuit 'n streng etiese raamwerk verslag doen oor politiek. Die deelnemers het ongeag hul uiteenlopende vlakke van opleiding, ervaring en werkgewers, beklemtoon dat professionele etiese kodes die basis van hul politieke verslaggewing is. Soos bespreek in Hoofstuk 2, dien die Suid-Afrikaanse Persraad se etiese en gedragskode vir druk- en aanlynmedia as riglyn vir redakteurs, uitgewers en joernaliste om eties verslag te doen. Deelnemers beskou die Perskode soos uiteengesit deur die Suid-Afrikaanse Persraad as die belangrikste etiese kode.

Hoewel die algemene grondslag van deelnemers se etiese raamwerk ooreenstem, is daar ook spesifieke etiese oorwegings wat die deelnemers in hul verslaggewing implementeer. Vir die meeste van die deelnemers is die mees algemene etiese oorweging, naas die Perskode, die media-organisasie waar die individu in diens is, se etiese raamwerk. Die raamwerk is in die meeste van die gevalle ook gegrond op die Suid-Afrikaanse Perskode, maar daar is ook unieke kenmerke by die verskeie media-organisasies waarop hul etiek gebaseer word. Maroela Media is byvoorbeeld op “Christelike waardes” gebaseer, en dus moet joernaliste dit ook in ag neem in hul politieke verslaggewing. Volgens deelnemers behels dit dat godslasterlike woorde nie gepubliseer word nie en dat die opinies van ontleders wat nie hulle waardes deel nie, nie op die nuusblad mag verskyn nie. Die ander drie organisasies het egter beklemtoon dat geloofsoortuigings nie in ag geneem word in politieke verslaggewing nie, maar dat algemene joernalistieke beginsels wel 'n belangrike rol speel.

Die basiese joernalistieke beginsels soos akkuraatheid, objektiwiteit, onafhanklikheid en onpartydigheid is vir die meerderheid deelnemers belangrik in hul politieke verslaggewing. Die meeste deelnemers het objektiwiteit beklemtoon. Dit is veral die jonger deelnemers wat beklemtoon het dat objektiwiteit gedurende joernalistieke opleiding as die belangrikste aspek van beriggewing beskou word, maar dat dit ook dikwels die moeilikste beginsel is om toe te pas, juis omdat elke individu 'n persoonlike raamwerk het. Een van die joernaliste, met meer as 30 jaar ervaring, het spesifiek hierby aangesluit en genoem dat objektiwiteit uiters moeilik, indien nie onmoontlik is nie, omdat 'n joernalis nooit werklik hom of haar “kan

losmaak van jouself nie” en dat ander beginsels, onder meer onpartydigheid, die belangrikste doelwit in etiese politieke verslaggewing behoort te wees.

Dit het duidelik geblyk dat Afrikaanse joernaliste wat oor politiek verslag doen ook hul eie etiese raamwerk ontwikkel, wat deur die jare verander en aangepas word. Die professionele kodes soos onderskryf deur die Persraad in samewerking met hul onderskeie media-organisasie se etiese riglyne word dus as die basis in beriggewing gebruik.

SV2: Hoe beskryf Afrikaanse joernaliste hul rol as die sogenaamde “waghond”?

Dit het duidelik uit die literatuurstudie geblyk dat joernaliste in ontluikende demokrasieë die rol van “waghond” steeds as die primêre rol in baie samelewings beskou. Die waghond-rol is in lyn met die libertynse benadering wat persvryheid, onafhanklikheid en objektiwiteit onderstreep. Soos bespreek in Hoofstuk 3, kom die libertynse teorie daarop neer dat die media as ’n waghond moet dien en vry moet voel om enigiets na goeddunke en vry van eksterne sensuur te publiseer. Dit beteken volgens Diederichs en De Beer (1998:104) dat die media namens die samelewing optree, onder meer deur ’n wakende oog oor die regering te hou.

In Hoofstuk 2 is verwys na emeritus-aartsbiskop Desmond Tutu wat by die openbare verhore van die Waarheids- en Versoeningskommissie gesê het dat die Afrikaanse media apartheid ondersteun het, grootliks as ’n mondstuk vir die regerende elite opgetree het en bykans nooit as ’n waghond opgetree het nie. In teenstelling daarmee het die deelnemers aan die studie beklemtoon dat hulle in ’n post-apartheid Suid-Afrika hul rol as “waghond” as hul primêre rol beskou.

Dit blyk uit die navorsingsdata dat Afrikaanse joernaliste wat oor politiek verslag doen van mening is dat hulle diegene in magsposisies verantwoordbaar hou deur die samelewing in te lig. Verskeie deelnemers het daarvan melding gemaak dat die media ’n belangrike rol het om te waak teen die verbokkeling van die demokrasie. Hulle het dus hul rol hoofsaaklik as kritiese waghonde beleef wat ten doel het om politici aanspreeklik te hou en sodoende te verhoed dat die demokrasie in ’n diktatorskap verval.

Deelnemers besef dat beriggewing en die bekendmaking van sekere inligting oor regeringslui moontlik negatiewe gevolge vir die land kan inhou, soos byvoorbeeld 'n krediet-afgradering. Desondanks glo die joernaliste dat dit in 'n demokrasie noodsaaklik is om steeds sodanige inligting bekend te maak. Die deelnemers het byvoorbeeld verwys na verslaggewing oor die krisis by die SAUK, berigte oor Nkandla en die blootlê van die Guptas en staatskaping. Die joernaliste was deeglik bewus daarvan dat sodanige onthullings die land in 'n slegte lig plaas, maar dat hulle 'n verantwoordelikheid teenoor die publiek het om die inligting bekend te maak.

Hoewel hulle nooit doelbewus probeer konflik aanhits deur die waghondrol in te neem nie, glo van die deelnemers dat dit ook nie hul rol is om verslaggewing aan te pas ten einde konflik te minimaliseer nie. Een van die deelnemers het dit gestel dat hoewel hy nooit die demokrasie doelbewustelik wil skaad nie, hy ook nie uit sy pad sal gaan om die nuus “sagter te stel” nie, al kan dit tot konflik en ongelukkigheid lei. Die deelnemers beskou oor die algemeen die rol as waghond in die huidige politiek klimaat belangriker as ooit tevore, in die lig van korrupsie en staatskaping. Om diegene in magsposisies verantwoordbaar te hou, blyk dus een van die hoofprioriteite te wees van Afrikaanse joernaliste wat oor politiek verslag doen.

Uit die onderhouddata is dit dus duidelik dat Afrikaanse joernaliste wat oor politiek verslag doen, hul rol hoofsaaklik as kritiese waghonde beleef.

SV3: Tot hoe 'n mate beskou Afrikaanse joernaliste die ontwikkelingsrol van die media as hul verantwoordelikheid?

In Hoofstuk 3 het die navorser verduidelik dat die alternatiewe normatiewe siening, die ontwikkelingsmodel, tot 'n mate 'n teenpool vorm vir die libertynse teorie, wat dikwels in die Weste aangetref word. Daar word soms aangevoer dat die ontwikkelingsteorie ook in die Suid-Afrikaanse konteks van toepassing is. Hierdie model is gegrond op die argument dat die massamedia deel is van 'n groter ideaal om nasionale ontwikkeling te bevorder (Mischke, 2010). Joernaliste moet dien as agente van sosiale verandering en ontwikkeling in die samelewings waarin hulle funksioneer. Om dit te bereik, eis die spesifieke normatiewe teoretiese raamwerk 'n soort vennootskap tussen die staat en joernalistiek.

Daar word dikwels van joernaliste in demokrasieë soos Suid-Afrika verwag om die algemene welstand van die samelewing in ag te neem tydens hul verslaggewing. Soos egter duidelik uit die onderhoude geblyk het, het die deelnemers aan hierdie studie benadruk dat hulle nie 'n verantwoordelikheid teenoor ontwikkelingsdoelwitte as hul primêre doel ag nie. Wanneer die navorser die konsep van 'n ontwikkelingsjoernalis aangeroei het, het die joernaliste deurentyd terugverwys na die waghond-rol. Volgens die joernaliste is die media se eerste verantwoordelikheid om die samelewing behoorlik in te lig. Die meerderheid deelnemers het dit duidelik gestel dat hulle dus nie hulself as ontwikkelingsjoernaliste beskou nie, maar eerder as waghonde wat die werklikhede wat in Suid-Afrika aangaan, wil blootlê – veral wat betref korrupsie onder politici. Die Afrikaanse joernaliste wat oor politiek verslag doen, is deeglik bewus van die feit dat sodanige inligting die land soms skade kan aandoen, maar volgens dié deelnemers is dit dikwels op die langtermyn in die beste belang van die land.

Sommige deelnemers het wel erken dat hulle 'n balans probeer vind tussen hul rol as waghond en die ontwikkelingsrol van die media. Deelnemers is dit eens dat soos sake vandag in Suid-Afrika is, staan die waghondrol primêr, hoewel die een rol nie heeltemal die ander rol uitsluit nie. Die deelnemers noem dat dit moontlik is om te poog om 'n middeweg tussen die uiteenlopende rolle te vind.

Die navorser sou dus aanvoer dat joernaliste wel die rol van beide waghond en ontwikkelingsjoernalis kan vertolk, afhangend van die soort joernalistiek wat hulle beoefen. Vir Afrikaanse joernaliste wat oor politiek verslag doen, is die waghond-rol duidelik die belangrikste, hoewel hulle nie blind is vir hul verantwoordelikheid om tot die land se algemene welstand by te dra nie.

Die finale spesifieke navorsingsvraag wat deur die studie beantwoord word, is:

SV4: Tot watter mate beïnvloed die verlede Afrikaanse joernaliste se rolbelevens en die wyse waarop hulle politieke verslaggewing doen?

Soos bespreek in Hoofstuk 2, maak Wigston (2007:44) die stelling dat die Suid-Afrikaanse media nog altyd gekategoriseer is volgens ras en taal. Dit was veral die geval tydens die apartheidsera, toe die noue band tussen die Afrikaanse media en die regering van die

Afrikaner-nasionalistiese bewind nie te betwyfel was nie. Die Afrikaanse media is dus gedurende die apartheidsjare skerp gekritiseer vir sy rol om spesifiek die agenda van die NP-regering te bevorder.

Die persepsie bestaan derhalwe dat die Afrikaanse media steeds vandag hierdie las van sy verbintnisse tydens die apartheidsera saamdra. Aan die ander kant word daar dikwels ook aangevoer dat die Afrikaanse media in die nuwe demokratiese bestel skerp krities is teenoor die regerende party, die ANC.

Die navorser wou dus ondersoek instel of die Afrikaanse joernaliste binne 'n post-apartheidsamelewing steeds onder die indruk is dat hul verslaggewing deur die verlede beïnvloed word en hoe dit moontlik hul rolpersepsie raak. Die deelnemers het uiteenlopende opinies gehad oor die persepsie dat Afrikaanse media-organisasies nog die las van die verlede dra. Die algemene siening was dat die Afrikaanse media nog nie heeltemal hierdie historiese persepsie afgeskud het nie. 'n Groot meerderheid van die deelnemers het beweer dat die Afrikaanse media nog tot 'n mate "onder daai wolk is".

Tog voel die deelnemers dat hierdie persepsie begin verdwyn. In 'n poging om afstand te doen van hierdie persepsie maak talle van die deelnemers ook 'n doelbewuste keuse om die las af te skud en so ook deels by te dra tot demokrasie en versoening.

Ten einde tot 'n finale gevolgtrekking te kom, som die navorser die vier spesifieke vrae in een algemene navorsingsvraag op:

Hoe beskryf Afrikaanse joernaliste wat oor politiek verslag doen by Netwerk24, Maroela Media, eNuus en KykNET Verslag hul rol binne Suid-Afrika as jong demokrasie?

Dit is duidelik dat daar sedert die begin van die demokratiese regering uiteenlopende verwagtinge oor die rol van die Afrikaanse media was en steeds is. Dit het in die demokratiese samelewing ook al tot gereelde botsings gelei. Dit is verder duidelik dat Suid-Afrika meer verdeeld is oor die rol van die media as ooit vantevore, wat 'n direkte impak op die aard van verslaggewing het. Daar is oor die algemeen twee uiteenlopende standpunte:

Joernaliste wat van mening is dat hul verantwoordelikheid by die regering lê, teenoor joernaliste wat van mening is dat hul verantwoordelikheid by die samelewing lê.

Afrikaanse joernaliste beleef hul rol hoofsaaklik as kritiese waghonde wat ten doel het om politici aanspreeklik te hou. Sodoende wil die joernaliste verhoed dat die demokrasie in 'n diktatorskap verval. Die media se eerste verantwoordelikheid, volgens die deelnemers, is om die samelewing behoorlik in te lig. Die meerderheid joernaliste het dit duidelik gestel dat hulle nie hulself as ontwikkelingsjoernaliste beskou nie, maar eerder as waghonde wat die werklikhede van wat in die land aangaan blootlê, veral korrupsie onder politici. Die deelnemers beleef egter nie die rol as eksklusief nie, aangesien hulle ook die welstand van die samelewing in ag neem in hul verslaggewing. Die deelnemers poog dus om 'n middeweg te volg tussen verskillende uiteenlopende rolle wat joernaliste kan en moet vertolk.

Dit het ook uit die studie geblyk dat Afrikaanse joernaliste se rolbelevens, en dus die wyse waarop hulle politieke verslaggewing doen, steeds soms gebuk gaan onder die las van die verlede toe die meerderheid Afrikaanse media as ondersteuners van die regering en argumentsonthalwe dus ook as ontwikkelingsjoernaliste gefunksioneer het. Daarom is dit juis belangrik vir Afrikaanse joernaliste om in die nuwe demokratiese bestel elke dag deur hul verslaggewing te bewys dat hulle kritiese waghonde is. Hierdie navorser stem saam dat dit wel van kardinale belang is dat joernaliste die rol van waghond inneem, veral in die huidige politieke klimaat in Suid-Afrika, waar korrupsie en staatskaping daaglikse verskynsels is wat al meer deur die media blootgelê word. Die navorser is egter ook van mening, soos vorige studies ook al bevind het, dat daar nie een enkele rol is wat die media uitsluitlik vertolk nie. Afrikaanse joernaliste wat oor politiek verslag doen, neem dus eerstens die rol van die waghond in terwyl hulle steeds hul verantwoordelikheid nakom om landsburgers met inligting te bemagtig.

6.4 Algemene gevolgtrekking

Die hoofdoel van die studie was om te bepaal hoe Afrikaanse joernaliste wat by die media-instellings Netwerk24, Maroela Media, eNuus en KykNET Verslag oor politiek verslag doen, hul rol binne Suid-Afrika as jong demokrasie beskou.

Die studie het bevind dat Afrikaanse politieke joernaliste voorkeur gee aan die sogenaamde waghond-rol. Die navorser sou dus kon aanvoer dat die Afrikaanse media binne 'n libertynse raamwerk eerder as 'n ontwikkelingsraamwerk funksioneer. Kennis moet egter geneem word van die feit dat die joernaliste steeds bewus is van hul verantwoordelikheid teenoor die samelewing.

Derhalwe is die navorser se finale gevolgtrekking dat Afrikaanse joernaliste wat oor politiek verslag doen aan normatiewe riglyne voldoen, wat beskou kan word as 'n kombinasie van 'n sosiale-verantwoordelikhedsraamwerk en 'n libertynse tradisie. Met ander woorde: Afrikaanse joernaliste wat vir Netwerk24, Maroela Media, eNuus en kykNET Verslag oor politiek verslag doen, sien hulself as kritiese waghonde wat 'n verantwoordelikheid teenoor die samelewing het om eties verslag te doen en om diegene in magsposisies verantwoordbaar te hou.

6.5 Voorstelle vir toekomstige navorsing

Die navorser stel voor dat 'n opvolgstudie onderneem word wat die openbare uitsaaier betrek ten einde te bepaal of daar 'n alternatiewe rolbelewenis by Afrikaanse joernaliste is wat by die openbare uitsaaier, die SAUK, werksaam is. Die vergelykende studie sal dus kan vasstel of daar 'n verskil is tussen die rolpersepsies van joernaliste wat deur die openbare uitsaaier in diens geneem word en diegene wat in diens van privaat media-organisasies is.

Ondersoek kan ook verder ingestel word na hoe Afrikaanse joernaliste wat oor politiek verslag doen, vergelyk met dié van ander Suid-Afrikaanse media-groeperings, soos Engelse media, sowel as media wat in ander inheemse tale verslag doen. Die vergelykende studie kan ook gebruik word om die algehele rolpersepsie te bepaal van politieke verslaggewing in die Suid-Afrikaanse medialandskap.

Verwysings

- Amadi, F.A. 2011. Broadening mass communication research for enhanced media practice. *Global Media Journal African Edition*, 5(1): 1-98.
- Armoudian, M. 2011. *Kill the Messenger: The Media's Role in the Fate of the World*. Los Angeles: Prometheus Books.
- Aucamp, J.M. 2010. *Die Nasionale Party van Suid-Afrika se laaste dekade as regerende party, 1984-1994*. PhD-studie. Bloemfontein: Universiteit van die Vrystaat.
- Babbie, E. & Mouton, J. 2001. *The Practice of Social Research*. Oxford: Oxford University Press.
- Basson, A. 2014. Hoe raak ons van Zuma ontslae? [AANLYN] Beskikbaar by: <http://www.netwerk24.com/Stemme/Menings/Hoe-raak-ons-van-Zuma-ontslae-20140816-2>. [2017, Maart 13].
- Beukman, B. 2017. *Sterk hoofstroom media moet kollig hierop hou*, in Die Burger. [AANLYN] Beskikbaar by: <https://www.pressreader.com/south-africa/die-burger/20170227/281582355406711> [2017, Junie 5].
- Berger, G. 2001. De-racialization, Democracy and Development: Transformation of the South African Media 1994-2000. In Tomaselli, K (red.) *Media, Democracy and Renewal in Southern Africa*. Colorado Springs: International Academic Publishers. 151-175.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. 2007. *Research Methods in Education*. New York: Routledge.
- Confraria, H. Godinho, M.M. & Wang, L. 2017. Determinants of citation impact: A comparative analysis of the Global South versus the Global North. *Science Direct*, 46(1): 265-279.
- Cowling, L. 2015. Divisions widen on the role of journalists in SA. [AANLYN] Beskikbaar by: <http://ewn.co.za/2015/10/19/OPINION-Divisions-widen-on-the-role-of-journalists-in-SA>. [2017, Julie 24].
- Cresswell, J. 2007. *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing among five approaches*. Thousand Oaks: Sage Publications.

- Crookes, P. & Davies, S. (eds.). 2004. *Research into Practice: Essential Skills for Interpreting and Applying Research in Nursing and Health Care*. Edinburgh: Bailliere Tindall.
- Curran. J. 2011. *Media and Democracy*. Londen: Routledge.
- De Beer, A.S., Malila, V., Beckett, S. & Wasserman, H. 2016. Binary Opposites – Can South African Journalists be Both Watchdogs and Developmental Journalists? *Journal of African Media Studies*, 8(1):35-53.
- De Beer, A.S. 2011. Kyk terug na die toekoms: nuusobjektiwiteit en Niklas Luhmann se konsep van die realiteit van die massamedia. *Tydskrif vir Geesteswetenskappe*, 51(4): 613-630.
- De Beer, L. 2015. Inhoudsbestuur op die vakbond Solidariteit se Facebook-blad: 'n Verhoudingsbestuursperspektief. Ongepubliseerde M.A.-verhandeling, Potchefstroom: Noordwes-Universiteit.
- De Vos, A.S., Strydom, H., Fouché, C.B. & Delport, C.S.L. (eds.). 2011. *Research at grass roots - for the social sciences and human service professions*. 4th ed. Pretoria: Van Schaik.
- Diederichs, P. & De Beer, A. S. 1998. Newspapers. The Fourth Estate: A cornerstone of democracy. In A.S. De Beer (red.), *Mass media towards the millennium. The South African handbook of mass communication*. Pretoria: J. L. van Schaik. 85–116.
- Donsbach, W. 2008. Journalists' role perception, in W. Donsbach (ed.). *The International Encyclopedia of Communication*. Londen: Blackwell.
- Du Plooy, G.M. 2009. *Communication Research: Techniques, Methods and Applications*. Kaapstad: Juta.
- Du Preez, M. 2016. *Nkandla judgment: A splendid day for democracy*. [AANLYN] Beskikbaar by: <http://www.news24.com/Columnists/MaxduPreez/nkandla-judgment-a-splendid-day-for-democracy-20160331>. [2017, Junie 5].
- Du Preez, M, 2005. *Oranje, Blanje, Blues: 'n Nostalgiese Trip*. Kaapstad: Zebra Press.
- eNCA. 2017. ENCA Afrikaans [AANLYN] Beskikbaar by: <http://www.enca.com/encaafrikaans>. [2017, April 14].

- Engelbrecht, A. 2016. Kwalitatiewe navorsing: data-insameling en -analise, in I. Joubert, C. Hartell & K. Lombard. *Navorsing: 'n Gids vir die beginnervorsers*. Pretoria: Van Schaik. 109-129.
- Entman, R. M. 2010. Media framing biases and political power: Explaining slant in news of Campaign 2008. *Journalism*, 11(4):112-135.
- Joubert, I., Hartell, C. & Lombard, K. 2016. *Navorsing: 'n Gids vir die beginnervorsers*. Van Schaik: Pretoria.
- Forsyth, R., Morrell, B., Lipworth, W., Kerridge I., Jordens, C.F.C. & Chapman, S. 2012. Health Journalists' Perceptions of Their Professional Roles and Responsibilities for Ensuring the Veracity of Reports of Health Research. *Journal of Mass Media Ethics*, (27):130-141.
- Fouché, C.B. & Delport, C.S.L. 2002. Introduction to the research process, in A.S de Vos (ed.). *Research at grass roots for the social sciences and human service professions*. 2nd ed. Pretoria: Van Schaik Publishers. 77-91.
- Fourie, P.J. 2010. 'New' paradigms, 'new' theory and four priorities for South African mass communication and media research. *Journal Critical Arts*, 24(2):173 -191.
- Fourie, P.J. 2009. 'n Terugkeer na die onderdrukking van vryheid van spraak? Ooreenkomste tussen die apartheidsregering(s) en die ANC se optrede teen die media. *Tydskrif vir Geesteswetenskappe*, 49(1):62-84.
- Fourie, P.J. 2007. *Media Studies: Media history, media and society, vol 1*. Kaapstad: Juta.
- Fowler, F.J. 2008. *Survey Research Methods* (Applied Social Research Methods Series, no. 1). 3rd ed. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Freedom House. 2017. Freedom in the World [AANLYN] Beskikbaar by: <https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2016/south-africa>. [2017, Augustus 3].
- Froneman, J.D. 1997. Mediatransformasie dek die tafel vir 'n nuwe joernalistiek. *Literator*, 18(3):199-220.
- Greeff, M. 2011. Information collection: Interviewing, in A.S. de Vos, H. Strydom, C.B. Fouché & C.S.L. Delport (eds.). *Research at grass roots –for the social sciences and human service professions*. 4th ed. Pretoria: Van Schaik. 341-375.

- Grobler, J.M. 2001. *'n Ondersoek van Afrikaanssprekendes se behoeftes aan Afrikaanse televisieprogramme – 'n Gevallestudie*. Pretoria: Universiteit van Suid-Afrika.
- Hadland, A. 2007. *The South African print media, 1994-2004: An application and critique of comparative media systems theory*. PhD-studie. Kaapstad: Universiteit van Kaapstad.
- Hanusch, F. 2015. Combining detached watchdog journalism with development ideals: An exploration of Fijian journalism culture. *The International Communication Gazette*, 77(6):557-576.
- Hartell, C. & Bosman, L. 2016. Beplanning van 'n navorsingsvoorstel vir nagraadse studie, in I. Joubert, C. Hartell & K. Lombard. *Navorsing: 'n Gids vir die beginnervorsers*. Pretoria: Van Schaik. 19-49.
- Herscovitz, H.G. 2006. Brazilian journalists' perceptions of media roles, ethics and foreign influences on Brazilian journalism. *Journalism Studies*, 5(1):71-86.
- Hyde-Clarke, N. (ed.). 2011. *Communication and Media Ethics in South Africa*. Kaapstad: Juta.
- Johnson, D.E. 2011. The mass media's dual role: 'watchdog' and guardian of their own interests. *Journal of Public Affairs*, 14(3):369-378.
- Kodwa, Z. 2014. *Adriaan Basson condescending and self-important - ANC*. [AANLYN] Beskikbaar by: <http://www.politicsweb.co.za/news-and-analysis/adriaan-basson-condescending-and-selfimportant--an?sn=Marketingweb+detailhttp://www.politicsweb.co.za/news-and-analysis/adriaan-basson-condescending-and-> [2017, Maart 13].
- Kuhn, R. & Nielsen, R.K. 2013. *Political Journalism in Transition: Western Europe in a comparative perspective*. Londen: I.B. Tauris.
- kykNET. 2017. *KykNET Verslag*. [AANLYN] Beskikbaar by: <https://kyknet.dstv.com/program/kyknet-verslag>. [2017, April 27].
- Leedy, P.D. & Ormrod, J.E. 2005. *Practical research, planning and design*. 8th ed. Upper Saddle River: Merrill Prentice Hall.
- Lloyd, L. 2013. *South Africa's media 20 years after apartheid*. [AANLYN] Beskikbaar by: http://www.cima.ned.org/wp-content/uploads/2015/01/final_4.pdf [2017, April 27].

- Lohner, J., Banjac, S. & Neverla, I. 2016. *Journalistic practices, role perceptions and ethics in democratisation conflicts: Empirical findings from interviews with journalists in Egypt, Kenya, Serbia and South Africa*. MeCoDEM – Media, Conflict and DEMocratisation, [AANLYN] Beskikbaar by: http://www.mecodem.eu/wp-content/uploads/2015/05/Lohner-Banjac-Neverla-2016_Journalistic-practices-role-perceptions-and-ethics-in-democratisation-conflicts.pdf [2017, April 4].
- Lombard, K. 2016. Steekproefneming, in I. Joubert, C. Hartell & K. Lombard. *Navorsing: 'n Gids vir die beginnervorsers*. Pretoria: Van Schaik. 93-106.
- Mailovich, C. 2016. #Nkandla: Enige sege is danksy Mandy – Malema. [AANLYN] Beskikbaar by: <http://www.netwerk24.com/Nuus/Hof/nkandla-enige-sege-is-danksy-mandy-malema-20160209>. [2017, Junie 2].
- Maroela Media. 2017. *Wie is Maroela Media*. [AANLYN] Beskikbaar by: <http://maroelamedia.co.za/oor-ons/>. [2017, April 27].
- McCombs, M.E. 2014. *Setting the Agenda: Mass Media and Public Opinion*. New York: John Wiley & Sons.
- McQuail, D. 1987. *Theories of Mass Communication*. 2de Uitgawe. Londen: Sage.
- McQuail, D. 2010. *Mass Communication Theory*. 6de Uitgawe. Londen: Sage.
- Mischke, A. 2010. *Globale mediavryheid en plaaslike uitdagings*. [AANLYN] Beskikbaar by: <http://www.scielo.org.za/pdf/tvg/v50n4/v50n4a08.pdf>. [2017, Februarie 18].
- Mpofu, B. 1996. *Corporate monopoly in the South African print media: Implications for the alternative press with particular reference to New Nation*. Magister-studie [AANLYN] Beskikbaar by: <http://www.und.ac.za/und/ccms/articles/mpofu.htm> [2017, April 27].
- Mtimde, L. 2016. *Media Freedom: SA needs a free, accountable, transformed and diverse media*. [AANLYN] Beskikbaar by: <https://www.dailymaverick.co.za/opinionista/2016-05-19-media-freedom-sa-needs-a-free-accountable-transformed-and-diverse-media/#.WTF-TROGPLY>. [2017, April 27].
- Müller, L. 2014. *The impact of the mass media on the quality of democracy within a state remains a much overlooked area of study*. [AANLYN] Beskikbaar by: <http://blogs.lse.ac.uk/eurocrisispress/2014/12/10/the-impact-of-the-mass-media-on-the-quality-of-democracy-within-a-state-remains-a-much-overlooked-area-of-study/>. [2017, Junie 2].

- Nel, A. 2012. *Nonconformist Journalism: The Vrye Weekblad (Free Weekly Newspaper) as a form of Afrikaans resistance press in 1980s South Africa*. Universiteit Stellenbosch.
- Netwerk24. 2015. *Naspers sê op 100: 'Ons is jammer, SA'*. [AANLYN] Beskikbaar by: <http://www.netwerk24.com/Nuus/Politiek/Naspers-se-op-100-Ons-is-jammer-SA-20150726> [2017, Junie 2].
- Netwerk24. 2016. *Rapport se Prasa-ondersoek bekroon*. [AANLYN] Beskikbaar by: <http://www.netwerk24.com/Nuus/Algemeen/rapport-se-prasa-ondersoek-bekroon-20160319> [2017, Junie 2].
- Netwerk24. 2017. *Netwerk24 kry nuwe redakteur*. [AANLYN] Beskikbaar by: <http://www.netwerk24.com/Nuus/Algemeen/netwerk24-kry-nuwe-redakteur-20170331>. [2017, April 27].
- Ochs, M. 1986. *The African Press*. Cairo: The American University in Cairo Press.
- Orb, A., Eisenhauer, L. & Wynaden, D. 2001. Ethics in Qualitative Research. *Journal of Nursing Scholarship*, First Quarter:93-96.
- O'Sullivan, K. 2017. *The role of quality journalist in our democracy*. [AANLYN] <http://www.macgillsummerschool.com/the-role-of-quality-journalism-in-our-democracy/>. [2017, April 4].
- Patton, M. 1990. *Qualitative evaluation and research methods*. Beverly Hills, CA: Sage. 169-186.
- Pienaar, J. 2014. *Analysis: Reporting Nkandla – anatomy of a scandal, and how the media responded*. [AANLYN] Beskikbaar by: <https://www.dailymaverick.co.za/article/2014-01-20-analysis-reporting-nkandla-anatomy-of-a-scandal-and-how-the-media-responded/#.WTPG4xOGPLY>. [2017, Mei 4].
- Piontek, D. 2016. *Normative media theories: the media in the new democracies*. [AANLYN] Beskikbaar by: <http://pressto.amu.edu.pl/>. [2017, Augustus 23].
- Press Council. 2017. *Code of ethics and conduct for South African print and online media*. [AANLYN] Beskikbaar by: <http://www.presscouncil.org.za/ContentPage?code=PRESSCODE>. [2017, April 4].

- Rabe, L. 2016. Die belang van mediavryheid in Suid-Afrika: Tweehonderd jaar, twee gevallestudies, van die Magna Carta tot die Muilbandwet. *Tydskrif vir Geesteswetenskappe*, 56(3):856-872.
- Retief, J. 2002. *Media Ethics: An Introduction to Responsible Journalism*. Kaapstad: Oxford University Press.
- Rodny-Gumede, Y. M. 2014. South African journalists' conceptualisation of professionalism and deviations from normative liberal values. *Communicare: Journal for Communication Sciences in Southern Africa*, 33(2):54-68.
- Romano, A. 1998. Normative theories of development journalism: State versus practitioner theories in Indonesia. *Australian Journalism Review*, 20(2):60-87.
- Rossouw, M. 2009. *Zuma's R65m Nkandla splurge*. [AANLYN] Beskikbaar by: <https://mg.co.za/article/2009-12-04-zumas-r65m-nkandla-splurge>. [2017, April 6].
- Saunderson-Meyer, W. 2017. *The #GuptaLeaks are becoming a deluge*. [AANLYN] Beskikbaar by: <http://www.politicsweb.co.za/comment/the-guptaleaks-are-becoming-a-deluge>. [2017, Julie 24].
- Scholtz, L. 2017. *Media moet die lig laat skyn*. [AANLYN] Beskikbaar by: <http://www.netwerk24.com/Stemme/Menings/media-moet-die-lig-laat-skyn-20170301>. [2017, April 6].
- Serfontein, J. 2015. *Die grondwetlikheid van staats- en administratiefregtelike beperkings op mediavryheid in Suid-Afrika*. Magister-studie. Potchefstroom: Noordwes-Universiteit.
- Severin, W.K. & Tankard, J.W. 1992. *Communication Theories: Origins, methodes, and uses in the mass media*. New York: Longman.
- Severs, E., Celis, K. & Meier P. 2013. De substantiële vertegenwoordiging van moslimvrouwen. *Politiek-wetenschappelijk tijdschrift van de Lage Landen*, 55(4):429-435.
- Siebert, F.S., Peterson, T.B. & Schramm, W. 1956. *Four theories of the press*. Urbana: University of Illinois Press.
- Skjerdal, T. S. 2001. *Responsible watchdogs? Normative theories of the press in post-apartheid South Africa*. Magister-studie. Durban: Universiteit van KwaZulu-Natal.
- Skovsgaard, M. 2013. A reality check: How journalists' role perceptions impact their implementation of the objectivity norm. *Journalism*, 14(1):22-42.

- Steyn, T. 2009. *Die beleving van stres by vroulike bestuurders*. Magister-studie [AANLYN] Beskikbaar by: <http://uir.unisa.ac.za/handle/10500/1800>. [2017, Maart 2].
- Suid-Afrika. 1996. Die Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika. [AANLYN] Beskikbaar by: <http://www.justice.gov.za/legislation/constitution/SACConstitution-web-afr.pdf> [2017, April 2].
- Tabane, O.J.J. 2015. Government and media relationship in South Africa, what can be done? [AANLYN] Beskikbaar by: <http://www.journalism.co.za/blog/opinion-government-media-relationship-south-africa-done/>. [2017, April 5].
- Thamm. M. 2016. *SABC inquiry: Minister Faith Muthambi gets fried*. [AANLYN] Beskikbaar by: <https://www.dailymaverick.co.za/article/2016-12-15-sabc-inquiry-minister-faith-muthambi-gets-fried/#.WcH6YNMjHBI>. [2017, September 20].
- Tomaselli. K.G. 2003. “Our Culture” vs “Foreign Culture”: An essay on ontological and professional issues in African journalism. *Gazette*, 65(6):427-441.
- Truter, C. 2005. *Burgerlike joernalistiek in die Suid-Afrikaanse konteks: 'n Ondersoek na die insluiting van gemarginaliseerde gemeenskappe deur herberaming met verwysing na projekte van die Cape Argus en Kaap-Rapport*. Magister-studie [AANLYN] Beskikbaar by: [file:///Users/user/Downloads/Truter_burgerlike_2005%20\(3\).pdf](file:///Users/user/Downloads/Truter_burgerlike_2005%20(3).pdf). [2017, Maart 2].
- Tuchman, G. 1978. *Making news: a study in the construction of reality*. New York: The Free Press.
- Verhoef, M. 1997. Die transformasie van Afrikaans – die afgelope dekade se mediadebat in oënskou. *Literator IS(I)* April 1997:1-19.
- Walgrave, S. & Van Aelst, P. 2016. *Oxford Research Encyclopedia of Politics*. 1ste Uitgawe. Oxford: Oxford University Press.
- Ward J.A. & Wasserman, H. 2010. Towards an Open Ethics: Implications of New Media Platforms for Global Ethics Discourse. *Journal of Mass Media Ethics*, 25(4):275-292.
- Wasserman, H. 2009a. “Ons is nie so nie”: Vryheid van spraak en die ontkenning van rassisme in die Afrikaanse pers. *Tydskrif vir Geesteswetenskappe*, 49(1):111-127.
- Wasserman, H. 2009. Learning a new language. Culture, ideology and economics in Afrikaans media after apartheid. *International Journal of Cultural Studies*, 12(1):61-80.

Wasserman, H. 2013. *Die media, demokrasie en burgerlike deelname: 'n Etiek van luister*. [AANLYN] Beskikbaar by: <http://www.litnet.co.za/die-media-demokrasie-en-burgerlike-deelname-n-etiek-van-luister/>. [2017, Februarie 17].

Wasserman, H. & De Beer, A.S. 2012. Fragile Affair: The Relationship Between the Mainstream Media and Government in Post-Apartheid South Africa. *Journal of Mass Media Ethics*, 20(2, 3):192-208.

Weideman, 2017. *Media moet sterk staan*. [AANLYN] Beskikbaar by: <http://www.netwerk24.com/Stemme/Menings/media-moet-sterk-staan-20170502-2>. [2017, Februarie 23].

Wigston, D. 2007. A History of the South African Media, in Fourie, P.J. 2007. *Media Studies: Media history, media and society, vol 1*. Kaapstad: Juta.

Worlds of Journalism. 2017. *Worlds of Journalism*. [AANLYN] Beskikbaar by: <http://www.worldsofjournalism.org/>. [2017, Februarie 23].

Zelizer B. 2007. On “having been there”: “Eyewitnessing” as a journalistic key word. *Critical Studies in Media Communication*, 24:408-428.

Persoonlike onderhoude:

- Deelnemer 1. 2017. Parlementêre burohoof. Netwerk24. 23 Junie. Kaapstad.
- Deelnemer 2. 2017. Parlementêre joernalis. Netwerk24. 23 Junie, Kaapstad.
- Deelnemer 3. 2017. Parlementêre joernalis. Netwerk24. 23 Junie, Kaapstad.
- Deelnemer 4. 2017. Parlementêre joernalis. Netwerk24. 23 Junie, Kaapstad.
- Deelnemer 5. 2017. Parlementêre joernalis. Netwerk24. 23 Junie, Kaapstad.
- Deelnemer 6. 2017. Nuusredakteur en verslaggewer. Maroela Media. 3 Julie, Pretoria.
- Deelnemer 7. 2017. Junior joernalis. Maroela Media. 3 Julie. (e-pos)
- Deelnemer 8. 2017. Senior joernalis. Maroela Media. 3 Julie, Pretoria.
- Deelnemer 9. 2017. Senior joernalis. Maroela Media. 3 Julie. (e-pos)
- Deelnemer 10. 2017. Junior joernalis. Maroela Media. 3 Julie, Pretoria.
- Deelnemer 11. 2017. Senior joernalis. eNuus. 5 Julie. (e-pos)
- Deelnemer 12. 2017. Senior joernalis. eNuus. 5 Julie, Johannesburg.
- Deelnemer 13. 2017. Senior joernalis. eNuus. 5 Julie, Johannesburg. (e-pos)
- Deelnemer 14. 2017. Senior joernalis. KykNET Verslag. 7 Julie, Johannesburg.
- Deelnemer 15. 2017. Senior joernalis. KykNET Verslag. 7 Julie, Johannesburg.
- Deelnemer 16. 2017. Senior joernalis. KykNET Verslag. 7 Julie, Johannesburg.
- Deelnemer 17. 2017. Senior joernalis. KykNET Verslag. 7 Julie, Johannesburg.

Addendum A: Die Suid-Afrikaanse Perskode

The South African National Editors' Forum (Sanef)

Code of ethics and conduct for South African print and online media

(Effective from January 1, 2016)

The Press Council of South Africa and the Interactive Advertising Bureau South Africa adopt the following Code for print and online media (together referred to as "the media").

PREAMBLE

The media exist to serve society. Their freedom provides for independent scrutiny of the forces that shape society, and is essential to realising the promise of democracy. It enables citizens to make informed judgments on the issues of the day, a role whose centrality is recognised in the South African Constitution.

Section 16 of the Bill of Rights provides that:

1. (1) Everyone has the right to freedom of expression, which includes:

1. (a) Freedom of the press and other media;
2. (b) Freedom to receive and impart information or ideas;
3. (c) Freedom of artistic creativity; and
4. (d) Academic freedom and freedom of scientific research.

2. (2) The right in subsection (1) does not extend to:

1. (a) Propaganda for war;
2. (b) Incitement of imminent violence; or
3. (c) Advocacy of hatred that is based on race, ethnicity, gender or religion, and that constitutes incitement to cause harm.

The media strive to hold these rights in trust for the country's citizens; and they are subject to the same rights and duties as the individual. Everyone has the duty to defend and further these rights, in recognition of the struggles that created them: the media, the public and government, who all make up the democratic state. The media's work is guided at all times by the public interest, understood to describe information of legitimate interest or importance to citizens. As journalists we commit ourselves to the highest standards, to maintain credibility and keep the trust of the public. This means always striving for truth, avoiding unnecessary harm, reflecting a multiplicity of voices in our coverage of events, showing a special concern for children and other vulnerable groups, exhibiting sensitivity to the cultural customs of their readers and the subjects of their reportage, and acting independently.

Skakel na volledige Perskode:

<http://www.presscouncil.org.za/ContentPage?code=PRESSCODE>

Addendum B: Toelatingsbriewe van redakteurs Netwerk24, Maroela Media, eNuus en KykNET Verslag

Henriette Loubser <henriette.loubser@huisgenoot.com>
to Jo, me

Apr 11 (10 days ago) ☆

Afrikaans > English > [Translate message](#) [Turn off for: Afrikaans](#) ✕

Dankie Jo en Mia.
Mia, dit sal gaaf wees as jy my op die hoogte hou van hoe dinge vorder en met watter verslaggewers jy gaan onderhoude voer en dies meer.
Sien uit na die navorsingsinsigte.

Groete
Henriette

From: Jo Van Eeden
Sent: Tuesday, 11 April 2017 8:57 AM
To: Mia Spies <spiesmia@gmail.com>
Cc: Henriette Loubser <henriette.loubser@huisgenoot.com>
Subject: RE: Versoek om toestemming - US Studie

Hallo Mia,
Dankie vir jou geduld hiermee. Jy is welkom om met ons verslaggewers in gesprek te tree. Ons sal natuurlik graag aan die einde van jou studie toegang wil hê tot jou navorsing – enige insigte wat ons kan help om Netwerk24 te verbeter is welkom!
Ek cc Henriette Loubser, wat op 1 Junie by my oortas as redakteur, vir kennisname.
Groete,
Jo

NETWERK24
Johanna van Eeden
Hoofredakteur: Netwerk24/Die Burger/Beeld/Volksblad
Editor-in-chief: Netwerk24/Die Burger/Beeld/Volksblad
011 713 9719
083 419 6015
@JohannavanEeden

Versoek om toestemming - US Studie

Mia Spies
Beste Nico, Ek is 'n nagraadse student aan die Universiteit Stellenbosch se D...
Mar 27 (1 day ago) ☆

Nico Strydom <nico@maroelamedia.co.za>
to me

4:13 PM (1 minute ago) ☆

Afrikaans > English > [Translate message](#) [Turn off for: Afrikaans](#) ✕

Dagse Mia

Dankie vir jou e-pos. Hiermee gee ek toestemming dat jy die joernaliste mag kontak.

Ons sien uit om deel te wees van jou studie

Vriendelike groete

Nico Strydom
Nuusredakteur: Maroela Media
Tel: 012 644 4478
maroelamedia.co.za

maroela
media

Tel: 012 644 4413 • Posadres: Posbus 11760, Centurion, 0046
Hoofkantoor: H.v. DF Malanrylaan en Eendrachtstraat, Kloofsig, Centurion

www.maroelamedia.co.za

Mia Spies
 Beste Paul, Ek is 'n nagraadse student aan die Universiteit Stellenbosch se D...

3:08 PM (18 minutes ago) ☆

Paul Dunn <Paul.Dunn@enca.com>
 to me

3:16 PM (10 minutes ago) ☆

 Afrikaans > English [Translate message](#)

Turn off for: Afrikaans x

Hallo Mia,

Gaan gerus voort om die eNuus-joernaliste te kontak. Jy het my toestemming.

Groete,
Paul

From: Mia Spies [mailto:spiesmia@gmail.com]
Sent: Monday, 27 March, 2017 15:08
To: Paul Dunn
Subject: Versoek om toestemming - US Studie

Paul Dunn
 Deputy News Editor – eNuus

	Cape Town: Tel: +27 11 759 6393 Fax: +27 11 880 8884 Cell: +27 82 884 6214 GPS: 33°55'55.0" S, 18°25'34.0" E (Map)	Durban: e.SAT TV (PTY) Limited, 4 Stirling Street, Zonnebloem 7925, Western Cape, South Africa GPS: 29° 73.633" S, 31° 07.126" E (Map)	Johannesburg: e.SAT TV (PTY) Limited, 73 Richefond Circle Umhlange Ridge, Durban, 4319 GPS: 26° 07.683" S, 28° 01.892" E (Map)
--	--	--	--

www.eNCA.com

Versoek om toestemming - US Studie

Inbox x

Mia Spies
 Beste Werner, Ek is 'n nagraadse student aan die Universiteit Stellenbosch se...

Mar 27 (1 day ago) ☆

Werner Swart
 to me

3:40 PM (5 minutes ago) ☆

 Afrikaans > English [Translate message](#)

Turn off for: Afrikaans x

Beste Mia,

Gaan gerus voort.

Vriendelike groete,

WERNER SWART
 NUUSVERVAARDIGER/NEWS PRODUCER
 072 958 3461

 IDEA CANDY BUSINESS TRUST • FIRST HOUSE • BUILDING • 1ST FLOOR • 258 - 262 MAIN AVE • FERNDAL • REG NR IT 3313/12 • VAT NR 4480261

Addendum C: Etiese klaring

FAKULTEIT LETTERE EN SOSIALE WETENSKAPPE

3 July 2017 Project number: SU-HSD-004664

APPROVAL NOTICE New Application

Project title: 'n Ondersoek na die rol en verantwoordelikhede van Afrikaanse joernaliste wat oor politiek verslag doen by Netwerk24, Maroela Media, eNuus en KykNET Verslag

Dear Mia-Ann Spies

Your new application received on 12 May 2017 was reviewed by the REC: Humanities and has been approved.

Ethics approval period: 03 May 2017 – 04 May 2020 Please take note of the General Investigator Responsibilities attached to this letter. You may

commence with your research after complying fully with these guidelines.

If the researcher deviates in any way from the proposal approved by the REC: Humanities, the researcher must notify the REC of these changes.

Please use your SU project number (SU-HSD-004664) on any documents or correspondence with the REC concerning your project.

Please note that the REC has the prerogative and authority to ask further questions, seek additional information, require further modifications, or monitor the conduct of your research and the consent process.

FOR CONTINUATION OF PROJECTS AFTER REC APPROVAL PERIOD

Please note that a progress report should be submitted to the Research Ethics Committee: Humanities before the approval period has expired if a continuation of ethics approval is required. The Committee will then consider the continuation of the project for a further year (if necessary)

If you have any questions or need further help, please contact the REC office at cgraham@sun.ac.za.

National Health Research Ethics Committee (NHREC) registration number: REC-050411-032. The Research Ethics Committee: Humanities complies with the SA

National Health Act No.61 2003 as it pertains to health research. In addition, this committee abides by the ethical norms and principles for research established by the Declaration of Helsinki (2013) and the Department of Health Guidelines for Ethical Research: Principles Structures and Processes (2nd Ed.) 2015. Annually a number of projects may be selected randomly for an external audit.

Sincerely, Clarissa Graham REC Coordinator: Research Ethics Committee: Human Research (Humanities)

National Health Research Ethics Committee (NHREC) registration number: REC-050411-032. The Research Ethics Committee: Humanities complies with the SA National Health Act No.61 2003 as it pertains to health research. In addition, this committee abides by the ethical norms and principles for research established by the Declaration of Helsinki (2013) and the Department of Health Guidelines for Ethical Research: Principles Structures and Processes (2nd Ed.) 2015. Annually a number of projects may be selected randomly for an external audit.

Investigator Responsibilities Protection of Human Research Participants

Some of the general responsibilities investigators have when conducting research involving human participants are listed below:

1. Conducting the Research. You are responsible for making sure that the research is conducted according to the REC approved research protocol. You are also responsible for the actions of all your co-investigators and research staff involved with this research. You must also ensure that the research is conducted within the standards of your field of research.

2. Participant Enrolment. You may not recruit or enrol participants prior to the REC approval date or after the expiration date of REC approval. All recruitment materials for any form of media must be approved by the REC prior to their use.

3. Informed Consent. You are responsible for obtaining and documenting effective informed consent using **only** the REC- approved consent documents/process, and for ensuring that no human participants are involved in research prior to obtaining their informed consent. Please give all participants copies of the signed informed consent documents. Keep the originals in your secured research files for at least five (5) years.

4. Continuing Review. The REC must review and approve all REC-approved research proposals at intervals appropriate to the degree of risk but not less than once per year. There is **no grace period**. Prior to the date on which the REC approval of the research expires, **it is your responsibility to submit the progress report in a timely fashion to ensure a lapse in REC approval does not occur**. If REC approval of your research lapses, you must stop new participant enrolment, and contact the REC office immediately.

5. Amendments and Changes. If you wish to amend or change any aspect of your research (such as research design, interventions or procedures, participant population, informed consent document, instruments, surveys or recruiting material), you must submit the amendment to the REC for review using the current Amendment Form. You **may not initiate** any amendments or changes to your research without first obtaining written REC review and approval. The **only exception** is when it is necessary to eliminate apparent immediate hazards to participants and the REC should be immediately informed of this necessity.

6. Adverse or Unanticipated Events. Any serious adverse events, participant complaints, and all unanticipated problems that involve risks to participants or others, as well as any research related injuries, occurring at this institution or at other performance sites must be reported to Malene Fouche within **five (5) days** of discovery of the incident. You must also report any instances of serious or continuing problems, or non-compliance with the RECs requirements for protecting human research participants. The only exception to this policy is that the death of a research participant must be reported in accordance with the Stellenbosch University Research Ethics Committee Standard Operating Procedures. All reportable events should be submitted to the REC using the Serious Adverse Event Report Form.

7. Research Record Keeping. You must keep the following research related records, at a minimum, in a secure location for a minimum of five years: the REC approved research proposal and all amendments; all informed consent documents; recruiting materials; continuing review reports; adverse or unanticipated events; and all correspondence from the REC

8. Provision of Counselling or emergency support. When a dedicated counsellor or psychologist provides support to a participant without prior REC review and approval, to the extent permitted by law, such activities will not be recognised as research nor the data used in support of research. Such cases should be indicated in the progress report or final report.

9. Final reports. When you have completed (no further participant enrolment, interactions or interventions) or stopped work on your research, you must submit a Final Report to the REC.

10. On-Site Evaluations, Inspections, or Audits. If you are notified that your research will be reviewed or audited by the sponsor or any other external agency or any internal group, you must inform the REC immediately of the imADDEN

Addendum D: Voorbeeld van toestemmingbrief aan deelnemers

FAKULTEIT LETTERE EN SOSIALE WETENSKAPPE

Universiteit Stellenbosch inwilliging om deel te neem aan navorsing

Skoothond of wag hond? 'n Onderzoek na die rol en verantwoordelikhede van Afrikaanse joernaliste wat oor politiek verslag doen by Netwerk24, Maroela Media, eNuus en KykNET Verslag

U word gevra om deel te neem aan 'n navorsingstudie wat uitgevoer word deur Mia Spies (BA Joernalistiek; BPhil Joernalistiek) van die Departement van Joernalistiek aan die Universiteit Stellenbosch. U is as moontlike deelnemer aan die studie geselekteer omdat u 'n Afrikaanse joernalis is wat oor politieke sake verslag doen vir 'n publikasie met 'n groot gehoor.

1. Doel van die studie

Die doel van die kwalitatief-verkennende navorsing is om 'n blik te gee op die Afrikaanse medialandskap en sy verhouding tot 'n demokratiese samelewing.

2. Prosedures

Indien u inwillig om aan die studie deel te neem, vra ons dat u die volgende moet doen:

- Die onderzoeker sal 'n ligging en tyd wat by u skedule pas vir die onderhoud vasstel
- Die onderzoeker sal 10 - 12 onderhoudsvrae vra
- Die onderhoud sal na verwagting tussen 30 – 45 minute duur
- Die onderhoud sal opgeneem en getranskribeer word

3. Moontlike risiko's en ongemaklikheid

Geen voorsienbare risiko's, ongemaklikheid en ongerief word voorsien nie.

4. Moontlike Voordele Vir Deelnemers En/Of Vir Die Samelewing

Die deelnemer gaan geen direkte voordeel uit die studie kry nie. Hierdie navorsing sal egter nuwe kennis ten opsigte van die Afrikaanse nuusmedia medialandskap genereer. Die inligting van die studie sal kan vergelyk word met ander studies wat oor joernaliste se rolbelevens in Suid-Afrika maar ook wêreldwyd gedoen is. Die studie sal bepaal watter rol die Afrikaanse media in die Suid-Afrikaanse medialandskap het, 'n uiters belangrike aspek van 'n gesonde demokrasie.

5. Vergoeding vir deelname

Die deelnemer sal geen vergoeding ontvang nie.

6. Vertroulikheid

Enige inligting wat deur middel van die navorsing verkry word en wat met u in verband gebring kan word, sal vertroulik bly en slegs met u toestemming bekend gemaak word of soos deur die wet vereis. Vertroulikheid sal gehandhaaf word deur bandopnames op 'n wagwoord-beheerde rekenaar te stoor wat slegs deur die onderzoeker toeganklik is. Die opnames sal slegs vir die studie gebruik word en na die studie skoongevee word.

7. Deelname en onttrekking

U kan self besluit of u aan die studie wil deelneem of nie. Indien u inwillig om aan die studie deel te neem, kan u te eniger tyd u daaraan onttrek sonder enige nadelige gevolge. U kan ook weier om op bepaalde vrae te antwoord, maar steeds aan die studie deelneem. Die onderzoeker kan u aan die studie onttrek indien omstandighede dit noodsaaklik maak.

8. Identifikasie van ondersoekers

Indien u enige vrae of besorgdheid omtrent die navorsing het, staan dit u vry om in verbinding te tree met Mia Spies (Tel: 082 602 6887 / epos: spiesmia@gmail.com)

en/of haar studieleier Marenet Jordaan (Tel: 021 808 2625 / epos: marenet@sun.ac.za)

9. Regte van proefpersone

U kan te eniger tyd u inwilliging terugtrek en u deelname beëindig, sonder enige nadelige gevolge vir u. Deur deel te neem aan die navorsing doen u geensins afstand van enige wetlike regte, eise of regsmiddel nie. Indien u vrae het oor u regte as deelnemer by navorsing, skakel met Me Maléne Fouché [mfouche@sun.ac.za; 021 808 4622] van die Afdeling Navorsingsontwikkeling.

VERKLARING DEUR DEELNEMER

Die bostaande inligting is deur Mia Spies aan my gegee en verduidelik in Afrikaans en ek is dié taal magtig. Ek is die geleentheid gebied om vrae te stel en my/sy/haar vrae is tot my/sy/haar bevrediging beantwoord. Ek wil hiermee vrywillig in om deel te neem aan die studie. 'n Afskrif van hierdie vorm is aan my gegee.

Naam van deelnemer

Handtekening van deelnemer

Datum

VERKLARING DEUR ONDERSOEKER

Ek verklaar dat ek die inligting in hierdie dokument vervat verduidelik het aan _____ [naam van die deelnemer]. Hy/sy is aangemoedig en oorgenoeg tyd gegee om vrae aan my te stel. Dié gesprek is in *Afrikaans* gevoer en *geen vertaler is gebruik nie*.

Handtekening van onderzoeker

Datum

Addendum E: Semi-gestruktureerde onderhoud-vraeys

FAKULTEIT LETTERE EN SOSIALE WETENSKAPPE

Deelnemer naam	
Media-organisasie	
Ervaring as politieke joernalis	

Vraag 1: Watter etiese kode of -raamwerk volg die media-organisasie waar jy werk?

Vraag 2: Watter etiese beginsels is vir jou die belangrikste in terme van jou politieke verslaggewing?

Vraag 3: Wat beskou jy as die belangrikste doelwit wanneer jy verslag doen oor politiek? Waarom sê jy so?

Vraag 4: Hoe belangrik is dit vir jou om regverdig en objektiewe inligting oor te dra wanneer jy verslag doen oor politiek?

Vraag 5: Hoe belangrik is dit om toesig te hou oor politieke owerhede en hulle aksies te bevraagteken? (m.a.w. Beskou jy jouself as 'n "waghond") Motiveer jou antwoord.

Vraag 6: Is jy van mening dat jy 'n verantwoordelikheid het teenoor die regering wanneer jy veral oor die negatiewe aspekte van regeringsamptenare verslag doen? Of is jy van mening dat jy eerder 'n verantwoordelikheid teenoor die samelewing het? (Motiveer jou antwoord)

Vraag 7: Verander jou ingesteldheid wanneer jy verslag doen oor sake waarby die regerende party, die ANC, betrokke is? Is dit anders as jou ingesteldheid teenoor ander nuusmakers?

Vraag 8: Is jy van mening dat jou rol insluit om inligting in konteks te plaas, om alle gemeenskapslede se stemme te laat hoor, om mense te bemagtig en om te veg vir menseregte (m.a.w. 'n "agent vir sosiale verandering"). Indien wel, hoekom.

Vraag 9: Probeer jy deur beriggewing om konflik te minimaliseer, en 'n bydra te lewer tot die demokrasie, deur boodskappe van verdraagsaamheid en vrede te stuur? (m.a.w. 'n "agent vir vrede").

Vraag 10: Die Afrikaanse media word dikwels gekritiseer deur veral die regering en die publiek vir elitisme en 'n gebrek aan begrip van die regering se transformasie-agenda. Dink jy dit is ook die geval by die mediaorganisasie waar jy werk? Wat is jou persoonlike opinie oor hierdie stelling?

Vraag 11: Die Afrikaanse media se nalatenskap behels dikwels sy noue verhouding met die apartheidge regering, glo jy dat die Afrikaanse media steeds die las daarvan saamdra? Motiveer jou antwoord.

Addendum F: *Turnitin*-verslag

'n Onderzoek na die rolbelewenis van Afrikaanse joernaliste
wat oor politiek verslag doen by Netwerk24, Maroela Media,
eNuus en KykNET Verslag

ORIGINALITY REPORT

7 %	6 %	1 %	1 %
SIMILARITY INDEX	INTERNET SOURCES	PUBLICATIONS	STUDENT PAPERS

PRIMARY SOURCES

1	scholar.sun.ac.za Internet Source	2 %
2	dspace.nwu.ac.za Internet Source	1 %
3	www.scielo.org.za Internet Source	1 %
4	uir.unisa.ac.za Internet Source	1 %
5	litnet2.socialdev.biz Internet Source	1 %
6	litnet.co.za Internet Source	<1 %
7	www.literator.org.za Internet Source	<1 %
8	Submitted to North West University Student Paper	<1 %
9	af.wikipedia.org Internet Source	<1 %
10	repository.nwu.ac.za Internet Source	<1 %
11	Submitted to University of Stellenbosch, South Africa Student Paper	<1 %

eprints.whiterose.ac.uk

Addendum G: Verklaring van taalpraktisyn

Rita van Wyk

Taalpraktisyn / Language Practitioner

Afrikaans – English / English – Afrikaans

084 5484177

riequiera@mweb.co.za

VERKLARING

16 Oktober 2017

Hiermee verklaar ek dat ek verantwoordelik was vir die taalversorging van die tesis:

'n Onderzoek na die rolbelevens van Afrikaanse joernaliste wat oor politiek verslag doen by Netwerk24, Maroela Media, eNuus en KykNET Verslag, deur Mia-Ann Spies.

M J van Wyk

BA (Unisa)

Gev. Dipl. in Vertaling en Tolking Cum Laude (UVS)

Geakkrediteerde lid van die SA Vertalersinstituut

SAVI-lidmaatskapnr. 1000687

